

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

www.ateneu.info
ateneubc@gmail.com

Revistă
de cultură

Nr. 9
(517)

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Anul 49 (serie nouă) • septembrie 2012 • 3,00 lei •

Adrian JICU

George Bălăiță. Marocco sau poetica echilibrului

pagina 3

Natașa MAXIM

Carmen Sylva - regina de gheață a României

pagina 4

Viorel CERNICA

Statistică și cultură

pagina 7

Proză de Nora Iuga

Am trecut înot Canalul Mîneicii

pagina 10

Carmen MIHALACHE

Din nou la Mangalia, la HOP

pagina 17

• Bogdan Adrian Lefter – Leda

Toamnă bacoviană

• ediția a doua •

În perioada 19-22 septembrie, scriitorii, editorii, cadrele didactice, actorii, studenții și elevii pasionați de cultură și-au dat întâlnire la evenimentele din cadrul celei de a II-a ediții a „Toamnei bacoviene”. Evenimentul a marcat 131 de ani de la nașterea poetului George Bacovia și a inclus mai multe activități culturale, între care: programe artistice (pe tot parcursul acestor trei zile, la statuia lui Bacovia din centrul orașului); Colocviile Revistei Ateneu; întâlniri ale scriitorilor cu elevii ai colegiilor și liceelor băcăuane; lansări de carte; decernări de premii, festivitățile având loc la Centrul Internațional de Cultură „George Apostu” din Bacău.

La organizarea festivalului Toamna Bacoviană au participat Consiliul Județean Bacău, Consiliul Local Bacău, Complexul Muzeal „I. Antonescu”, Revista „Ateneu”, Primăria Bacău și Filiala băcăuană aUSR, cu implicarea și altor instituții culturale, între care Casa Memorială „George Bacovia”.

Colocviile revistei Ateneu (moderate de Carmen Mihalache și Adrian Jicu) au avut ca temă „Metamorfozele prozei contemporane”, evenimentul desfășurându-se în sala Consiliului Județean Bacău. Au participat la discuții numeroși scriitori și critici literari, între care îi amintim pe invitații Ateneului, George Bălăiță, prozatorul Lucian Dan Teodorovici, universitarul Ștefan Munteanu, criticul literar Doris Mironescu, poetul Cosmin Perța și alții.

Decernarea Premiilor „Toamnei bacoviene” a reprezentat un moment de vârf al manifestării. Cu o participare extraordinară a publicului cultural din Bacău, a oamenilor de cultură din țară și Republica Moldova, evenimentul a fost deschis prin cuvintele directorului Centrului Internațional „George Apostu”, actorul Geo Popa și a vicepreședintelui Consiliului Județean Bacău, Dumitru Brăneanu.

Premii decernate la „Toamna bacoviană”:

Marele premiu BACOVIA:
ARCADIE SUCEVEANU
Premiul pentru exegeză bacoviană:
THEODOR CODREANU

Premiul pentru traducere:
LUCIA OLARU NENATI
Premiul pentru excelență:
VASILE PROCA
Eseu:
IVAN PILCHIN (Republica MOLDOVA)
ELENA PĂRLOG
Poezie:
DELIA GROSU
ELENA BOGDAN
IRINA NEAGU CIUCA

De asemenea, au fost decernate câteva premii pentru „Tinere condeie”.

Au mai acordat premii revistele: **Ateneu, Plumb, Citadela, Bucovina Literară, 13 PLUS, Viața băcăuană.**

A urmat decernarea premiilor „Ateneu”, stabilite de un juriu alcătuit din redactorii revistei. GEORGE BĂLĂIȚĂ – Premiul de excelență; LUCIAN DAN TEODOROVICI – Premiul pentru Proză;

ȘTEFAN MUNTEANU - Premiul pentru Publicistică;

DORIS MIRONESCU – Premiul pentru Critică și Istorie literară;

COSMIN PERȚA – Premiul pentru Poezie.

De asemenea, Filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor din România și-a desemnat premiții anului 2012. Președintele Filialei, Calistrat Costin, le-a oferit, după un frumos obicei, laureaților câte un tablou al unui cunoscut artist plastic băcăuan. Au fost premiați: DUMITRU BRĂNEANU pentru poezie, VASILE GHICA, proză, ION COZMEI, traducere și IONEL NICULA, eseu. Semnalăm și apariția, la editura „Ateneu scriitorilor” Bacău, a unei noi ediții a antologiei de texte „Toamna bacoviană” (este vorba despre creațiile tinerelor condeie participante la concursul organizat cu prilejul festivalului) volum îngrijit de Calistrat Costin, care semnează și prefata, intitulată „Sperante pentru mâine”. Și poate, după cum spunea Bacovia, amintit în prefata citată: *poate mâine și mai mâine, va fi dulce acea pâine.*

Dan PERȘA

Cărți primite la redacție

Mircea Radu Iacoban – *Zece ani de foc*, o cronică a Basarabiei, Ed. Junimea, Iași 2012

George Vulturescu – *Cronicar pe „Frontiera Poesis” II*, Ed. Caiete Silvane, Zalău 2012

Vasile Bardan – *Poeme transmoderne*, Ed. Brumar, Timișoara 2012

Mihai Mercicaru – *Arta euritmiei*, Ed. Vasiliana, Iași 2012

Ion Gheorghe Pricop – *Confortul inorogului*, Ed. Dacia, Cluj 2012

Celia Ifrim – *Copiii casei regale*, Ed. Tracus Arte, București 2012

Marcel Mureșanu – *Cu viaa corbului*, Ed. Eikon, Cluj 2012

Ticu Leontescu – *Se poartă negru*, Ed. Eurostampa, 2012

Mircea Dinutz – *D ale democrației*, Ed. NICO, Tg-Mureș 2012

Angela Scarlat – *Capela, La Chapelle*, Ed. Alma Mater, 2012

Sterian Vicol – *Memoria lui Femios II*, Ed. Timpul, Iași 2012

Mircea Dinutz – *Anamneze necesare*, Ed. Rafet, Rm. Sărat 2012

Monica Rohan – *Zid după zid*, Ed. Brumar, Timișoara 2012

Valeriu Valegvi – *Cartea capricornului în echinoctii*, Ed. Opera Magna, Iași 2011

Vernisaj Eugenia Boteanu

Inclus în cadrul manifestărilor cultural-artistice aferente „Zilelor orașului Comănești”, vernisajul celei de a șasea expoziții personale a plasticienei Eugenia Boteanu a avut loc, pe 17 august 2012, la Muzeul de Etnografie și Artă „Dimitrie Ghika” din localitate, în prezența unui numeros public și a participanților la cea de a doua ediție a Simpozionului Științific Național „Dimitrie Ghika - In memoriam”, între care s-au numărat academicienii Gleb Drăgan și Dumitru Morariu, cercetătorii Alexandru Marinescu, Ștefan Negrea, Magdalena Slavinschi, sahista Elisabeta Policroniade, medicul Ioan Lazăr ș.a.. Iubitorii de artă au putut urmări inspirate peisaje de pe Valea Troțușului, naturi statice, compoziții, portrete, alte creații de ultimă oră ale artistei comăneștene, despre care au vorbit, între alții, Viorel Miron, primarul real, și profesorul Petre Colăcel.

Cu același prilej au fost lansate, de asemenea, volumele „Ieșirea din lume”, „Personalități băcăuane VI” și „Scriitorii băcăuani” semnate de Cornel Galben, membru al Filialei Sud-Est a Uniunii Scriitorilor.

C. HANGANU

După reeditarea *Lumii în două zile* (2009), volumele II și III din seria *George Bălăiță*, publicate în colecția *Opere* a POLIROM, dezvăluie fața nevăzută a icebergului. Textele incluse în *Marocco I* și *Marocco II* (Iași, 2011) reconstituie un traseu scriitoricesc deloc linear. Importanța lor ține, după părerea mea, de faptul că ele facilitează înțelegerea mecanismelor care guvernează scrisul autorului. De altfel, modul cum e construită această serie impune o astfel de lectură, din spre vârf spre adâncuri, spre ceea ce poate fi numit backgroundul operei lui George Bălăiță. Cu fiecare dintre aceste volume coborâm, pe versantul creației, spre concepția scriitorului, spre încercările sale, spre începuturile sale. Din această perspectivă, cele trei volume pot fi citite într-o cheie dublă. Una cronologică, vizând evoluția creației sale, dar mai ales una axiologică, aidoma unei bolgii, care duce, concentrat, spre miezul creației, spre esența prozei lui George Bălăiță.

Dincolo de aceste considerații introductive, trebuie amintit faptul că *Marocco I* include proze scurte din *Noaptea unui provincial* (1958-1967) și „romanul cuvintelor” *Întâmplări din Noaptea Soarelui de Lapte*. Lectura lor, filtrată, inevitabil, prin grila *Lumii în două zile*, aruncă o altă lumină asupra unor texte cumva clasicizate. Dintre acestea, reușita care se impune la relectură este *Excelsior*, o excelentă proză despre neîncredere. Încă de acum se prefigurează cazurile atât de caracteristice romanelor ulterioare. Este vorba despre locotenentul Walter Descu, ins șters, timorat, disprețuit încă din copilărie de sora sa, Emilia, și de prietenii acesteia, care își bat joc de timiditatea sa exagerată. Cazul lui Descu se reduce la o radiografie a fricii, pe care „eroul fără voie” o depășește prin fabulație, inventând tot felul de isprăvi amoroase, dar și de război, prin care câștigă simpatia și chiar admirația ofițerilor, în frunte cu popularul căpitan Manea Gelcu. Schimbarea din Marcel în Walter (cu trimitere la Walter Mărăcineanu) sugerează ambiția depășirii unui complex, prin eliberarea de stigmatul unui prenume parcă predestinat. Povestirea poate fi pusă, din acest punct de vedere, sub semnul binomului spaimă-îndrăzneală și, reluând un clișeu, al schimbării de identitate. „Lupta cu frica”, despre care vorbește naratorul, sintetizează esența întregului text. Fricii lui Marcel i se adaugă marile așteptări ale familiei, care împing personajul spre gestul vindicativ din final. În plus, lectura inversă, dinspre *Lumea în două zile*, dezvăluie o scriitură originală, un joc narativ deja bine conturat.

Excelsior nu este însă unică bucată exemplară din volum. Pe același palier aș situa *Palladion*, un text chiar mai apropiat de formula narativă a *Lumii*... Aici, George Bălăiță strecoară semnificative notații cu valoare teoretică, din care se poate deduce o întreagă poetică a prozei sale. Precizarea naratorului că singura grijă a lui Baltazar este „menținerea echilibrului”, conjugată cu o afirmație a inginerului Druică din *Lumea în două zile* („E chestie de echilibru.”), dezvăluie o trăsătură esențială a prozei lui George Bălăiță: grija pentru echilibru. Ea trebuie asociată, firește, cu ideea de joc, despre

care exegeza a vorbit în repetate rânduri, întrecându-se în a-i sublinia ironia, strategiile narrative, dimensiunea parodică și parabolică etc. Pentru George Bălăiță, scrisul înseamnă, așa cum mărturisește în *Domino (Marocco, II)*, poveste: „Eu sunt Scribul și nu mă interesează decât «povestea».” (p. 73) Cu precizarea anterioară că „Nu sunt nici «inventatorul» poveștii. Nici «stăpânul» ei. Eu sunt scribul. Un fel de administrator sau distribuitor al poveștii omului, a lumii care nu este proprietatea nimănu.” (II, pp. 58-59). Așadar, proza lui George Bălăiță nu trebuie așezată sub semnul puterii de a imagina sau de a analiza, ci de a ordona, de a (re)stabili coerența lumii. Adică un echilibru. De aici și numele dat volumelor II și III, *Marocco*, jocul asiatic sub semnul căruia poate fi pusă întreaga proză a lui Bălăiță. A fi scriitor, ne spune George Bălăiță, înseamnă a avea dexteritatea de a extrage din viață acele elemente care alcătuiesc povestea, fără a strica însă echilibrul lumii.

Asta presupune însă știință. Nu întâmplător, personajele sale știu. Iacob Nefântu, din *Un om și lucrurile sale*, știe, Doandă, din același text, pretinde că știe, Ion Anisia, din *Urātu*, știe și își inițiază și fiul vitreg („vreau să-l las să vadă”), bărbatul Aritinei, din *Într-o vară, gândurile...*, știe. Ca să nu mai vorbim de Antipa... În jurul lui a ști gravitează întreaga lume ficțională a lui George Bălăiță. Chiar inocența simulată a naratorului ascunde o știință adâncă: „Credeam eu, autorul, că știu totul despre cei cinci...” (I, p. 144) Pretinsa lui naivitate nu trebuie luată cum grano salis, ci înțelegă ca strategie narativă. Destul de naivă, dar importantă pentru că dezvăluie un mod de a înțelege proza: „Acum, când văd că mare lucru nu știu despre cei cinci, mă gândesc la discuția pe care am avut-o nu demult cu un clasic în viață, loc sigur în manualele școlare, mult respect și câștiguri pe măsură. (...) Nu te-apuci de scris până nu știi totul despre personaj. Să ai schema lui.

Adrian JICU
jicuanadrian@yahoo.com

George Bălăiță. Marocco sau poetica echilibrului

cursul la un tip de imaginație populară, cu rezonanțe folclorice, nereușind însă să se ridice la nivelul celorlalte proze din volum. Ea este, în fapt, o pseudo-poveste, o speculație inteligentă și o încercare de reinterpretare a unui tip narativ consacrat.

Pe orizontală, opera lui George Bălăiță poate fi văzută ca o succesiune de cercuri concentrice. Dacă *Lumea în două zile* este centrul, punctul nodal, textele ficționale din *Marocco I* constituie primul cerc, în vreme ce articolele, interviurile, confesiunile și eseurile din *Marocco II* se situează un pas mai spre periferie, alcătuind un al doilea cerc, la fel de semnificativ însă pentru înțelegerea întregului. Textele din *Gulliver în Țara Nimănu* (*exerciții de arta prozei*) și *Căinele în lesă (fals memorial)* își justifică includerea în seria *Opere* tocmai prin lumina pe care o aruncă asupra creației literare. Idei și afirmații de aici își găsesc ecou în scrierile ficționale. E suficient să cităm răspunsul din interviul luat de Nicolae Prelipceanu pentru a înțelege specificul prozelor lui George Bălăiță: „Nu reușeam să-l conving că adevărata putere este aceea din adâncul omului și care îl face pe om să supraviețuiască, să dăinuie, cum spune un mare scriitor din veacul nostru.” (II, p. 311) Ce altceva este Antipa? Iar exemplele ar putea continua.

Pe lângă asemenea confesiuni, cu valoare programatică, volumul conține trimiteri autobiografice și dezvăluie, în egală măsură, un moralist și un observator lucid al lumii în care trăiește. Egal cu sine, George Bălăiță își precizează poziția în problema evreiască, nu ezită să meargă împotriva curentului, sancționând „o foarte obositoare și plicticoasă lecție de intoleranță” (II, p. 77) dată de Monica Lovinescu și Virgil Ierunca sau să constate alterarea condiției scriitorului postdecembrist. Nu întâmplător, o parte dintre aceste texte sunt reunite sub sintagma „rondul de noapte”, care trimite la „veghea în lanul de seacă” și la condiția de conștiință critică asumată de autor. Cuvântul care le include pe toate este diversitate. Cititor avid, curios, George Bălăiță atacă o problematică diversă, într-o manieră agreabilă, când acidă, când blândă. Stilul e eseistic, textele devenind proze rafinate de idei, chiar dacă uneori înrâncănarea nu lipsește. În tot, *Marocco II* funcționează ca un amalgam (în sensul rebrenian) de texte utile înțelegerii operei literare.

În chip de concluzie voi adăuga faptul că *Marocco I* și *Marocco II* confirmă, din unghiuri diferite, un adevăr care, din când în când, trebuie reluat pentru a nu fi uitat. Prozatori postbelici sunt mulți. Valoroși, câțiva. Decisivi însă, care să fi marcat realmente evoluția romanului românesc, foarte puțini. Iar George Bălăiță rămâne, cu siguranță, unul dintre ei.

O biografie trebuie să impună sau să confirme o imagine, un mit, iar cartea lui Gabriel Badea-Păun, *Carmen Sylva – Uimitoarea regină a României*, apărută cu girul Casei Regale, nu-și propune să dezvăluie secrete; în schimb trece anumite fapte bine cunoscute în epocă sub tăcere. Dintre biografii reginei Elisabeta: Nathalie von Stackelberg, Mite Kremnitz, George Bengescu, această biografie accentuează latura poetică a personajului. Imaginea impusă în mentalul colectiv de regină-artistă e formată din două personalități în conflict: una aparține reginei Elisabeta, cea care a încercat să-și facă datoria față de soț și față de supuși, lucru resimțit ca o povară care a împiedicat-o să-și dezvolte întregul potențial artistic, și Carmen Sylva, imaginea poetei, a promoterului literar. Dincolo de acest personaj dublu, intuim câteva complexe, obsesii, nevroze, frustrări, vocații ratate, boală, tragedii, morți. Prin independența și nonconformismul afișate cu orice prilej era imposibil ca mitul ei să rămână neexploatat de mișcările feministe. Considera că s-a născut cu un secol prea devreme. Oare feminismul mișcării hippie i-ar fi pus mai bine în valoare personalitatea?

Junge Schmerzen

Născută la 29 decembrie 1843, în zodia Capricornului - semn astral marcat de simțul datoriei și al perseverenței - Elisabeta Otilia Paulina Luiza de Wied a fost o adevărată soră de caritate pentru familia marcată de boală, fiecare fereastră a castelului de la Neuwied amintindu-i de câte un mort. Mai mult bolnavă, mama ajunsese să vadă în moarte eliberarea supremă, idee-fixă pe care o va transmite și Elisabetei. Hiperactivă în copilărie, ea nu putea fi calmată decât cu versete din Biblie; educația aspră teutonă, austeritatea materială și emoțională, specifică protestantismului și-au pus amprenta asupra devenirii emoționale: „Delicatețea exagerată nu-și avea locul în casa noastră. Era chiar rău văzută.” La 26 de ani evadează din boală și datorie la Sankt Petersburg printre seri de operă, baluri, aristocrație, crize de gastrită și tulburări nervoase. Scrisoarea trimisă tatălui dezvăluie o tânără conștientă de valoarea ei, puțin narcisistă, care se împarte între bal și filosofie: „Ieri am citit 90 de pagini de filosofie și toată lumea îmi face complimente cât de bine arăt.”

A hard case

Retrasă în sine, interiorizată, prea delicată, superioară superficialiei curți berlineze... Căsătoria nu constituia o prioritate pentru tânăra Elisabeta, poate pentru că pretendenții o considerau *un căpșăun intelectual*, reproșându-i că vorbește filosofie în timp ce dansează. Fără planuri de viitor, la 26 de ani era deja o fată bătrână, fapt puțin important deoarece îi dădea impresia de independență, de libertate; își dorea să fie asemenea femeilor care se impun prin propria valoare, prin propria personalitate (și Elisabeta avea din plin), nu ca accesorii al unui bărbat. Independența dorită are două tăisuri pe care era gata să și le asume, însă presiunea socială o determină să se mărite.

Întâlnirea *întâmplătoare* cu Carol la Köln a fost pregătită în amănunțime,

Natașa MAXIM

Carmen Sylva - regina de gheață a României

pentru ca reticenta Elisabeta să nu-și dea seama de nimic. Logodna rapidă a scandalizat întreaga Europă, dar amândoi știau că este o căsătorie în scopuri politice, Carol nefiind o fire prea romantică. La pecetluirea logodnei, viitoarea regină nota în jurnal: „Nici o vorbă de iubire, nici un compliment nu s-au făcut în aceste ore”. Cum a fost cucerit Carol? Prin docilitatea Elisabetei față de mama ei, crezând că va fi la fel de ascultătoare și ca soție. Criteriile în alegerea unei soții sunt aceleași de când lumea: supunerii, docilitate sau cum se spune „nu-ți iei nevastă o femeie cu spirit”. La 15 noiembrie s-au căsătorit și au plecat spre România. „Căsătoria noastră nu a fost una din dragoste, ci o uniune bazată pe devotațiune reciprocă, pe îndatorire...” Căsătoria cu Carol a fost un compromis cu viața. La 26 de ani nu-i mai rămânea decât să ia un văduv cu mulți copii sau să devină profesoară. Carol fusese refuzat de multe principese din cauza instabilității tronului României. Elisabeta se va referi de mai multe ori la români ca la „poporul peste care domnea sotul meu”, un discurs prin care transpune lipsa integrării, distanțarea. Nu a fost simpatizată de la început, trebuind să lupte pentru a fi acceptată. Personalitatea ei, extravaganțele, dorința de originalitate cu orice preț nu au fost pe placul românilor; le-a luat mai mult timp să accepte această principesă teutonă protestantă și artistă.

Meseria de regină

Prima lecție învățată în Principatele Unite a fost importanța felului în care arăți, superficialitatea, exteriorul, impresia lăsată: „nu e de ajuns să ai un suflet oricât de mare, plin de iubire și intenții bune; trebuie mai ales să te remarci, trebuie să placi... Pentru prima dată în viața mea m-am gândit la cum arăt.” Imediat apar zvonuri despre starea ei nervoasă: depresie, nevroză, interiorizare, autoizolare, presupunerii despre viața ei intimă. Elisabeta nu știa că în balcanism contează spiritul lejer și spoiala. Valorile, cuvântul dat, normele rigide nu erau pe placul românilor. Biograful dorește să evidențieze strânsa legătura sentimentală din cadrul cuplului regal, dificila despărțire impusă de război. Ne abținem, întrucât amintirile ei, *Altarul zeilor mei penaji* și jurnalul vorbesc doar de un devotament orb. După cinci luni de absență l-a întâmpinat pe Carol cu lipsă de entuziasm, motivând că suferise prea mult și nu mai avea putere să se mai bucure. Elisabeta i-a reproșat lui Carol îmbolnăvirea și moartea fetiței lor, povestea Elena Văcărescu-Ferdinand, deci motive de efuziuni sentimentale nu prea existau. Războiul a fost benefic pentru România dar și pentru Elisabeta, întărind poziția în societate a casei regale: „Războiul ne va aduce multe avantaje și va spori enorm prestigiul

poziției noastre față de români și de Europa. Vom fi invidiați, un sentiment extrem de plăcut”. O gândire calculată, cinică, rece, pragmatică. La 8 ani după instalarea pe tronul României, separația mentală rămâne, discursul eu-celălalt rezistă. Români prin ochii lui Carmen Sylva apar un „popor plin de superstiție, de smerenie copilărească, de melancolie și de ironie în același timp.” I se pare o nenorocire ca femeia să fie nevoită să se ocupe de viața publică; am putea concluziona că sexul frumos e merit interiorului, lucru care va încânta bărbații misogini și care ar trebui să pună pe gânduri femeile ce au făcut din imaginea ei un port-drapel.

Cu toate că România și-a câștigat independența în război, cancelariile apusene nu i-au recunoscut statutul decât după acordarea cetățeniei române evreilor. Odată cu reglementarea în 1880 a problemei evreiești, României i se recunoaște independența, devenind regat la 10 mai 1881, moment crucial în istoria noastră. Mitul german al legii și ordinii pătrunsesse la noi după secole de fanariotism și nepotism. Pentru regină a reprezentat doar asumarea unui alt rol protocolar, o datorie îndeplinită fără prea mare entuziasm. Carmen Sylva e regina cel mai puțin atinsă de românism. Nu s-a integrat niciodată. Dacă cineva își închipuie că românii erau priviți cu o însemnă dragoste maternă, se înșală. Biograful menționează că „această regină a încercat să-i iubească (pe români) asemenea unei mame”. În scrisorile către Carol răzbate permanent acel sentiment de inadaptare, de neapartenență, de refuz. Operele de caritate, seratele literare intrau în fișa postului și în împlinirea visului din copilărie. Un melanj de intelectualism și mondenitate. Oriunde ar fi fost, Elisabeta s-ar fi purtat la fel: omul de litere silit de împrejurări la datorii neplăcute. Cu toată durițea și aparenta răceală, cu toată insensibilitatea de care a fost acuzat atât de soție cât și de istorici, Carol a fost mult mai atașat cauzei naționale, a desăvârșit modernizarea și a obținut independența României, ducând-o la statutul de arbitru în Balcani.

Regina-artist și promoterul literar

Biograful scoate în evidență permanent nonconformismul reginei: ținută și bijuterii extravagante, republicanismul (când toată Europa era monarhistă), exhibiționism, dorința de a se diferenția, de a fi altfel cu orice preț, căutarea originalității, deosebirea de popor, de mediu. Atitudinile, ținutele nu sunt întâmplătoare, ci anume alese pentru a impune un personaj: Carmen Sylva. Îl invită pe Alecsandri, devenit bardul Curții Regale, să-și petreacă vacanțele la Sinaia, biograful găsiind o justificare cu piciorul de lut în starea economică „precară” a poeziei. Nu știm cât de „precară” a fost situația financiară a

boierului Alecsandri, dar de dragul istoriei nu ar trebui strecurate false motive care să-i motiveze vacanțele la Peleş. Carmen Sylva a fost sensibilă la flaterie ca mulți dintre noi și nu e de condamnat, nici de justificat. Se folosea de Alecsandri datorită influenței în lumea literelor.

Dacă Sissi îl avea pe Heine, Elisabeta și-a găsit și ea romanticul damnat. Se pare că era un trend. Eminescu însă era o altă structură care nu a acceptat nici prea multe invitații, nici prea multe adulții și nici pensie. Replica scurtă și tăioasă dată Elisabetei când i-a cerut părerea asupra creațiilor „Sunteți regina României, dar nu sunteți regina poeziei”, ca de altfel întreaga relație este acunsă, fapt ce nu va mira cunoscătorii. Ne-am totic penita pe hârte de câte ori am menționat importanța obiectivității în cadrul biografiilor, prezentarea tuturor evenimentelor, relațiilor, nu doar ale celor care pun personajul într-o lumină favorabilă. Însă așa se întâmplă cu biografiile oficiale. Imaginea ce se dorește a fi impusă nu concordă cu realitatea, iar realitatea e făcută din lumini și umbre.

În general, critica la tăcut „politic” în privința creațiilor ei. Caracostea amintea faptul că datorează ieșirea din plutonul poeziei, statutului social. Într-un studiu omagial dedicat reginei, el sublinia faptul că receptarea critică e îngreunată de numărul mare de poezii (peste 1000) și de statutul social. „Dacă ar fi aparținut păturii noastre mijlocii și ar fi scris în românește, judecata criticii n-ar fi sovit; am fi recunoscut cu toții că, lăsând la o parte 3,4 poezii ai vremii, nivelul operei ei nu e depășit de restul contemporanilor.” Într-un poem de zece strofe, *Regina*, Carmen Sylva se revoltă împotriva criticii injuste, sperând ca posteritatea să-i recunoască adevărate valoare. Credem că poemele n-ar fi atât de rele dacă n-ar fi atât de lungi. Esențializarea ideii este o artă greu de dobândit: „De ce v-ati pierde vremea voi/ Citind ce scriu? Degeaba toate/ Abia când voi fi moartă poate/ Mă veți vedea ce-am fost, spre a zice:/ «A fost aproape om ca noi!/ Păcat c-a fost regină.»” Celebritatea literară a transformat-o: pâr scurt, bijuterii mari decorative, mantouri ample ce contrastau cu pălăriilele minuscule. O adevărată regizoare ce a știut să pună în scenă personajul Carmen Sylva.

Viitoarea regină Maria i-a intuit vocația de martir, nevoia de dramă și de complicații existențiale pentru a-și colora viața: „nu simțea niciodată nevoia să trăiască într-o lume normală. Avea beția durerii, pasiune pentru dramatizare”. Gabriel Badea-Păun consideră nedrept portretul schițat de regina Maria în *Povestea vieții mele*, opunând scriitoarei visătoare imaginea amazoanei, eroina războiului de întregire. Această imagine este cea care a rămas în mentalul colectiv, în familia regală și în familia de Wied. Împărăteasa Elisabeta a Ungariei (Sissi), cea care i-a fost și model, o vedea „O backfisch nemțoaică, (n.n. o fată cu imaginație bogată) un melanj ciudat de precocitate și naivitate, exaltare sentimentală și idealism...”. Cert este că Elisabeta a avut o meserie și o pasiune. Poziția de regină i-a permis să-și îndeplinească rolul visat, de literată și protectoare a artiștilor. Oriunde ar fi fost, atitudinea Elisabetei ar fi fost aceeași: omul de litere silit de împrejurări la datorii neplăcute.

Ștefan MUNTEANU

Tudor Cățineanu despre antinomia eminesciană (V)

Este îmbucător faptul că Tudor Cățineanu susține ideea potrivit căreia Eminescu intenționa să-și elaboreze o concepție filosofică unitară. Interesante sunt și argumentele pe care le aduce în sprijinul acestei idei. Concret, încă din capitolul „Metafora și conceptul”, exegețul vorbește de mai mulți factori care explică nevoia internă a poetului-cugetător de a înțelege și explica existența în general. Acești factori – susține universitarul clujean – sunt exteriorizați în viața și opera lui Eminescu sub forma unor indici, respectiv: 1) „o mare aplecare către speculație”; 2) „o capacitate sintetică, creatoare”; 3) „simțul întregului”.

Doi dintre acești factori (indici) – crede Tudor Cățineanu – explică și orientarea lui Eminescu spre metafizică, spre problema înfinității. Are în vedere, mai întâi, „varietatea extraordinară și bogăția lecturilor lui” (p. 148). Și are în vedere, în al doilea rând, „înclinația lui spre întreg sau plin-deplin, înclinație cu caracter eminativ sintetic” (p. 148).

În capitolul „Finit – infinit”, autorul încercă să argumenteze de ce nu s-a putut face trecerea de la intenția și posibilitatea ca Eminescu să elaboreze o concepție filosofică unitară la înfăptuirea acestui deziderat. „Dar, pentru a ajunge la un sistem filosofic unitar (coerent), Eminescu trebuia să rezolve câteva antinomii care, proprii fiind, erau și ale timpului lui și ale Lumii” (p. 148).

Prima antinomie este de natură gnoseologică, respectiv epistemologică, adică „se instituie între apriorismul gnoseologic și realismul epistemic, întemeiat spontan ontologic” (p. 149). Sugestia este că, pe de o parte, „Eminescu și-a asimilat pozitiv apriorismul kantian, ca un dat constant al conștiinței reflexive” și, pe de altă parte, „mișcarea științelor, puse în mare măsură sub semnul materialismului naturalist (și atomist), orientează gândirea spre exterior, spre obiect și spre experiență, ca sursă de cunoaștere” (pp. 148-149). Astfel încât conștiința, deși este unitară, are două sensuri de mișcare, adică unul spre exterior, care este tranzitiv și altul spre sine, care este autoreflexiv. „În cazul lui Eminescu, înțeles ca autor al unui virtual sistem filosofic, cele două orizonturi și sensuri de mișcare ale conștiinței nu sunt unificate: sensul tranzitiv, spontan reflexiv, merge pe obiect (entitate), pe informație științifică adevărată și spre existența reală a lumii ca atare; sensul autoreflexiv, gnoseologic, merge pe apriorismul kantian sau, mai exact, spre un anumit mod de înțelegere a acestuia, care, oricum, nu este compatibil cu primul sens, respectiv, cu înțelesul ontologic al acestuia” (p. 149).

Cea de-a doua antinomie, consideră Tudor Cățineanu, este de natură ontologică, deși „ea pune în joc relația dintre natură (materie) și spirit, dintre formele existenței materiale și formele existenței spirituale” (p. 149). Ideea este că unificarea celor „doi termeni antinomici (callitativ eterogeni) se poate face sau prin reducerea unuia (oricare) la celălalt, sau prin cuprinderea lor într-un al treilea termen, dacă acesta există. În faza în care îl găsim – și în care a rămas – cu manuscrisele, Eminescu înclină să considere structurile gândirii ca fiind forme imanente ale realului, ca fiind constitutive Existenței, această formulă fiind în esență panteistă” (p. 149).

A treia și ultima antinomie este de natură metafizică. „Rezultă și din fragmentele sau textele rămase, dar mai

ales din **spiritul** întregii opere reflexive că tema temelor este totuși tema **infini-tului**, și mai ales a relației dintre **finit**, pe de o parte, **infini-tul mare** și **infini-tul mic**, pe de altă parte” (p. 150). Explicația acestei pomiri este pusă pe seama năzuinței lui Eminescu spre matematică, combinată cu capacitatea de diferențiere semantică, logică și lingvistică. „Sensibilitatea lui pentru calculul diferențial și integral este corelată direct cu această **capacitate** logico-lingvistică de excepție” (p. 156).

Din această perspectivă, Tudor Cățineanu dezvoltă și o „proxemică” a dorului, cu aplecare preferențială asupra poeziei „Lucaefărul”. Aici delimitează trei trepte ale dorului. „Cele trei trepte ale **dorului** din **Lucaefărul** se articulează consecutiv și ascendent, primul fiind **psihologic** (etic), al doilea fiind **cosmologic**, al treilea fiind **ontologic** și, la limită, **metafizic**” (p. 166). Drept consecință, „dimensiunea metafizică a poeziei eminesciene se dezvoltă deplin tocmai pentru că pune în joc nu numai **formele** ființei și **Ființa**, ci și **formele** neființei, deci **Neființa**” (p. 166). Altfel spus, crede că îndreptărire cercetătorului clujean, în metafizica sensibilității, Eminescu are viziunea culturii europene, cultivând un sentiment față de Neființă. Unde „forma formelor **Neființei** este, în ordinea umanului, **moartea**” (p. 167). Iar dorul eminescian este asociat și cu formele Neființei. Mai mult, dorul nemărginit înseamnă și dor de infinit. În această situație, simplificând lucrurile, Tudor Cățineanu conchide: „Spus pe scurt, Eminescu nu a acceptat, sau a refuzat **orice paleativ** al infinitului, iar gândirea proprie nu a ajuns la o formă **reflexivă și de expresie** a infinitului – a cuprinsului de necuprins -, de aceea logica a **explo-dat**, intrând în **dezagregare**” (p. 175).

În abordarea antinomiei eminesciene, Tudor Cățineanu asumă ca principal punct de plecare o schiță de portret făcută de Ion Luca Caragiale: „Așa l-am cunoscut atunci, așa a rămas și azi... Vesel și trist; comunicativ și

ursuz; blând și aspru; multumindu-se cu nimic și nemulțumit de toate”. Comentând aceste informații, filosoful clujean remarcă: „Caracterizarea este remarcabilă – dincolo de concizia și precizia ei – întrucât sesizează cele două axe ale ființei lui Eminescu: pe de o parte **coerența internă**, întrucât el a rămas până la sfârșit așa cum a fost de la început; apoi, caracterul **antitetic** al ființei lui Eminescu, întrucât portretul este alcătuit din **antiteze** evidente, pregnante. Prima antiteză este una psihologică («vesel și trist»; a doua este **dialogală** («comunicativ și ursuz»); a treia este **etică** («blând și aspru»); a patra este **atitudinală** în sens generic («multumindu-se cu nimic și nemulțumit de toate»)» (p. 187).

Această caracterizare a subiectivității poetului este extinsă de exegețul la viața și opera lui Eminescu, cu referire la viziunea lui metafizică. Ca măsură pregătitoare, autorul trece imediat la justificarea opțiunii sale pentru ideea de antinomie, în dauna altor termeni (contradicție, complementaritate, antitetic, aporie, paradox) prezentându-i caracteristicile: a) „Antinomia este, în primul rând **plurivalentă**, în sensul că poate avea (și are) o arie referențială variabilă”; b) „Antinomia este, în al doilea rând, **deschisă și dinamică**, în sensul că ea rămâne ca antinomie, dar termenii ei se modifică”; c) „În al treilea și ultimul rând, o antinomie fiind deschisă și progresivă nu poate fi în termenii ei la infinit. Există o **limită** anume la care antinomia se oprește prin autosuspendare sau, mai exact, prin autorinuire, și acest fenomen l-am numit «dezagregarea logicii»” (pp. 187-189).

În ce privește antinomia eminesciană, Tudor Cățineanu decide: „în expresie poetică, antinomia eminesciană operează pe finit și transfiniț; în forma ei absolută și esoterică, parțial consemnată în manuscrise, ea operează **virtual** pe infinit” (p. 192). Astfel încât, „Însemnarea exclamativ-interogativă făcută de Titu Maiorescu pe manuscrisul 2255, «Semn de alien-

ție mintală», trebuie răsturnată, în sensul că nu «alienația» îl duce pe Eminescu la enunțuri, formulări și formule aparent stranie, ci invers, seriozitatea (gravitatea) și tenacitatea (obstinația) cu care a încercat să înțeleagă tema și problema **Infinitului** îl conduc la «dezagregarea logicii». Acest factor, preluând limbajul doctorului Ion Nica, l-am numit «noxă metafizică». Am văzut că Hegel îl numește «răul înfinit», iar Noica drept «cancer al infinitului». Este foarte greu, dacă nu chiar imposibil de stabilit «farmaceutic» **ponderea** acestui factor, dar, indiferent de **cuantumul** ei, ponderea este una reală, încât propria lui antinomie – **antinomia eminesciană** acutizează tensiunea ființei subiective proprii” (p. 192).

Cartea se încheie cu referiri la un așa-numit „corolar tragic”, unde tragicul nu este acela al înțelegerii comune, de ruinare a Binelui în confruntarea cu Răul, ci de tragicul în sens aristotelic, potrivit căruia personajul tragic printr-o inițiativă necugetată, adică lipsită de măsură, își poate nenoroci singur soarta. În acest sens, crede Tudor Cățineanu, „destinul spiritual al lui Eminescu este absolut **tragic** în înțelesul adânc aristotelic al acestui termen” (p. 215). Explicația? „Eminescu nu a refuzat infinitul, ci a refuzat orice **paleativ** al acestuia. S-a confruntat cu infinitul pe viață și pe moarte; pe viață și pe moartea gândirii și a lui” (p. 215). Și pentru a credibiliza această explicație, cercetătorul clujean readuce în atenție metafora epistemică a cercului, cu cele două variante, respectiv cercul configurat și cercul tragic. Reperul spiritual este, și de data aceasta, definiția școlastică a divinității („Dumnezeu este un cerc cu centrul pretutindeni și circumferința nicăieri”). Numai că, de data aceasta este evidențiată semnificația simbolică a „razei” cercului. Ideea este că, „oriunde ar fi **centrul**, respectiv **circumferința** și oricât de mare ar fi **diametrul**, în interiorul cercului se conservă un raport **constant** care este chiar **raza**. Înțelegă că distanța egală de la **centru** la **circumferință** pe toată suprafața cercului. Acest raport interior constant – raza – asigură **echilibrul** interior al cercului, indiferent de variația diametrului. Altfel, cercul nu ar mai fi cerc. Apoi, cele două determinații spațiale – **pretutindeni** și **nicăieri** – scot cercul din finit, dar îl proiectează virtual în **transfinit** și nu în **infini-t**. **Supoziția** tacită a acestui model – a acestei metafore epistemică – este existența lui Dumnezeu, care ține **echilibrul** Lumii, sau **este** chiar echilibrul acesteia. De aceea, acest cerc este un **cerc fericit**” (p. 216). Alta este situația – crede Tudor Cățineanu – în cazul gândirii lui Eminescu. „În cazul gândirii lui Eminescu, așa cum rezultă din analizele de până acum, **cercul** este un **cerc problematic**. Pur și simplu **infini-tul** ruinează **raza**” (p. 217).

Spuneam, la începutul acestui comentariu, că mă animă dorința de a descoperi opinii autorizate privind filosofia lui Eminescu. Cartea lui Tudor Cățineanu mi-a satisfăcut așteptările doar pe jumătate. Vreau să spun că am întâlnit pagini de analiză autentică, rigurose concepute, care conțin demonstrații coerente și plăcut argumentate. Am întâlnit însă, cel puțin în aceeași măsură, construcții sofistice, conexiuni întâmplătoare și aserțiuni foarte discutabile. Recomand totuși cartea, mai ales celor care au experiență în critica literară și filosofică, întrucât aceștia știu să se ferească de ispite.

Geanina Ivu-Vlad - Cimitir evreiesc, Moinești

Nicolae Mihai

Epilog sau din amnezile unui condamnat la viață

Imaginarul poetic propus de ultimul volum al lui Nicolae Mihai, **epilog sau din amnezile unui condamnat la viață** (Iasi, Editura „Tipo Moldova”, 2011, 358 p.), se sustrage cu subtilitate retoricii postmoderniste pentru a se încadra într-o poetică ce tinde spre Absolut prin perfecțiunea cuvântului și o natură confesivă de sorginte livrescă. Născută sub semnul misterului, lirica sa vibrează de un tumult sufletesc exhalat ca o mărturisire a unui *inghitor de iluzii*: durerea, oboseala existențială și anxietatea ființei, ce resimte acut pecetea destinului uman.

Structura tripartită a volumului, Partea I - *Recviem pentru o clipă stingheră*, Partea a II-a - *Vesnicie cu cutitul la gât* și *Inedite*, reflectă o conștiință poetică lucidă, atență la fiecare detaliu în ceea ce privește versurile sale, trădând dorința poetului de a capta atenția cititorilor și de a-i atrage într-un univers al Ideilor absolute, aflat dincolo de lumea comună, de unde însuși poetul a simțit nevoia să evadeze. Poezia sa devine astfel un spațiu al refugiului din contingent, dintr-o realitate frustrantă, dominată de tristețe și angoasă și, totodată, un spațiu al interogației, al Infinitului și al căutării neobosite a Perfecțiunii.

Primul grupaj de poeme, așa cum sugerează și motto-ul ales - „Omul este visul unei umbre”, stă sub semnul *asfințitului*, conturând un spațiu al interiorității în care domnește presentimentul sfârșitului „de răcoare/ din gândul clopotului” (p. 168), perceput auditiv cu toată ființa, cuprinsă de teamă la gândul călătoriei „spre prăpăstii solemne” (p. 168). Auzul se validează ca simbol esențial în poezia lui Nicolae Mihai, devenind expresia senzorială supremă, capabilă a distinge semnele eternității „risipind în ureche picuri/ de înțepciune” (p. 145). Strigătul tragic al ființei umane capătă accente desperate și se materializează în imprecizia „Dumnezeii mamii ei de viață”, traducând pe de o parte neputința omului în genere de a se opune destinului, iar pe de altă parte neputința poetului de a exprima inexprimabilul. „Am vrut s-amestec stele cu mestecenii” (p. 119), de a metamorfoza imaterialul în material într-o lume mărginită, cu limite exact trasate „eu sunt și lacrimă și dor/ închis într-o arhivă” (p. 119).

Reperul emblematic al liricii lui Nicolae Mihai este simbolul ochiului, ce dublează la nivelul percepțiilor auzul și devine un mijloc de cunoaștere interioră a poetului fascinat de spectacolul existenței și nonexistenței, a cotidianului și ilimitatului: „între adânc și departe știți/ a fi pulberea răsufării/ strai de mireasă ori poate/ întrebare acoperită cu mâinile” (p. 146). Poeziile cuprins în cea de-a doua parte a volumului nu renunță la metafora înserării, dar în unele versuri răzbate și fiorul iubirii, sugerând tentația nemărginirii și unica posibilitate a muritorului de a atinge absolutul: „La porțile mării/ lângă inima femeii/ acostează/ gânditoare vapoarele” (p. 169). Sentimentul iubirii imprimă și o tonalitate optimistă versurilor, culoare, un ritm jucăuș și plin de vitalitate: „și-n neliniștea de piatră/ când iubirea îmi dă ghes/ mă trezesc că măngâi chipul/ florii albe de cireș” (p. 191).

Citind ultima parte a volumului, lectorul va descoperi profesiunea de credință a poetului matur, care nu ezită să se confeseze după ce a învățat că „arta e-o ispită/ mai bine zis paharul cu uimire plin” (p. 306) și esența liricii sale izvorâtă din cunoaștere și trecut: „Cauti cunoaștere în tot ce înseamnă/ vremuri de odinioară” (p. 307). Tot aici, regăsim și poemul ce dă titlul întregului volum, ce poate fi privit nu numai ca o *ars poetica*, ci și ca o invitație la dialog a cititorului prin adresarea directă la persoana a II-a. Poetul a intuit parcă setea de cunoaștere a ființei umane și a conștientizat faptul că înțelepciunea se dobândește doar traversând „cascada nisipului din clepsidră” (p. 307): „azi [...] tot ce-i omenesc pare o rană din care se scurg/ din belșug nostalgia/ și simți cum te umpli/ încet sigur și fără scăpare/ din ce în ce mai mult cu pământ” (pp. 307-308).

Asumându-și condiția de *condamnat la viață* de poet, Nicolae Mihai reușește cu fiecare poem să se descătușeze de trăirile interioare ale Eului, care refuză solitudinea existențială prin compania Cuvântului. Poezia sa împletește angoasa bacoviană cu sentimentul metafizic blagian și se înscrie în atemporalitate, eludând granițele unei periodizări stricte, datorită aspirației poetului de a transforma Cuvântul în Logos.

Silvia MUNTEANU

Mircea Dinutz

D'ale democrației

Apariția editorială recentă a lui Mircea Dinutz, *D'ale democrației. Editoriale. Tablete de toată ziua*, Târgu-Mureș, Editura Nico, 2012, deoalează asperitățile actualității, cu fațetele sale distorsionate și tragicomice, în formele pline de vigoare textuală ale discursului incisiv și neiertător. Pentru autor, această alegere de editoriale și tablete satirice se constituie într-un exercițiu necesar condiției de veritabil intelectual al anilor pe care îi traversăm – o modalitate de exorcizare a umorilor contingentului, în care luciditatea și spiritul critic se exercită în deplină libertate, pe linia textelor publicate anterior.

Volumul este structurat în două

nuclee tematice. Acestea reunesc articole publicate anterior, toate aflându-se sub semnul căutării unei coerențe în tot acest mozaic frapant în care își duc existența (concretă sau mentală) omul de litere: **Editoriale – Scurtă invitație... la spectacol!** și **Tablete de toată ziua – De-ale noastre, de-ale lumii și De-ale politicii**.

În prima parte, cititorul este introdus în lumea literaților români actuali, obligați a se re poziționa în această societate denaturantă, care inversează valorile și respinge normalitatea. Ni se deschide, astfel, un „bâlc al deșertăciunilor” așa-zis intelectuală, care adeseori pervertește tot ce are mai curat și mai nobil în om al spiritului în grotesc, în derizoriu sau chiar într-un dureros sentiment al eșecului. Descoperim aici un întreg spațiu labirintic, cu impulsuri haotice și spasme generate artificial, în care solidaritatea lasă loc dezbinării (*Spiritul solidarității – [încă] o valoare pierdută?*), în care valoarea și succesul social se suprapun pecuniarului (*De la aparență la esență și... retur!*, *Mai multe întrebări decât răspunsuri*, *Stima noastră și mândria*), în care fraudea este considerată un gest *sine qua non* în evoluția personală (*Bacalaureatul 2011. Ecouri [niciodată tardive]*). Nici breasla scriitoricească nu scapă acest

teu malaxor al prezentului și ochiului critic al autorului. Personalitatea scriitorilor este pusă în balanța inegalităților recunoscute cu franchețe și a calităților scrutate cu sobrietate: un Paul Goma, „singurul disident autentic” (*O întrebare legitimă*), un Mircea Cărtărescu, „scriitor emblematic al ultimelor patru decenii, mult dator cititorilor săi” (*Fenomenul Mircea Cărtărescu*) sau un Adrian Păunescu, nu „un poet oarecare” și nici „un gazetar de duzină” (*Posteritatea lui Adrian Păunescu*). Tabloul nu ar fi fost complet fără o considerare a criticii literare actuale (*De unde ne vin criticii?*), cu toate tarele la vedere, cu o motivație reprobabilă a scrisului, venită din orgoliile lipsite de podoare și o dilatare nefirească a eului personal (*Ce-i mâna pe ei în luptă?*, *Scrieți, băieți, nu vă lăsați!*). Este schițată aici o lume a condeierilor, parazitată de o inflație de volume, premii, reviste literare (*De ce e important numărul sau arta de a număra, Hai să facem o revistă!*) sau de parti-pris-uri (*Ce a fost și ce rămâne*).

Tabletele reunite sub titulatura *De-ale noastre, de-ale lumii* surprind caleidoscopic diformitățile prezentului. Sunt înregistrate cu acuitate, revoltă, dar și cu umor, aspecte vizând generarea artificială a senzationalului și dezinformarea din spațiul mediatic (*„România în stare de urgență!”*, *Scuze și acuze. Impostură și manipulare*), obsesia pentru clasamente (*Politica lui „cel mai...” și „cea mai...”*), problemele minorităților (*Noi, romii și... ai noștri*), mutațiile valorice (*Omul nou – o realitate a zilelor noastre*, *În dansul nebun al strălucirilor vremelnice*, *Trei întrebări și niciun răspuns*), instituțiile statului (*„Dar PTT-ul?”*), condiția pensionarului român (*Mândria de a fi pensionar*, *Ce mai spun pensionarii...*), dar și momente de grație, revelate în plin cotidian (*Instantaneu*).

Venalul, compromisurile ori ipocriziile din spatele puterii politice sunt denudate cu luciditate extremă, ironie neiertătoare, dezzug și dorință de echitate în cele nouă tablete (*De-ale politicii*). Alte chipuri caricaturale se adună în oglinzile deformante ale lumii surprinse aici, totul culminând cu epistola din final (*Scrisoare de Anul Nou*) – veritabil rechizoriu la adresa reprezentantului suprem al acestei mașinării infernale.

Caracterul profund analitic, o bună cunoaștere a naturii umane, sarcasmul, gândirea nonconformistă și exercițiul critic auctorial îl recomandă ca pe un performer al genului scurt, în linia reflexivă – atunci când folosește armele eșului, în linia diatribei temperate de luciditate – atunci când recurge la persiflage, ironie nimicitoare, sarcasm, situându-se singur în descendență caragialiană, fără ca asta să presupună, neapărat, o apropiere în plan axiologic. Peste scena pe care defilează măștile grotești ale contingentului se lasă cortina unei nostalgii disimulate în amărăciunile prezentului: „Înainte erau împinși spre margine și discreditati cu metodă acei scriitori care deranjau puterea oficială (...). În conjunctura actuală, cu o abnegație demnă de o cauză mai bună, scriitorii se discreditază singuri” (*Spiritul solidarității – [încă] o valoare pierdută?*, p. 11).

Abundența semnelor de exclamare și a interogațiilor din titlurile adunate în sumarul prezentului volum pune retoric prezentul sub zodia relativității, avertizând asupra toxicității unei societăți care marginalizează valoarea morală și pe cea intelectuală. Peste toate acces-

tea, Mircea Dinutz rămâne, până la capăt, un optimist, refuzând, în acest mod, resemnarea: „Sunt unii care își inchipuează că mai rău decât atât nu se poate!... Ei bine, eu fac parte din categoria, mai rară, a optimiștilor!” (*Scrisoare de Anul Nou*, p. 142).

Alina APOPEI-PISTOL

Corneliu Stoica

Bicentenar Costache Negri (1812-2012)

Ignorat de propria breaslă, bicentenarul nașterii scriitorului C. Negri nu a fost, spre binele cititorilor, uitat și de Corneliu Stoica, autorul Enciclopediei Văii Troțușului, în paginile căreia îi consacra un scurt profil și locul cuvenit în „galeria luptătorilor ce s-au jertfit ca să creeze o patrie” (N. Iorga).

Spiriții de Consiliul Local și de Primăria Târgu Ocna, urbe în care „cel din urmă reprezentant al marilor noștri străbuni, modelul tuturor bunelor însușiri” (V. Alecsandri) și-a petrecut ultimele două decenii din zbuciumată sa viață, cunoscutul sormonitor prin arhive i-a consacrat, de data aceasta, o utilă micromonografie: **Bicentenar Costache Negri (1812-2012)**.

Apărută sub egida Editurii Magic Print din Onești, aceasta e structurată pe zece secvențe – Cronologie, Argument, Costache Negri. Scurtă biografie, Costache Negri la Târgu Ocna (1856-1876), Castelul Negri (1856-1904), Prietenii lui Negri, Din corespondența lui Costache Negri (1856-1876), Note, Bibliografie selectivă – însoțite de o bogată ilustrație, provenită, în parte, din colecțiile Cabinetului de stampe al Bibliotecii Academiei, din colecții particulare și propriul fond arhivist.

În doar 44 de pagini, istoricul izbutește să redea o întregă epocă, dominată discret de „cel cu inima de aur”, „mereu gata să se sacrifice pentru patria sa”, mereu în miezul evenimentelor, mereu refuzând onorurile ce i se cuveneau, mereu dând dovadă de „cel mai curat patriotism și caracterul cel mai dezinteresat” (M. Eminescu).

Dorită a fi un „umil omagiu pe care comunitatea orașului Târgu Ocna o aduce patronului său spiritual”, eleganță plachetă oferă, pe lângă succintele informații biografice, date mai puțin cunoscute despre existența sa în acest „mic târg”, despre corespondența purtată în cele două decenii petrecute pe moșia de pe malul Troțușului, despre familie și prietenii care l-au vizitat la Tisești.

Apărută la aproape trei decenii după ce Paul Păltânea oferea publicului ultima monografie (1985), cartea istoricului Corneliu Stoica are meritul că reînvia acest „model pentru generațiile prezente și viitoare”, care, prin „modestie, simplitate, blândete, ospitalitate desăvârșită, a căpătat un prestigiu moral pe care niciun om politic din epoca sa și până astăzi nu l-a mai atins”. O micromonografie ce ar trebui să figureze nu doar pe rafturile bibliotecilor, ci și pe masa de lucru a politicienilor, care ar putea găsi în primul nostru diplomat de carieră și om de stat întregu exemplul ce trebuie urmat.

Cornel GALBEN

„Tema” legăturii dintre statistică și cultură mi-a picat în zilele caniculare ale verii, când, sufocați cu toții mai degrabă de cifre decât de altceva, se părea că am uitat cu totul de treburile noastre mai mult sau mai puțin „comune”. E drept, eram, cei mai mulți, în vacanță; totuși, uitarea părea să acopere chestiuni „comune” mai grave, care nu suportă pauza: ce-am făcut, ce vrem să facem etc. Parcă soiul acesta de reflexivitate, răspunzător de noi înșine într-un mod esențial, se destrăma sub greutatea statisticilor și a gadelor (din termometre!). „Ideea” însă care va fi pretext pentru cele câteva observații ce vor urma, legate, desigur, de statistică și de cultură, am căpătat-o însă atunci când am întrezărit, printre grade – de temperatură! – că unul dintre cei care s-au ocupat, odată, cu problema specificului nostru românesc – anume Mircea Vulcănescu – a făcut o referire și la statistică; aceasta din urmă părându-mi a ne încălzi cel mai tare acum, se-nțelege, pe lângă gradele despre care tocmai am vorbit, am dat fuga la text.

Deși aş putea necăji cititorul, dându-i ceva ce el însuși poate găsi și citi cu ușurință, am să trec peste aceasta, cu niscaiva scuze, reproducând în extenso fragmentul în cauză din *Dimensiunea românească a existenței*, lucrarea celui amintit. După aceea abia vom căpăta câteva motive de discuție.

„De aceea românul, care este un atât de teribil oponent pe tărâmul ideilor și al posibilităților, este nespus de conștient cu faptele. Sentimentul care-l animă față de ele e acela că, în fond, ele nu au mare importanță! Că sunt «încercări» ce-i stau în cale, ori poate «ispite» sau «vâmi»; dar nu realități de neînfrânt, pe care să fie nevoit a le lua în seamă ca atare.

E poate aici una din pricinile pentru care e atât de greu să ai, în România, o statistică exactă. Nu metodele folosite sunt de vină, ci lipsa de respect față de faptă, împrejurarea că evenimentul de numărat nu are consistență în mintea celui ce-l constată!

Prea cunoscută – și fără voie să insist – este, de asemeni, trebuința românului de a reclama, de a se plânge. La fel, tendința lui de a nu considera niciodată un lucru definitiv judecat în defavoarea lui și de a relua procesele de la capăt, ori de câte ori împrejurările par a-i deschide o nouă perspectivă de câștig! Dar tot atât de cunoscută e tendința lui de a face conștient și de a se mulțumi, pentru moment, cu orice soluție omenească, înțelegătoare, preferând împărțea strămbă, dreptei judecăți.

Sub acest raport, românul nu se agată, ca alții, cu disperare, de rezultatele faptei sale. «Fă binele și dă-l pe apă!», zice un proverb. Pentru că ceea ce-l face să făptuiască nu este sentimentul că rezultatul atarnă de faptă, ci nevoia de a se pune în regulă cu rânduiala lucrurilor, nevoia de a-și împlini rostul, răspunzând chemării ce i se face, nevoia de a fi în rând. De aceea îl vom vedea făptuind, chiar în cele mai absurde circumstanțe, și stăruind a făptui, chiar atunci când considerarea rațională a împrejurărilor faptei lui l-ar îndreptăți poate să deznădăduiască. Și ce-l mai face să făptuiască uneori, în sfârșit, cum vom vedea, e împrejurarea că nu are încotro!¹

Contextul din care am luat fragmentul este unul filosofic: autorul încearcă o

Viorel CERNICA

Statistică și cultură

fenomenologie a dimensiunii românești a existenței; cu propriile cuvinte, a judecății pe care românul o aplică celor care vin în contact cu el; cultural, nu oricum. Așadar, există un fel de matrice a tuturor judecăților noastre asupra celui alt, care funcționează însă și atunci când este vorba despre „afaceri interne”, ale noastre cu noi înșine. Nu este atât de important, pentru împrejurările de față – acestea, textuale – să fie pusă în discuție matricea însăși, „dimensiunea” aceasta despre care vorbește Vulcănescu. Semnificativ îmi pare a fi altceva: anume faptul că o asemenea problemă, referitoare, cumva, și la atitudinea noastră față de statistică etc., nu este contextualizată administrativ, politic, juridic, ci cultural (filosofic). Vorbim despre noi, așa cum suntem într-o situație concretă de natură administrativă, dar mijloacele sunt culturale. Ca și cum răspunzătoare pentru acest fel al nostru de a fi este cultura, deși ar părea să fie politica, justiția etc.

Mi-am dat seama, la acest gând, că în cultura noastră așa s-a întâmplat de la începutul modernității. Dimitrie Cantemir sugera că înapoierea noastră culturală ar fi cauza unor însușiri nu tocmai nobile. Mai aproape de noi, Titu Maiorescu susținea că numai o cultură clădită pe adevăr – nu pe înțelesuri particulare ale unor fapte care trebuie să fie obiect de înțelegere universală – poate constitui un bun temei pentru o societate funcțională prin „forme” occidentale, fie această societate orientală europeană. Cultura, așadar, este „matricea” obișnuințelor, însușirilor și purtărilor noastre, bune sau rele. De aici nevoia unui proiect cultural care să aibă centrală ideea creației veritabile, chiar dacă fel de fel de împrejurări induc în mintea sau în sufletul „cetățenilor” iluzia că am putea fi salvați prin mijlocire politică, juridică, administrativă etc., atunci când suntem în impas.

Veți spune că acestea trei, politica, justiția, administrația, sunt ele însele

parți ale culturii; și nu ați greși deloc. Numai că cei amintiți, atunci când au avut de-a face cu această problemă de a decide care este temeiul unei societăți funcționale – la nivel politic, juridic, administrativ – au formulat, după cât se pare, un punct de vedere care nu poate fi ocolit; de-a dreptul spus: nu poate fi contestat. Iată-l: cultura este sfera cea mai largă de viață a unei societăți și numai pe temeiul ei putem clădi politica, justiția, administrația etc. Vorbe mari cu înțelesuri puține! Filosofie! Totuși, să ne apropiem și mai mult de faptele despre care ele par a vorbi.

A trecut mai bine de un veac de când C. Rădulescu-Motru publica o lucrare despre care s-a mai discutat la noi după '90: *Cultura română și politicianismul*. Și el, asemenea celor doi amintiți, Cantemir și Maiorescu, socotea că fenomenele politic, juridic, administrativ tin de tipul de cultură. Că la noi acestea trei nu sunt reglate, că ele sunt cuprinse de fenomenul politicianismului, fiindcă însăși cultura românească nu a ajuns până la stadiul la care să poată oferi celor trei activități suportul uman de funcționare optimă. Și este așa, fiindcă există o legătură condiționantă de la forma culturii la tipul de om pe care îl creează aceasta. Cultura română este doar o „semicultură”, având șanse de a deveni cultură matură; dar pentru aceasta ar fi nevoie de o atitudine pro-culturală clară și de mijloace de creștere a civilizației, fiindcă, socotea Rădulescu-Motru, o cultură este dependentă, totuși, de civilizație; felul în care facem filosofie, de exemplu, este condiționat și de tipologia profesională dintr-o societate și de exercițiul profesioniilor.

Cultura, așadar, este temeiul politicii, justiției, administrației; și al statisticii. Dar înțelegem noi, acum, acest lucru simplu? Ne sunt nouă clare dependențele, condiționările dintre aceste „fapte sociale”? Ne-am putea răspunde repede și clar: Nu! Și ceea ce este mai grav: nu știu dacă avem șansa unei dezmeteciri, care să ne constrângă să luăm faptele în legăturile lor „naturale”. Între timp, nesocotind orice șansă de a ne privi cinstit în față – sau măcar de a ne înțelege prin cei care au roșit câte un adevăr, în cultura noastră – ne înverșunăm să rezolvăm probleme statistice; și pe căldură, cu gradele pleznindu-ne trupul!

Apropo! Chiar m-am bucurat când am auzit că unii dintre cei care ar trebui să contribuie la rezolvarea acestor probleme statistice – prin mijloace, se-nțelege, politice, juridice, administrative – se află în vacanță. M-am gândit că poate le pică în mână vreă carte din cele tocmai amintite; sau din altele. E drept, chiar și pentru această mică întâmplare tot cultura e răspunzătoare. Așa încât, mai așteptăm. Între timp, concediile se termină, începe munca politico-juridică-administrativă pe socoteala statisticilor față de care cei în

drept s-au purtat atât de conștient, asemenea celor vizați direct de ele. Spun conștient, luându-mă după Vulcănescu: „Dar tot atât de ... dreptei judecăți” (preluat din textul citat mai sus).

Cred că e binevenită legătura dintre cultură, concediu și statistică, sugerată mai devreme. Combinați aceste trei cuvinte și vedeți ce iese. Apoi, jucați-vă cu înțelesurile lor. Nu vreau să vă dau mură-n gură, când se vede totul atât de clar. Cu riscul însă de a vă necăji din nou, aș întări gândul după care cultura face politica, justiția și administrația; și statistica, susțineam mai devreme. Și-atunci, de ce ne îmbulzim în politică și în celelalte ca ea? De ce ne trebuie acestea, fără un pic de cultură sau, ceea ce este același lucru, cu o spoială de cultură? Pot fi invocate multe motive: societatea modernă democratică, massificarea culturii, globalizarea (înainte, desigur, europenizarea!) pretind, toate, politică. Dar nu se vede suficient de bine că acestea – chiar politizate – nu sunt nimic fără cultură?

Oricum, nu trebuie să vadă tot omul un asemenea rost pentru ceva atât de ne-firesc precum cultura! Cineva, totuși, trebuie să o facă, fiindcă însăși societatea modernă – pe care atât o prețuim – a destrămat „cultura naturală” și a adus pe lume cultura prin proiecte publice. Fără acestea, nici creație veritabilă; poate întâmplătoare, ici, colo; fără noimă, însă, în privința efectului public.

Nu încerc să fac o teorie despre „rolul culturii în societate” (chiar cuvintele sună prost!). Altceva încerc: să fie luată în seamă această simplă posibilitate din gândul celor câțiva oameni de cultură amintiți: de a miza pe cultură, nu pe politică și statistică, în primul rând. De altminteri, nu știu dacă, exceptând două, trei, momente cu adevărat mari ale istoriei noastre, când politicul – și statistical – chiar au contat, la noi sau aiurea, am putea indica cel puțin un avantaj al politicii fără cultură. Și, dacă ne gândim bine, cititorule, nici măcar cele două, trei momente nu au fost curat politice: cel puțin pentru că „actorii” lor aveau o adâncă legătură tocmai cu cultura.

Aș putea face chiar o predicție: desigur, în condiții insuficiente pentru acreditarea sa publică, dar justificată prin cele câteva pre-judecăți puse la lucru în acest text. Va fi cu puțină o politică mare românească numai după o cură istorică de cultură a comunității noastre. După cum stau însă lucrurile, pe acest fond de mare îngrijorare politică și statistică, mă îndoiesc, întristat, că ne-am putea deschide prea curând o cale culturală.

PS. Când scriam acest articol, tocmai se încheiaseră Jocurile olimpice. Statisticile sunt calde încă. În tonul lor, ar fi de recomandat, pentru noi, și o cură sportivă, pe lângă cea culturală.

¹ Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenței*, în vol. *Opere I. Dimensiunea românească a existenței*, București, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă și Editura Univers Enciclopedic, 2005; Ediție îngrijită de Marin Diaconu, Prefață de Eugen Simion.

C. D. ZELETIN

Gânduri despre onoare

Îndreptându-mă într-o zi a verii acesteia spre Universitatea de Medicină și Farmacie „Gr. T. Popa” din Iași, unde urma să mi se confere titlul de *Doctor Honoris Causa*, intenționeam ca în răspunsul meu să vorbesc despre cele două volete ale existenței mele intelectuale, știința și arta, mai exact medicina și literatura. Intrând însă în vasta sală patronată de portretul savantului anatomist Gr. T. Popa, primul mare spirit eroinic al medicinii românești din secolul 20, metru energic și solemn al imnului *Gaudeamus igitur*, înfrățit cu privirea lui tragic gânditoare, m-am hotărât brusc să schimb subiectul. Decizia mi s-a întărit, mai ales după ce decanul dădu citire unui *laudatio* copleșitor, care făceau superflue considerațiile privitoare la medicul scriitor. Repede mi-am dat seama că ar fi nimerit să spun câteva cuvinte despre onoare, tălcul sacrificiului acestui mare spirit. Căci tocmai onoarea este nimbul pe care trecerea vremii contemporane lui și prelungirea zburciunii obștești de până astăzi i-l așează deasupra nobilei sale frunți... Și am vorbit scurt despre onoare. Onoarea prin care amintirea caracterului său continuă să officieze și astăzi peste smârcurile mai mult sau mai puțin biruite ale lumii românești... Bineînțeles, am exclus ferm, după cum exclud și acum, persoana mea din hotarele subiectului discutat.

Onoarea e devoțiunea față de o ordine transcendentă, oricât de potrivnice ar fi siluirea, ispitele ori logica existenței materiale de moment a lumii. Onoarea presupune o rupere de mediul în care continui să exiști și în care mentalitatea persistă în a nu se întoarce asupra Răului. Ea se trezește doar în omul care a perceput sfințenia și eternitatea spiritului, pe care le așează deasupra vieții materiale, perisabile prin firea lucrurilor. Onoarea constă în apărarea activă și afirmată a aspirației divine din om, e privilegiul descoperirii divinității din făptura lui trecătoare. E totodată neclintirea acestei apărări, co-rectitudinea comportării față de acel reper foarte înalt. În rândul oamenilor de onoare se află preferențial martirii. Strălucitul jurist Istrate Micescu obișnuia să spună că onoarea e corectitudinea ajunsă la gradul de virtute, că este absolutul ei. În formularea sa, câmpul de referință era însă restrâns, juristul trebuind să cearnă faptele prin grila, foarte restrictivă, drept/nedrept, deci mai mult în sistem binar, decât în sistemul absolut care presupune o unică trimitere, aceea la divinitate. Umanismul său, de esență juridică, îi era asigurată mai curând de geniul descoperitor al circumstanțelor ușurătoare ale pedepsei. În celebrele lui dizertații, el *cobora* din absolutul corectitudinii, nu se *înălța* spre el, adică spre sălașul celest al onoarei, acest Tibet cu aer pur, rarefiat și sacru. Juristul urmărea fructificarea celor mai fine restituirii ale legii (în înțelesul ei etimologic de *lex*, nu de *nomos*) și consumarea, printr-o fosforescentă reacție de gândire, a erudiției legislative și mai puțin zborul prin focul suferinței de onoare, căreia, totuși, i-a dat formularea gnomică de mai sus. Onoarea nu e un extract de fapte cântărit pe pământ, cât e geniul alcătuitor al acelei fapte gratuite, care în drum spre ordinea divină, transcende materialitatea lumii. Ei îi aparțin cei curați cu inima care-L vor vedea pe Dumnezeu...

Există însă și o onoare genetică, aristocratismul, cu prestigiul transmis unor generații succesive printr-o selecție validată prin veacuri a virtuților. Există, de asemenea, o onoare psihologică, prin care se exprimă demnitatea cuiva. În această onoare, alta decât cea de natură transcendentă, aș descoperi mai curând atribute ale onoarei decât onoarea propriu zisă, care există în purtarea omenească printr-un dar de Sus. Ea stă cu fața exclusiv spre spirit și întoarce spatele, aparent paradoxal sau bizar pentru omul obișnuit, materialității și conjuncturilor din care ar putea extrage beneficii. Astfel, onoarea nu se măsoară prin satisfacțiile biruinței, deoarece ea înseamnă poziție spirituală, nu poziție sufletească față de eșec. Sacrificiul intră, în acest caz, în ordinea firească. O detașare celestă îl recomandă pe omul de onoare. Prin onoare, respectul de sine se desăvârșește. În ea poate fi văzută forma ideală a răsplatei, ca în credința creștină, însă transmaterialitatea ei subțiază până la dispariție elementul mercantilor, calculul, pragmatismul. Raportată la Rău, aceasta e deja învins prin onoarea existând potențial în cel ales pentru ea.

În trecere

Eram în Cluj, în trecere.
Nu aveam nicio treabă, așa că nu am anunțat pe nimeni.
Stăteam în Matei Corvin pe o bancă.
Mă uitam la oameni.
Aș fi putut trece pe la Tribuna sau Steaua, dar nu am trecut.
Aș fi putut merge la Litere, dar nu am fost.
Aș fi putut să dau o raită pe la BookCorner, dar nu am dat.
Aș fi putut să o sun pe R. sau pe H. sau pe M., dar nu i-am sunat.
Stăteam pe o bancă.
Mă uitam la oameni.
De nicăieri apare Doboș, se așază lângă mine pe bancă.
Nu ne-am vorbit, nici măcar nu ne-am privit în ochi.
Stăteam pe o bancă, ne uitam la oameni.
La un moment dat m-am ridicat.
Trebuia să merg la gară. Aveam tren.
Doboș a rămas în continuare pe bancă, nemișcat.
Se uita la oameni.

O babă bizară

Ce te-mpingi? Sterge-ți mucii.
Dă-te mai încolo. Nu-mi pune mâna pe picior. Nu ți-i rușine?
50 de ani am lucrat la Alimentara. Tot 50 de ani am mâncat fasole.
Uită-te ghine la mine. Vezi ce femeie frumoasă am fost?
N-am scos toată ceapa din ogor și am uitat aragazu aprins.
Iar te împingi? Dă-te mai încolo.
Unde suntem aici? Ce s-o schimbat Chișinăul, maică.
Demult, demult am uitat eu aragazul aprins.
Până acum ceapa aceea cred că o putrezit.
Da aicea unde mai suntem, maică? Ti! Ce întuneric îi.
După 50 de ani de Alimentara și fasole au urmat 30 de ani de aspirină și algocalmin.
Nu mai cunosc nimic. Unde suntem? Ti, da ce întuneric.
Aha, uite, lumină, lumină!
Nu trage de mine, nu ți-i rușine?
Lasă-mă să ies, vreau să ies.
Cum? Cum să trec înapoi în mormânt? Nu vreau!

Operație estetică

Eram la birou. Stăteam pe terasă și mă uitam la munți.
Deodată mă sună Mitos, era o urgență.
Mihai Vak. făcuse rost de vreo 20 de vouchere la o clinică de înfrumusețare și operații estetice.
Se strâneau mai multe mașini. Am zis, să vedem.
M-am uitat în oglindă: nu arătam chiar atât de rău, nu aveam chef de operații estetice, dar o manichiură mergea, în plus aveam chef să stau cu băieții, poate mergeam. Afară era o vreme răcoasă, de toamnă, dar cu un soare cald și îmbietor.

Cosmin
Peța

Mirosul de munte intra adânc în plămâni făcând să freacă alveolele.
În birou intră șeful, după el alții, e ședință.
Vorbesc.
Toată lumea vorbește, nu aud decât murmurul.
Știu oricum foarte bine ce am de făcut.
Mă obsedează soarele acesta care îmi cade pe față.
Secretara aduce un coș cu beri. Bem bere și facem ședință.
La doar o jumătate de oră, peste munte, în Ucraina, se face o bere mult mai bună.
Visez deja la berea nefiltrată, naturală ucraineană.
Îi propun șefului să facem un parteneriat cu berăria de peste munte.

„Ok. Se aprobă”.
Acum trebuie să mă gândesc de unde pot cumpăra 20 de kilometri de țevă ca să facem o linie directă între berărie și noi.
Cromată sau de inox?
De 7 țoli sau de 9? Se termină ședința dar și ziua e pe terminate.
Mă sună Mihai Vak., e nervos, dacă nu am dat niciun semn s-au umplut locurile în mașină.
E el, Sandu, Mitos, Muger și Iulian. Dacă vreau să mai vin să vin cu taxiul.
Să văd, poate, totuși, o manichiură...
Sunt singur în birou, adică pe terasă, în față e muntele.
În birou intră un coleg, un gras cu care am fost coleg în școala primară.
De ce sunt și acum coleg cu un fost coleg din școala primară?
Afară e asfințitul. Mă iau la trântă cu grasul. E rotund și se rostogolește ușor.
Se gădilă. 20 de kilometri de țevă, dar trebuie și robineți,

neapărat mâine să trec pe la Electrometal. S-a înserat de-a binelea. Trebuie să plec.
A plecat și grasul. M-aș duce acasă, dar trebuie să mă duc la tipografie.
În noaptea asta sunt de veghe, supraveghez tot tirajul.
Oare în cât timp face berea 20 de km prin țevă?

Vizita

Odată m-a vizitat o fată moartă pe care o iubeam în liceu.
A fost atât de bine încât plângeam în somn.
Apoi mi-a fost foarte rușine.

Violeta Savu

Două plecări

Îmi amintesc tristețea ta simplă
cuvintele din ce în ce mai puține
pașii mărunți din ultimii ani

durerile îndepărtărilor celor de aproape...

Între plecarea ei și a ta, incursiunea
în casa celei mai bune prietene
grădina devastată, plantele muribunde
abia respirând, cireșii plângând
scuturându-și fructelele otrăvite,
soțul vorbind despre toate
nimic despre ea

„eu acolo nu mai merg niciodată” ai zis

Îți amintești, mamă, în seara când i-au citit
stălpii, ai copt cea mai bună plăcintă
îndoliații aveau chipurile luminate de acea rume-
neală,
rudele și prietenii, vecinii de pe singura stradă cu
case,
toți rupeau timid cite o bucată de plăcintă și atunci
se înălța
un abur subțire și gesturile lor deveneau mai mici,
mai încete,
mai duioși se făceau și nu mai ștergeau uriașele
lacrimi

I-ai făcut fericiți din tristețe, toți au simțit
pe obraji sufletul cald.

În anul când a murit bunica
într-o zi de vară, te-ai întors din oraș
speriată. Mi-ai zis că ai umblat
rătăcită și necontentit te întrebai
ce mai sunt eu acum fără mamă
nu mai am mamă
cine mai sunt?

* * *

Aș vrea să fiu din nou bună, aș vrea să fiu
frumoasă pentru o nouă iubire, pentru
un alt bărbat

Poate pentru poetul care recunoștea
în medalionul cu diamant o poveste
de dragoste

Sau poate pentru celălalt pentru care
eșarfa de culoare lila se transforma
în sfântul aer aducând răcoarea umedă
din parfumul florilor de mai

Vreau să cânt în singurătate
și la sfârșitul cântecului un bărbat
să mă prindă de încheietura mâinii.

Celui pe care demult l-am iubit
vreau să-i întorc semințele decojite
și albe acum, le păstrez în buzunarele
ascunse ale neîmplinirii.

Cel mai mult aș vrea să-i cer mamei
iertare și ea să mă audă cum strig
și eu să știu că ea mă aude...

amintire cu pete de struguri

la început
ne țineam de mână
doi pitici în labirintul unei
fortărețe de necucirit

o poartă de lemn greu din salcâm
s-a deshis larg în fața noastră

am pășit tăcuți ca într-un sanctuar
pe alea umbrită de vița de vie

strugurii erau pe jumătate copti
și mari cam cât ar fi cearcănele
din neubiure

tu n-aveai de unde să știi
în mine s-a strecurat ca un mit
frumusețea unui laitmotiv

într-o zi călduroasă mi-ai adus
o batistă albă și un ciorchine
cu stropi de răcoare

lacrimile îmi șiroiau pe obraz
boabe aurii îmi strângeau
buzele ca dulceața din miere

La sfârșitul verii am văzut, în oglinda
celeii mai frumoase mări, sclipiri de strugure

Și atunci am aflat dintr-o întâmplare
cât îmi ești de departe, ce străină mai sunt...

O femeie înota în mare și striga spre mal,
cu extaz: Dmitri! Dmitri!

Nu era pic de zădărnici
în voința ei de-a veseli inima
unui bărbat din nisip, cu bărbia în piept.

În singurătatea mea oligofrenă
eu semănăm cu stingerul Dmitri.

În final, îmi sună ca o obsesie

struguri de metal și ruginie viță
struguri de metal
struguri...

Mi s-a încolăcit un șarpe pe deget
și Eva din mine a murit...

Trucaj

Sora mea cea aurie
pe coli albe de hârtie
matematica abstractă
o transformă-n jucărie

și apoi ca profesoară
pune note acordate
nu sunt mici de 3 sau 4,
nici prea mari de 9, 10

mijlocii? nu știu să-ți zic
că nu-s note obișnuite
sunt solfegii muzicale

eu ascult cum la ea sună
geometria ancestrală

dar să știți că și trișează

am văzut cum pe furii
pe versoul teoremei
din contur negru de tuș
s-a pictat ca balerină,
lebdă îndoliață

cu rotirile fractale
ascundea rana din piept
desfăcute în petale
de flori roz-înunate

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Cum pariază capitalismul pe o femeie tânără

În a sa *Filozofie a compoziției*, scrisă acum mai bine de un secol și jumătate, Edgar Allan Poe declara cititorilor săi că tema cea mai poetică dintre toate este moartea unei femei frumoase, jeliță cu melancolie de către iubitul ei. Mi-am adus aminte de asta într-un context în care s-ar zice că nici n-ai visa că te predispune la așa ceva: un documentar american din 2008 care cred că ar fi avut șanse, cu unele tăieturi, să fie difuzat, ca instrument de propagandă împotriva „putreii societăți capitaliste”, și pe vremea răposatului.

Regizorul Michael Moore nu e la prima ispravă de genul acesta (vezi *Fahrenheit 9/11*, din 2004, recompensat cu nenumărate premii). Dincolo de criticile care i s-au adus, pelicula, intitulată *Capitalismul: o poveste de dragoste*, face un portret fără farduri Americii zilelor noastre. După ce se face o trecere în revistă, în stil satiric-zelfemitor, a evenimentelor istorice și politice care au propulsat, începând din 1980, industria financiară a Wall Street-ului la cărma de facto a guvernului SUA (prin bancheri și finanțiști numiți în posturi cheie), ni se arată cum economia a decăzut, iar clasa mijlocie a fost adusă la ruină prin politica productivității turbate, destrămarea sindicatelor, salariile din ce în ce mai mici, trailul pe datorie prin împrumuturi bancare, favorizarea fiscală a bogatilor care până atunci plăteau impozite de 90% ș. a. m. d. Apoi, în spiritul tradiției empiric-inductive din spațiul cultural în care se învârte, Moore aduce în prim plan câteva exemple din viața reală. Nu voi insista asupra cazurilor de evacuare silită, arhicunoscute, nici asupra mecanismelor perverse pe care le-au pus în mișcare conglomeratele bancare americane pentru obținerea unor profituri de o imensitate obscenă la nivelul managerilor de top, prin bonusuri de sute de milioane de dolari, și care au provocat criza din 2008.

O să mă opresc doar la un lucru care m-a pus pe gânduri, și nu pentru că mi-a adus aminte de Poe... O femeie al cărei soț decedase de cancer cu puțin timp în urmă, află accidental că moartea soțului ei adusese companiei unde fusese angajată peste un milion și jumătate de dolari. Într-o altă familie, o femeie tânără moartă, mai mult sau mai puțin frumoasă, în orice caz, iubită, e plânsă de familia care e de altfel secătuită de cheltuielile de spitalizare și de înmormântare, în timp ce angajatorul ei se bucură unilateral de frumoasa sumă primită de la asigurator. Cum e posibil? Simplu: companiile încheiaseră, în numele angajaților, fără ca ei să știe, polite de asigurare de viață, ai căror unici beneficiari erau companiile respective. Cum credeți că se numește tipul acesta de asigurare? *Dead peasant insurance*, în traducere aproximativă, „asigurare în caz de țărăn mort”, *peasant* fiind un termen intens peiorativ în engleză. Angajații devin astfel mult mai rentabili morți, decât vii. Cea mai mare valoare se pare că o au polițele încheiate pentru femeile tinere...

Cinismul acestor cazuri nu e decât un fir de nisip în „caz-noul” financiar instituit în ultimele decade de către specialiștii de pe Wall Street și menținut intenționat nereglementat de către organismele guvernamentale americane decizionale, în ciuda avertismentelor venite din toate părțile. În acest „caz-nou”, fără penalizări sau trageri la răspundere, nefastele creiere finanțiste continuă să speculeze pariind pe orice, impasibile la dramele din ce în ce mai multe cauzate de ele. Documentarele făcute pe această temă dovedesc cu asupra de măsură unde și cine sunt vinovații, care continuă să fie investiți cu funcții și onoruri la cel mai înalt nivel. Te uși și nu-ți vine să crezi că lumea nu se răscoală pur și simplu. Sau, dacă se răscoală (vezi mișcarea *Occupy Wall Street*, de la care se împlineste acum un an), de ce nu reușește să aducă schimbări fundamentale. Te întreb de unde atâta masochism. Există și pentru asta o explicație: mirajul visului american, iluzia că într-o zi vei deveni și tu bogat și vei scăpa de griji, întreținută încă eficient de autopropaganda uriașă a capitalismului.

Ceea ce nu-mi place însă la documentarul amintit este mult prea vizibilul lui militanțism doctrinar. Capitalismul e înfierat, pus la zid inclusiv de preoți ca fiind un păcat dintre cele mai grave. Pe de altă parte, socialismul, care are, apropo, un reprezentant în Congresul american, pare a oferi niște perspective mult îmbunătățite societății. Ca locuitor al unei foste țări comuniste care își amintește bine cum era „pe atunci”, trag nădejde că americanii vor rămâne perpetuu oponenți îndărjți ai acestei viziuni. Pe de altă parte, e clar că lumea de azi, marcată de o inegalitate din ce în ce mai abruptă, are nevoie de o structură, o formă prin care să poată corecta cercul vicios al puterii invariabil corupte. Michael Moore sfârșește prin a declara „democrația” ca singura soluție la problemele puse. Dar cuvântul „democrație” trebuie redefinit.

Și-acum a mai apărut și răul asta din senin ca un ceas deșteptător care sună la ore fixe fără să fie întors. În ultimele nopți invariabil, exact la 4:30, mi se deschid pleoapele automat și mă pomenesesc în capul oaselor continuând în gând scrisoarea asta; e curios că și camera e traversată de reflectoare ca la o percheziție de noapte. Lumina vine, o văd, doar sînt trează, de la luminatoarele din tavan și scriu, nu știu cui, ție, Jo, sau altcuiva. Parcă mi se împinge cu lopata jar sub pielea de pe spinare, dau din copite ca un cal sub pilota subțire pînă reușesc s-o arunc de pe mine, udă toată simt că mă ia cu frig și eu îți scriu ... Mă sfîșie că Florica se duce, pentru că toată lumea știe că boala asta – al cărei nume nici nu-l mai pronunțăm de frică – nu se mai duce decît odată cu bolnavul; se știe ce-o așteaptă și-i pleznește creierul căutînd o soluție. Și eu aici, în camera de la Lenzburg, retrăind spectrele nopții petersburghize, bijbii printr-o încăpere străină după acel Nevski-Prospekt, de care tot vorbea Dostoievski ... și iar mă împiedic de Florica. O pipăi, îi pipăi țitele, burta, fesele și nu găsesc decît un cearșaf mototlit. A slăbit rău Florica, 5 kg pe săptămîină ca nimic, și varsă din ea tot ce mîncă și eu, că știu doar de anul trecut, am boala asta aiuristică, cum s-o fi numind, că e altfel decît ipohondrie – o chestie mimetică pînă la confuzie – cum aflu simptomele unui bolnav, nici nu trec bine cîteva ore, că mă și apucă durerile și furnicăturile și senzația de amețeală și întunecarea vederii și număr ori de cîte ori am urinat, îmi studiez culoarea scaunelor, îmi iau temperatura și mi-e tot mai rău; egoismul meu își însușește suferința adevăratului bolnav, îi fură eroismul de a fi victima. Da, am mai trăit experiența asta. Lucram la Volk und Kultur, cred că mai aveam vreo doi ani pînă la pensie. Redactorul revistei era Franz

Nora Iuga

Am trecut înot Canalul Mîneicii

Storch, un scriitor german, svab din Banat, trebuie să-l știi. Se lăuda de vreo zece ani cu un cancer hepatic, neavînd, de fapt, decît o banală litiază biliară ca pînă la urmă să moară totuși – de ce ți-e frică nu scapi – de boala lui închipuită. Și-o descris ca un scriitor personajul preferat, se îndrăgostise de ea; boala devenise mîndria lui, înțelegi asta, dragă Cristian, și închi-puiește-ți, de la o vreme am început să am simptomele lui îi într-o zi mi-am luat inima-n dinți și i-am spus: „Tu știi că și eu am boala asta?” M-a străfulgerat cu privirea și a început să-mi apese cu degetele, centimetrul cu centrimetrul, zona ficatului, scoțînd un fel de rîs răutăcios ca un miriș. „Cum o să ai și ce am eu, la tine e o bagatelă, la mine e definitiv și irevocabil!” Închi-puiește-ți ne disputam cancerul, cancerul devenise o diplomă de merit – oribil! – intelectualii aștia. Florica mea e semianalfabetă, ea nu stă să facă speculații, nu bănuiește la ce înălțime îți ridică un carcinom stăcheta orgoliului. Nu știu unde am să ajung, m-am lăudat atîta, dragă Octavian, cu suferința mea imaginară, de parcă eu aș fi principalul subiect demn de atenție.

Am întrebat-o pe Pipi, ieri seară la telefon, care dureri sunt mai greu de suportat, cele fizice sau cele psihice și mi-a răspuns, fără să ezite, și-a găsit imediat argumentul: „Cele fizice trec pînă la urmă, cele psihice nu se vindecă niciodată.” O vedeam pe madame Bovary în fata ochilor; de ce vrem să înobilăm totul, să spiritualizăm materia, luîndu-i fratelui porc – cum min-unat spunea Noica – meritul unei dureri mari, durerea cărnii; uite, tu știi doar ce vîrstă am, fac ce fac și mi-o mărturisesc public cu un fel de orgoliu; o fi și asta un fel de boală care te face să te simți erou, ești unul care a trecut înot Canalul Mîneicii, fără să apeleze la barca de salvare, Tiberiu, îți spun eu, psihicul nu doare decît în măsura în care noi poeții decretăm ficțiunea mai reală decît realitatea. Cunosc bine tertipurile astea cum spunea Liiceanu că truda cea mai grea e a scriitorului. M-am săturat de scilfoselile astea. Stau în toili nopții și mă gîndesc la Florica mea ... am vorbit aseară cu ea la telefon, am întrebat-o dacă a început chimioterapia și ea m-a întrebat: „Nu v-au trecut vinătăile de la căzătură, puneți-vă foi de varză, vă spun eu că scăpați.” Unde să găsec

eu foile alea de varză care s-o scape pe Florica.

Și-acum a murit și Dracula, mi-a spus Florica la telefon că a găsit-o spînzurată cu fișia de tifon – era bandajată la o lăbuță – de calorifer. Avea optsprezece ani. Nu e culmea ironiei, dragă Dinule, să-ți dea Dumnezeu pisicilor peste o sută de ani omenesți și nici un motan din ciți ai chemat, lună de lună, să nu te audă și, pînă la urmă, să mori într-un accident stupid. Nu înțeleg nimic. Dacă i-or fi făcut de petrecanie bărbatul sau băiatul Floricii, fiindcă ea nu mai putea să vină s-o hrănească. Cînd ajungi să atingi 100 de ani și mai poți sări pe dulap, mai poți minca, toarce, cînd mai ai și atîta nevoie de plăcere în tine, încît îmi găsești mereu cămașa de noapte să mi te culci pe ea ... zău că e la fel de păcat să mori într-un accident, ca și la douăzeci de ani. Le-aș trimite această epistolă tuturor motanilor pe care i-a chemat ea, însemnîndu-și urmele pe picioarele mobilelor, pe canaturile ușii, zgîrînd șartele și dulapurile gîndind cu dorința ei de femeie că acolo așteaptă alesul inimii ... așa că vă scriu acum, Mocii și Zogu și Moșu și Ilie și Tutu și Paris și Kotik și ... A murit Dracula! E de rîs ce-am scris aici, dar nu știu de ce suferința la mine ia mereu forma risului sau nu mai am eu capacitatea de a distinge risul de plîns, cum fetele anorexice nu-și mai pot aprecia exact proporțiile trupului. Am văzut aseară un documentar la televizor pe 3 Sat, în care personajul real care cîntărea 43 de kg se privea în oglindă și se vedea de 70. Oare o să mor înecat de rîs? Și pe 1 martie, tocmai de mărțișor, cînd o să mă întorc din Elveția, am să descui ușa apartamentului și n-o să mai aud mieunatul în care, în ultima vreme, adunase luni tot

mai lungi de răbdare. Cum se duc ele, apropiatele, cum se duc și mi-e frică. Uite în amintirea Draculei mele vă scriu acum, vouă care nu i-ați răspuns niciodată, catrenul pe care i l-a dedicat Octavian: „Privirea ta verde și tristă/ bat-o vina/ și nici nu ești femeie/ Dracula, Draculina.”

Pe vremuri, îmi doream să călătoresc într-o sanie, învelită cu o blană pînă sub bărbie, pe undeva într-o zonă baltică, prin orașe mici hanseatice în care se vorbește nemțeste. Să fiu îndrăgostită de un bărbat înalt, ciolanos și foarte timid – uneori timizii emană o răceală cumplită –, mă gîndeam la Eugenius care scria numai despre întîlniri întîmplătoare, consumate în hoteluri, parcă totul se petrecea într-o singură, interminabilă noapte albă. Nu se poate să nu-ți fi visat și tu așa ceva, dragă Ales. În astfel de nopți îmi amintesc de Eugenius. Îl văd profilat pe draperia de pînză care-mi acoperă fereastra. Dar Eugenius nu e decît un avion de hîrtie, aruncat de sus, din Tour Eiffel de un copil din Vîlnius aterizat la Paris. Ce-ai vrut tu să-mi spui Ales, în scrisoarea aia, cînd mă avertizai că trebuie să ajungem la „turmuri”? Vorbeai ca și cînd am fi avut amîndoi amintiri și proiecte comune ... dar, pînă una alta, Ales, tu care știi să distingi sunetele limbii mele ca un diapazon perfect, nu se poate să nu simți că undeva, nu știu dacă neapărat pe scoarță sau ascuns în spatele ei, poartă să vezi cum trec zilele, cum cad frunzele, cum se deschide trandafirul. În jurul terasei mele ore în șir am numărat bobocii; se pregătea o primăvară, se pregătea o nuntă, va avea loc peste două zile, la sfîrșitul săptămîinii. Cred că am ceva la nervul capului, cum spunea Adela ...

Înlocuirea îndrăgostirii cu altceva a început mai demult, cam de vreo doi ani. Mai întîi am încercat cu politica; au multe puncte comune, să știi, n-ai cum să le observi, perversiunile astea apar mai tîrziu. Mă refer la dorința de posesie, la pasiune, la prostituție, la trădare, la ură ... da, da, Silviu, dragul meu, cînd se duce dragostea fil, fil, ca-n cîntecul ăla „Rîndunica mută-ți cuibul și te du ...”, nimic nu-ți dă mai mulți fiori, mai multe îndoieli, mai multe gelozii, mai multe umilinte și tot atîtea posibilități de a trișa decît politica. Și, după ce ți se termină chefel de politică, vine ceva urît, foarte urît, o beznă atroce în care nu mai distingi nimic, ceva fără contururi care înghive toți fiorii și îndoiele și geloziele și umilintele și trisurile ... și nu se mai termină pentru că te-a înghițit chitul ... tu nu mai ești, ești chitul însuși. De ce îți scriu toată porcăria asta? Ții minte, la 2 Mai învîrtea roata fîntinii secate, fără să știu că ieri nu pusese, de fapt, nici un pepene acolo înăuntru să stea la rece ...

(Din volumul în pregătire
Scrisoarea continuă.)

Lectură în septembrie la Casa Memorială „George Bacovia”

Intitulată „Sezătoare literară”, lectura care s-a desfășurat la Casa Memorială „George Bacovia” în data de 20 septembrie n-a avut un public prea numeros. Care au fost motivele? Probabil ora nepotrivită, după două amiază, poate vremea prea frumoasă de afară care te îndemna la plimbări prin parc sau la o terasă din Parcul Trandafirilor, grădina preferată cîndva pentru meditații de către poetul Bacovia. Sau poate și titlul de „sezătoare” n-a fost prea fericit ales, unii închipuindu-și ceva demodat, învechit. N-a fost așa, s-a citit chiar și poezie scrisă pentru copii, dar plăcută auzului și pentru adulți, fiind ritmată, veselă, bine acordată de către autoarea Mădălina Rotaru. O altă poetă băcăuană Tincuța Horonceanu Bernevic a încântat auditorul cu poezia ei suavă, tristă și elegantă. Au participat și doi scriitori foarte bine cotați și pe care publicul din Bacău, iubitor de literatură, n-a mai avut ocazia să-i asculte citind din propriile creații: prozatorul Dan Perșa și poetul Dan Petrușcă. Poetul este recunoscut în breasla literară pentru atmosfera din poemele sale și jocul de cuvînte. Dan Perșa, autor de romane de o fantezie aparte, a citit o proză scurtă, plină de umor savuros.

Momentul cel mai grav al serii literare a fost oferit de poetul Cosmin Perța, invitat special de la București. De altfel această întîlnire literară a fost gândită și ca un preambul pentru ceea ce avea să urmeze a doua zi, în cadrul Colocviilor Revistei Ateneu, cînd Cosmin Perța a primit premiul pentru

poezie, pentru volumul „Fără titlu”. A fost o lectură cum rar se poate întîlni în spațiul cultural băcăuan, Cosmin Perța citind poeme noi, nepublicate încă în volum, făcînd parte din ciclul „Cîntece de leagăn pentru generația mea”. Poemele, retorica, interpretarea lor au avut un efect puternic asupra publicului, au răscolit, au ridicat întrebări, au accentuat revolte sau mirări, într-un singur cuvînt, putem spune fără nicio exagerare, că au răvășit.

Din păcate, mulți dintre băcăuanii iubitori de poezie au ratat această rară și deosebită întîlnire.

Mihaela BĂDIȚA

Artiști plastici la Moinești

În orașul lui Dada, mișcarea artistică pare mai vie decât în altă parte, mai dornică de a se comunica. Locurile mici nu o dată au iscat surprize mari. Moinești, localitatea unde s-a născut Tristan Tzara, e un mic orașel plin de farmec, situat într-un cadru mirific. În zi însoțită de toamnă, privirile îți sunt inundate de colinele pe care unduiesc tonuri de verde, marouri și ocruți, care stănesc sau stimulează imaginația pictorilor. Mai demult, Ștefan Luchian transpunea pe pânză aceste splendori, „Peisaj de la Moinești”, „După ploaie la Moinești”, „Târgul Moinești”, „Lunca de la Poduri” sunt tablouri pe care marele artist le-a pictat în vara-toamna anului 1909. La ora actuală, unii dintre cei mai valoroși artiști membri ai Filialei Uniunii Artiștilor Plastici din Bacău, provin de pe aceste meleaguri: Ion Văsâi, Dumitru Macovei, Viorel Cojan, Mircea Bujor, cărora li s-au alăturat, acum câțiva ani, tinerele artiste Oana Văsâi și Elena Lupășcu.

Conștienți de faptul că dominantă frumuseții naturale, ochiul unui artist o poate cel mai bine pune într-o anumită și specială valoare, edilii orașului au inițiat un important proiect artistic iar în perioada 9 august – 7 septembrie 2012 s-a desfășurat, la Moinești, prima ediție a Taberei Anuale de pictură și sculptură „Artiști plastici în Moinești” (acest proiect face parte din programul „Promovarea potențialului artistic în orașul Moinești”). Au participat: Elena Samburic și Valentin Vârtosu (Chișinău), Geanina Ivu – Vlad, Viorica Zaharia, Bogdan Antochi (Bacău), Ion Văsâi, Mircea Bujor, Dumitru Macovei, Elena Lupășcu (Moinești), Nicolae Popa (București), Nili Fridman și Rachel Woolf (Rosh Pinna*, Israel).

Pe data de 8 august 2012 s-a desfășurat, la Galerile „Geneza” din Moinești, vernisajul lucrărilor realizate în tabără. Pentru *les connaisseur*, vernisajul a început de fapt în exteriorul galeriei, în aer liber, în curtea unei bisericici din lemn, unde am putut admira două lucrări monumentale: o sculptură îmbrăcată-n bronz, „Inger purtător” realizată de Nicolae Popa, cealaltă din lemn, „Troia cu dorumetre”, aparținând artistului Valentin Vârtosu. Ambele se aflau într-o armonie perfectă cu silueta bisericii, celebrând măreția divină, inducând totodată, subtil, nedefinit și surprinzător, un sentiment de duioșie.

Am purces la vernisajul din Galerile „Geneza”, unde am trecut dintr-o încăpăre în alta (în total trei) simțindu-ne ca Alice în țara minunilor. Încă de la intrare erai frapat de tabloul cu motiv zoomorf al lui Mircea Bujor, unde este reprezentat, în manieră abstractă, un animal fabulos și bizar, cu trăsături ambivalente, de vulnerabilitate și putere. Acest impact este moderat de colajele din imediata apropiere, semnate de Viorica Zaharia, culorile calde, luminozitățile suave, transmit sentimente de liniște sufletească, reverii ușoare. Discrete dar deosebit de rafinate, decorative dar cu precizii și rigori geometrice, animate de semne aparținând numerologiei sau alfabetului latin, colajele pictoriței Viorica Zaharia te transpun într-o stare de contemplație. De cealaltă parte, Geanina Ivu-Vlad abordează un subiect la prima vedere deprimant, lugubru, înfinit bacovian, ilustrând peisaje cu monumente funereare din cimitire mai puțin obișnuite, al căror *mister* ar face invidios chiar și pe Tim Burton. Tabloul „Săpânta” concentrează caracterul inedit al faimosului Cimitir Vesel, unic în lume prin culorile vii și desenele naive. Artista Geanina Ivu reușește o performanță a micilor

• Rachel Woolf

detalii și o cromatică excelentă în care predomină un albastru intens. O adevărată bijuterie este și tabloul „Cimitir evreiesc, Moinești” în care este imposibil să nu admiri modul cum au fost înscrise grupurile de litere ebraice, simbolurile religioase, minuțiozitatea de filigran. De la o temă funebră, indusă totuși de spontaneitatea culorilor și a efectelor de lumină, trecem la o temă doar în aparență ludică, *păpușa* cu codite împletite, zugrăvită de Elena Lupășcu amintind de lumea jucăriilor din copilăria unei fetițe. În fapt, nu avem o poză dintr-o amintire, ci o hologramă a unui personaj fantastic, incomplet definit, aflat între două lumi, celest și teluric. Trecerea dintr-o lume în alta ne-o sugerează și lucrările lui Ion Văsâi, una dintre ele fiind o *ramă în ramă*, o fearestră prin care poți privi și prin care, dacă îți îngădui această libertate, poți

păși în alt *teritoriu*. Din nou, lucrările plasticianului Ion Văsâi se remarcă prin rigoarea desăvârșită dar și prin liniștea lor interioară.

Dumitru Macovei bucură ochii privitorilor cu splendoarea unor grădini însoțite. O binecuvântată pace sufletească emană din pânzele Rachelei Woolf, adevărate oaze de verde, inspirate din peisajele moineștene. Căsuțele idilice și așa numitele de noi „ulițe” contribuie la zugrăvirea unei lumi care pare scufundată în tihnă. În cu totul alt registru lucrează cealaltă invitată din Israel, tablourile pictoriței Nili Fridman sunt pline de viață și temperament, au spontaneitate, sunt exuberante, te contaminează cu veselie prin culorile foarte tari și desenele intenționat naive. Într-un registru mai mult optimist se situează și lucrările Elenei Samburic.

Ediția din acest an a Festivalului Internațional „Enescu – Orfeul Moldav”, a XXXIII-a a avut invitați din Italia: pianistul Pietro de Fazio, Filippo Arlia, Ippazio Ponzetta, Duo Darclée – soprana Antonia Emanuela Maria Palazzo, acompaniată de Paolo Scibilia, cu lucrări din repertoriul universal și din păcate, deloc Enescu. În simfonicele orchestrei, dirijate de Konrad von Abel, au răsunat acordurile Rapsodiei I de Enescu.

Prezența dirijorului Konrad von Abel la Festivalul Internațional „Enescu – Orfeul Moldav” m-a dus cu gândul la marele său profesor, un muzician de geniu născut în Moldova, la Roman, în luna iunie 1912 – Sergiu Celibidache. Studiază filozofia și matematica la București iar în 1936 vine la Berlin unde continuă studiile muzicale la Hochschule für Musik. E perioada când e atras de filozofia orientală, Zen și budismul tibetan, atracție care-l va însoți întreaga viață. La Berlin îi are ca profesori pe Spengler și N.

Muzicieni de geniu

Hartmann. În acea perioadă declară că muzica e o experiență transcendentă și, ca dirijor, o abordează într-un mod diferit de toți ceilalți. Repetițiile sale sunt mai prelungi iar modalitatea de citire a partiturilor e particulară, ceea ce face ca puținele înregistrări pe disc – întrucât

refuza înregistrările – să fie considerate piese de colecție. E considerat cel mai important interpret al muzicii postromantice și a impresionistilor francezi Debussy și Ravel.

După război conduce Orchestra Filarmonică din Berlin în circa 400 de con-

Mingea de tenis și cubul Rubik erau ingenioase accesorii ale scaunului *schiop* vopsit în diverse culori, situat pe un postament în care se reflecta în albastru, pe un fond natural, umbra acestui obiect, care a fost principala atracție a publicului. Elena Samburic și-a dovedit încă o dată măiestria, prin transformarea unei banale piese de mobilier într-un adevărat obiect de artă. Și mai tânărul Bogdan Antochi, încă student al Universității de Arte din Iași, a făcut o impresie foarte bună. Deși aflat la început de drum, lucrările lui, naturi moarte pictate în manieră cubistă, sunt îndrăznite prin cromatică. Interesantă ni s-a părut și compoziția în care experimentează fonduri de griuri, într-o geometrie care te poate duce cu gândul la o mandală.

În concluzie, expoziția de la vernisaj a demonstrat cu prisosință că tabăra artistică din această vară de la Moinești a dat roade frumoase, și sperăm că rezultatele ei excepționale vor fi un imbold și un fundamental suport pentru continuarea proiectului în anii care vor veni.

Violeta SAVU

* Municipiul Moinești și localitatea israeliană Rosh Pinna sunt *înfrățite*. După cum relatează Viorel Costea această *înfrățire* are un fundament istoric iar legătura este și de natură sentimentală: „Acum peste 125 de ani, în anul 1882, mai mult de 40 de familii de mici meseriași și comercianți evrei, totalizând 214 oameni, pleacă din comuna Moinești, pe jos, până la Galați, unde aveau să se îmbarce la bordul vasului „Thetis», alături de alți emigranți care aleseseră să își strămute existența în Tara Sfântă, la momentul acela teritoriul aparținând imperiului otoman. După un îndelungat periplu (de la Constantinopol pe plecat din nou pe jos până în Galileea), aveau să fondeze, în luna octombrie a aceluși an, o comunitate de evrei români pe dealuri molcome care le aduceau aminte de Moinești din care plecaseseră. Și-au intitulat așezarea Rosh Pinna (piatră de temelie, în ebraică).”

certe, unul dintre ele cu Uvertura „Egmont” de Beethoven, în 1950, pe ruinele Filarmonicii berlineze. E invitat să dirijeze la Londra, în Italia, Suedia – ca director al Orchestrei Simfonice din Stockholm. În 1973 – 75 e prim dirijor al Orchestrei Naționale Franceze iar în 1979 dirijează în New York la Carnegie Hall, an în care e numit director general muzical al Orchestrei Filarmonice din München. Sergiu Celibidache este, totodată profesor la Mainz University la Philadelphia și Pennsylvania S.U.A și dirijor al London Symphony Orchestra. Este autorul unui Requiem, 4 simfonii și al unui concert pentru pian și orchestră. Primește numeroase distincții din partea autorităților universitare și statale și moare la 84 de ani, la reședința sa din Neuville sur Essonne de lângă Paris în august 1996. Atitudinea anticomunistă declarată l-a ținut departe de țară și după 1990. În prezent nu există o casă memorială Celibidache.

Ozana KALMUSKI ZAREA

Obiectivitatea ca hipertext

Încercarea de a aplica un model narativ prozei lui George Bălăiță ar trebui să ofere drept rezultat imaginea unei creații de tip obiectiv, în care naratorul se îndepărtează de personajele sale și, adoptând o perspectivă narativă din afară, așteaptă răbdător deznodământul celor pe care îi urmărește. Luând masca scribului, a simplului cronicar al realității, instanța narativă pare un reprezentant al lumii obiective în interiorul celei diegetice. Este ca și cum naratorul pe care îl propune prozatorul băcăuan e un punct de sprijin al autorului în ficțiunea altcuiva, cu rolul de a nu se îndepărta total de semantismul textului ori de imaginea cotidianului.

Proza lui George Bălăiță își alege drept cadru de desfășurare imaginea societății comuniste în care autorul s-a dezvoltat. Povești realiste despre fii care își neagă părinții pentru a putea ocupa un loc în nomenclatura de stat sau care își ascund rădăcinile pentru a nu fi o pată în dosarul de admitere la facultate realizează un hipertext creației scriitorului băcăuan. E o interfață care se conectează fiecărui fir epic pe care ni-l propune autorul.

Să folosim drept exemplu povestea lui Visarion Adam, unul dintre personajele romanului *Ucenicul neascultător*. Imaginea ambițiosului secretar județean care își vizitează tatăl în puterea nopții, cerându-i să nu aprindă lumina pentru a nu fi recunoscut de vreun vecin ar putea fi dramatică dacă scriitorul nu i-ar conferi o notă de fabulos. Motivul misterioasei vizite este acela al rușii oficiale de familie din cauză că tatăl său, bătrânul Toma, fusese declarat chiabur. Este clar că cineva care nu provenea dintr-un mediu „sănătos”, conform cerințelor vremii, nu ar fi avut cum să fie un reprezentant de nădejde al noii societăți. Aparent, naratorul nu comentează în niciun fel atitudinea copilului, dar nu se poate abține să nu vorbească, în același stil detașat, despre atitudinea înnoitoare a orășenilor cu... rădăcini la țară.

O altă figură care pare să asigure obiectivitatea textului lui George Bălăiță este cea a secretarului raional Dabija. Acesta înfruntă, în pur spirit stahanovist, un viscol de toată frumusețea cu scopul de a demonstra, așa cum i-o ceruse directiva partidului, superioritatea omului nou în fata naturii. Felul în care acesta înțelege să se opună vijeliei este de-a dreptul hilar. Înarmat cu o mașină de la raion, cu un șofer îndrăzneț și în compania unui jurnalist care înregistrează faptele lui de vitejie, vajnicul Dabija își propune să ajungă până seara acasă, în ciuda fricoșilor oficiali care ascultaseră de avertismentul meteorologilor și închiseră drumurile. Nimeni nu-i spune reprezentantului noii orânduirii că e mai sigur să stea la căldu-

George Bălăiță, naratorul-cronicar și jocul de-a realitatea

ra casei țărănului, chiar dacă acesta nu are ce să le ofere de mâncare sau dacă mirosul de bostan fierț nu e pentru nările lor fine sau chiar dacă singurele locuri disponibile par să fie cele de pe scaune. Cum naratorul e obiectiv, este vina lui că cei doi, șef și șofer, mor prosteste în mașina coplesită de gerul iernii, fără să mai fi putut înainta măcar puțin. Păcat, dar viteaz.

Rolul cronicarului imparțial

În acord cu masca de imparțialitate pe care o poartă cu plăcere autorul în texte, George Bălăiță creează un tip special de narator, pe care îmi permit să-l numesc naratorul-cronicar. Dacă în romanul *Lumea în două zile* acesta este o existentă abstractă, neparticularizată prin numire sau exprimare la nivelul naratiunii, dar prezentă prin inserțiile din presa realității obiective, în alte texte el este capabil să se exprime. Într-un fragment dedicat acestei prezente diegetice permanente a creațiilor proprii, prozatorul își descrie cu acuratețe, detaliat, vocea din interiorul romanului: „Sunt scribul. Privești ochiul meu de piatră. Este așteptare. Este atenție. Este și prudentă. Asprimea stăpânului trebuie înțeleasă în altă parte. Privești mâinile mele sprijinite pe ruloul de papyrus, încordarea întregii mele ființe supuse. Dar cel care vede și se pregătește să-mi dicteze se înșală: eu nu am nimic de dat, numai de primit. Și asemenea pelicanului din delta Nilului sacru, eu înghit orice și oricât.”

Citatul anterior se impune comentat, întrucât cuprinde câteva elemente foarte importante pentru obiectivitatea textelor lui Bălăiță. Vorbim, în primul rând, despre un personaj care-și asumă rolul scribului din Egiptul antic. El este, așadar, un sclav, o mână scolită, supusă voinței exterioare a altcuiva. Până și imaginea metaforică a ochiului de piatră indică incapacitatea acestuia de a judeca importanța faptelor pe care le așterne pe hârtie și acest lucru pentru că modernii consideră văzul drept un simț înșelător, lipsit de putința de a indica esența lucrurilor. Cu alte cuvinte, naratorul cronicar al vremurilor sale surprinde miezul realității în care ființează tocmai datorită faptului că are capacitatea de a privi totul prin ocheanul viziunii propriilor personaje. Se creează astfel, la nivel textual, o falie între două

George Bălăiță, împreună cu Sergiu Adam

tipuri de existență diegetică. Apar, pe de o parte, personajele, ochiul sensibil al eului scrib, al cărui scop este acela de a trăi cu aviditate, nuanțat, realitatea inventată de scriitor și un personaj narator, scribul, care oferă doar o formă corectă gramaticală trăirilor personajelor.

Afirmând că el poate să înghită orice și oricât, naratorul infirmă orice tendință moralizatoare a prozei din care face parte, convins fiind că el este incapabil să modifice vreun element al realității. Nici măcar personajele nu au acces la schimbare, care este un dat al stăpânului. Acesta din urmă este și el o existență duală. Pe de o parte, cel care vede este cu siguranță personajul, dar nu el este și cel care se pregătește să dicteze. Această ambiguitate a limbajului prozaistic al lui George Bălăiță pune cititorul în dificultate și-l face să caute prin text elemente ale prezenței stăpânului.

Personajul pe măsura scribului

Așa cum afirmam la începutul articolului, obiectivitatea textului lui George Bălăiță joacă rolul unui hipertext cu ramificații în fiecare istorie relatată. Cum imparțialitatea este atributul forte al unui ochi de piatră, era firesc să regăsim prezența scribului aplecat asupra papyrusului în minipovestirile care compun romanele la care am făcut referire până în acest moment. Cei care au capacitatea de a înghiti orice și oricât sunt chiar judecătorul Viziru, respectiv Naum Capdeaur, nepotul lui Toma Adam, întemeietorul neamului Adamilor din Modra și Nandra.

Personajul Naum este cu siguranță un construct al textului,

cuprinsă în caietele de anchetă. El este cel care poate înghiti totul referitor la Antipa, e depozitarul tuturor informațiilor, lucru care îl face conștient de propria existență în lumea textului: „Se potrec cu mine (scrie judecătorul Viziru – caietul al 4-lea) lucruri de-a dreptul neverosimile. **Aud și văd**, vreau să spun că îmi dau seama că aceste simțuri există și lucrează cu o putere neobisnuită [...]. [...] Trăiesc atât de intens acest **aud și văd** încât înțelesul lor rămâne departe în urmă și nu-mi trebuie. Mă opresc și contemplu cuvintele scrise.”

Se poate glumi cu realitatea?

O constantă a operelor lui George Bălăiță, observată și punctată de cei care s-au aplecat asupra textelor sale, este caracterul lor ludic. Autorul, prin vocea scribului, glumește cu orice pentru că știe că totul este supus lui. Afirmăția lui Nicolae Manolescu despre caracterul demonic al naratorului prezent în proza scriitorului băcăuan, acel „demon jucăuș” care-i guvernează romanele, este justificată deoarece autorul simte că poate crea sau distruge după bunul plac, pentru că e stăpânul și asprimea lui trebuie ținută spre vreun obiect.

Atitudinea postmodernă a autorului, care se inserează în text pentru a putea sta de vorbă cu propria creație face parte din arsenalul ludicului scriitorului. Pentru scriitor, naratorul este parte a unei trupe ambulante care răvășește lumea în căutarea unor subiecte care să merite interesul. Or, unei trupe de circari nu i s-ar fi putut potrivi decât o exprimare ironică, deconstructivă: „Ca un bun vânzător de istorii, cronicarul va lăsa să-i scape urma asta. Cronică, povești, romanț sentimental cu aventuri și filozofie, baladă, farsă, epopee, ehei, frescă, mozaic, Kaaba, ehei, carte de învățătură, de joc, de visare, sigur, sigur, bildungsroman, avatarurile unui tânăr în prima, a doua sau a treia tinerețe, câte nu poartă în lada căruței trupa noastră care cuprinde, firește, the best actors in the world, cei mai buni actori din lume [...]”

Regizori sau actori, naratori sau personaje, scribi ascultători sau stăpâni aspri, toți fac parte dintr-o lume încântătoare în care Cineva aude, vede analizează și scoate esența.

Elena PĂRLOG

¹ George Bălăiță, *Ucenicul neascultător*, București, Editura „Albatros”, 1977, p. 13.

² *Ibidem*, pp. 7-8.

³ *Ibidem*, p. 31.

⁴ George Bălăiță, *Lumea în două zile*, Iași, POLIROM, 2004, pp. 98-99.

⁵ *Idem*, *Ucenicul neascultător*, ed. cit., p. 7.

Gloria unei lungi zile de vară

Nu știm ce obiecte i se vor fi pus în scaldă pruncului George Bălăiță și nici dacă acesta va fi atins creionul, de obicei pus acolo, măcar din curiozitatea specifică nerespectabilei vârste a micilor întrebări. Cert este că autorul unuia dintre cele mai importante romane postbelice de la noi și-a descoperit foarte târziu vocația scrisului, neștiind absolut nimic din leagăn despre viitoarele apucături creatoare, așa cum se laudă alții că le-ar fi avut acolo. În leagăn, lui i s-au întâmplat lucruri cu totul firești vârstei neînaintate, cu preponderență dând curs necesității de a face pipi necontrolat, fără nici un pic de rusine. Aceste considerații-conspicue, precum și cele care vor urma, au acoperire scriptică în materia cărții „Căinele în lesă” (2004), alcătuită dintr-o suită de opt interviuri reprezentative care i s-au luat romancierului de-a lungul anilor.

Autorul cărții „Întâmplări din noaptea soarelui de lapte” a început prin a scrie lipsit de sistemă, fără să-și proiecteze grandioase planuri balzaciene, simțind doar că este înzestrat cu un bun instinct al condeiului. Scrisul l-a acaparat ca un viciu consecutiv patimei cititului, întrucât cea mai bună școală de unde se poate fura meseria scrisului este aceea a cititului. Antipa nu constituie cel mai bun exemplu de dat aici: personajul înaintează în lectura a șapte-opt cărți deodată, fără a o termina vreodată, revine de mai multe ori și se dovedește incoerent în redactare.

Departate de a putea fi bănuite de grafomanie, George Bălăiță publică foarte puțin, deși scrisul constituie aproape unica sa rațiune de a fi. Un bun instinct îi „dictează”, potrivit cu ritmul biologic firesc, ceea ce trebuie să aștearnă pe hârtie, protejându-l astfel de intrarea în crizele de creație. Se simte în conduita sa ceva din comportamentul arghezian al debutantului bine temperat, dar și din al creatorului matur, care se bucură uneori mai mult de cărțile încă nescrise decât de cele aflate în manuscris sau deja publicate. Fără a se teme că va fi suspectat de falsă modestie, autorul culegerii „Gulliver în Tara Nimănu” declară că scrie doar pentru sine și că, dacă vor găsi și semenii un mesaj interesant în cele citite, atunci va fi cu atât mai mulțumit. Chiar dacă este convins că are o întârziere de un deceniu în dezvoltarea sa și că este în urmă cu două cărți, el se grăbește încet, întrucât

știe că subtilitatea și rafinamentul nu vin decât odată cu trecerea timpului. Suntem avertizați că în viitorul nu prea îndepărtat vom avea privilegiul să-i citim vreo câteva mii de pagini (!).

George Bălăiță nu se consideră înzestrat cu darul elocinței și poate că de aceea îi place să urce uneori pe scenă la puțin timp după terminarea spectacolelor de teatru la care asistă. Este încredințat că ar fi fost un bun actor dacă era mai puțin emotiv și dacă ar fi avut o doză sporită de ipocrizie și de invidie în caracter. În acest sens, politica nu poate fi, în opinia sa, decât „arta păstrării aparențelor”. Un motiv în plus pentru a aprecia în spirit critic marea înghesuială a convergențelor de pe drumul Damascului în epoca postdecembriștă. Or, actul penitenței nu poate fi săvârșit după tipicul unui spectacol în aer liber pe stadion.

Ajuns acum la o vârstă... respectabilă, lui George Bălăiță i se pare că biografia îi este în fapt (dar nu și în fond, așa adăuga eu) monotonă și, la urma urmei, banală, dar importantă a fost menținerea intensității cu care a măcinat banalul. Pentru acest scriitor care se simte gogolian până în măduva oaselor, plictiseala constituie o bună sursă de literatură. Biografia-i – „Jeneșă” și „nespectaculoasă” – aproape că atinge limita maxi-

mă: anonimul. Este cumva o stare ingrătă ale cărei rosturi pot fi înțelese doar o dată cu experiența vârstei. Gimnast fiind în adolescență și tinerete, băcăuanul plecat în lume a învățat un lucru foarte important: înainte de a perfecționa un anume exercițiu, trebuie să înveți să cazi, adică să știi din start să și pierzi.

Romancierul nostru are încredere în cititorul profesionist, pentru care contează nu cantitatea, ci semnificația cărților citite. Un exemplu foarte bun ar fi aici de dat Antipa, care citește cu creionul în mână, consemnează impresii de lectură, dar și idei ivite pe marginea textelor scrise de autori celebre avizi de jocurile caleidoscopice ale realităților mai puțin evidente. George Bălăiță nu-și fletează cititorii, le creează dificultăți de lectură și se emoționează când află că este citit. Mai mult decât pe receptarea de până acum (amplă, pe bună dreptate extrem de favorabilă), el mizează pe viitorul îndepărtat al romanului „Lumea în două zile”. Cât despre Glorie, îi place fama unei dimineți de iarnă când începe să ningă și gloria unei lungi zile de vară. Aceasta este, de fapt, „Lumea în două zile” a lui George Bălăiță.

Vasile SPIRIDON

• Viorica Zaharia

„Lui George Bălăiță îi reușește, și încă la un prag estetic foarte înalt, conjugarea a două modalități narative formal disjuncte: descriția hiperrealistă, minuțioasă, cu abundența detaliilor, cu desenarea fiecărei cute de pe marea stofă a vieții; și, la polul opus, esențializarea simbolică, transfigurarea tuturor acestor date primare ale existenței, marcajul alegoric al traseelor, aparent, atât de sinuoase pe care le parcurge Antipa. (...) Arta prozatorului român se vede însă tocmai din amestecul savant al substanțelor caracterologice și din fărâmițarea conflictului central într-o sumedenie de particule epice elementare, frânturi de scene, crâmpie de episoade, gesturi mărunte și „întâmplătoare” împrăștiate de un suflu puternic pe pânza albă a tabloului. La sfârșit, abia, cititorul constată cu surprindere că toată această pulbere fină s-a aranjat, parcă de la sine, de-a lungul liniilor simbolice trasate de Autorul omniscient.” (Daniel Cristea-Enache, *George Bălăiță. Viața e în altă parte*)

„Pentru cine nu știe, marocco este un joc asiatic cu bete subțiri. Îți trebuie ceva îndemănare ca să le extragi din grămada fără să le clintești pe toate celelalte. Jocul este unitatea cu care se poate măsura hazardul. La limita hazardului se află și selecția făcută în vederea acestui grupaj, un test de rezistență, până la urmă. Așezându-le grămadă, smulgând apoi din trecutele proze fir cu fir, alegând piese din toate etapele de creație, renunțând la altele ce ar fi făcut, și ele, față cu brio presupusei uzuri temporale, George Bălăiță câștigă pariul cu gravitația. Toate, dar absolut toate prozele, de la cele pe teme «tărănești», tradiționale, până la cele mai experimentaliste bucăți, își păstrează intactă adresabilitatea.” (Nicoleta Sălcudeanu, *Până unde poate glumi literatura*)

„Cresterea” romancierului Bălăiță, din povestitorul și publicistul cu același nume, este inspirat dublată, în prezenta ediție, de interviurile pe care acesta le acordă începând din 1973. Este o șansă pentru critic, ca și pentru cititorul de nivel ridicat, faptul că acest prozator lucid se auto-analizează, în convorbiri, cu o bună doză de obiectivare; în ciuda tendinței irepresibile de a povesti, aprecierile pe care le face asupra creației sale și a creației altora sunt demne de luat în considerare în orice analiză critică. (...) Cât despre literatura lui George Bălăiță, ediția de față ne întreține speranța că vom citi în curând un al patrulea volum, ce ar putea conține chiar o versiune nouă, de ce nu?, masiv adăugită, a proiectului neterminat inaugurat de Ucenicul neascultător... (Răzvan Voncu, *George Bălăiță, publicist și povestitor*)

L-am cunoscut pe Grigore Smeu cu vreo cinci-sase ani în urmă, la „Simpozionul național de estetică”, organizat de Centrul de Cultură „George Apostu” Bacău, care are loc în urbea lui Bacovia de aproape două decenii. Paradoxal, mă căuta, întrebând, spre mirarea mea, pentru că i-ar fi plăcut poemele mele publicate de-o vreme, pe o coloană, număr de număr, în revista „Vitrailu”. Mă aflam în fața unui om înalt, drept, aproape slab și, deși venerabil, nu-și arăta vârsta. Aveam să afl și să înțeleg faptul că lucrase mult timp cercetător științific la Institutul de Filosofie al Academiei Române, că era profesor universitar doctor, estetician, că era vânător și pescar înrăit și că-i plăcea să guste țuica moșită de el, pentru nevoile familiei, la casa părintească, unde muncea (și muncește) la propriu în fiecare an, că nu se sfiește, așadar, să curețe pomii sau să tragă la coasă. Când în 2008 și în anul următor îi apărea, în două volume, *Istoria esteticii românești*, la Editura Academiei Române, am înțeles pe deplin cu cine am de-a face. Am avut revelația cititorului de anvergură, scormonitorului de bibliotecă, a celui care, de-a lungul timpului, a făcut zeci de mii de fișe în sala 1 a Bibliotecii Academiei și în alte biblioteci. Soarta cercetătorului științific, voi afla în curând, se înscrie undeva într-o intersecție, aflată înăuntrul omului pasionat de știință și, în egală măsură, înăuntrul omului „fără însușiri”, amintind de Musil, probabil adunați la un loc, cum însuși spune, în cartea la care mă voi referi. E vorba de *Zâmbet tras pe roată*, Editura „Academica Brâncuși”, Târgu-Jiu, 2012, cu subtitlul „Memoriile unui cercetător”.

Născut la Bălțișoara, în 1928, pe la 13 ani și-a continuat școala urmând cursurile Liceului „Tudor Vladimirescu” din Târgu-Jiu, adică foarte aproape, apoi, prin 1948-1949, ajunge la București, la Institutul de Filosofie (care nu era despărțit, la început, de Istorie), unde va deveni învățăcel în domeniul cercetării științifice. În sfârșit, va ajunge cercetător pe deplin prin 1953 și vreo patruzeci și cinci de ani va face această „meserie”. Dar lucrurile sunt, desigur, mult mai complicate. Comentând conceptul de „fericire”, undeva în cartea aceasta, domnul Grigore Smeu, (adică nea Gore, cum mi-a sugerat să-i spun), constată că fiecare moment important din viața sa, fiecare bucurie sau realizare au fost urmate, inevitabil, de lovituri, că fiecare *zâmbet* a fost *tras pe roată*. De exemplu, bucuria nașterii fiului Emil a fost umbră, prin 1956, de momentele următoare ale botezului, fiindcă un profesor de filosofie (marxistă) nu avea voie să aibă puseuri de „misticism”, așa că a fost amenințat cu darea afară din institut din pricina acestei fapte „reprobabile”: își botezase copilul. *Zâmbet tras pe roată*, o carte de memorii fiind, este în zona „literaturii de frontieră”. Realitatea unei vieți, trecută în cuvinte, nu mai este realitatea concretă, astfel încât memorialistului îi „scapă piciorul”, chiar fără să vrea, înspre imaginarul literaturii. Unde mai pui și faptul că autorul nu face inventarul unor evenimente, nu doar le consemnează, ci le comentează întotdeauna, implicându-se subiectiv. Cum altfel s-ar putea întâmpla din moment ce eul său este mereu în mijlocul evenimentelor rememorate. Cartea are nouăsprezece capitole notate cu cifre romane, fără titluri, adică fără sugestii paratextuale. Nu întotdeauna este respectată cronologia întâmplărilor, autorul (narratorul) oprindu-se din

Dan PETRUȘCĂ

Zâmbet tras pe roată

relatare sau comentariu destul de des pentru vreo analespă, prolepsă și chiar pentru a relata o istorioară cu tâlc; pentru a contura atmosfera epocii, pentru a desena un portret (cum sunt cele ale unor profesori din liceu sau a primului secretar U.T.M., a profesorului Gulian sau, în tușe mai groase, ironice, ale subalternilor acestuia, profesorii Bolboacă și Verdeș, de la institut), portrete complexe, tinzând parcă să devină tipologii; pentru a comenta un gest, o replică, o privire sau pentru a surprinde „întepăturile” pe care și le-au administrat, în discursurile dintr-o aula, Iorgu Iordan și G. Călinescu... Lăsând la parte faptul că tânărul cercetător este unul din cei care l-au văzut și l-au auzit pe Noica, spre exemplu, și pe atâția alții. Instaurarea comunismului l-a găsit pe autor spre sfârșitul unei adolescențe frenetice, iar finalul acestei epoci l-a prins în pragul bătrâneții. Cartea aceasta de memorii este, în același timp, o *mărturie* privitoare la epoca cea mai lungă și cea mai dură de manifestare a totalitarismului în România. Prin 1947-1948, ofițeri ai Securității intrau în clase în timpul orelor și frunzeau caietele elevilor, ca să descopere dușmani de clasă sau pe cei ai Uniunii Sovietice. Un „caiet albastru”, un fel de jurnal, în care elevul Grigore Smeu avea și un comentariu al ideilor lui Titu Maiorescu, cuprinzând citate din profesorul său de română, (fost legionar, care făcuse și avea să mai facă pușcărie), îi va fi furat de un coleg, fiu de preot, devenit „turnător”. Din cauza acestuia, tânărul va fi prelucrat de primul secretar U.T.M. și va scăpa miraculos, deocamdată, de interesul Securității. La începutul anului al patrulea va fi dat afară din facultate,

pentru că părinții săi, țărani „mijlocași”, deveniseră chiaburi, (familia avea 12 ha, cazan de țuică și vreo 20 de capete de vite). Va aduce la facultate, din satul natal, un act din care rezulta că „marea” avere urma să se împartă la cinci. Reintegrarea în facultate se va face nu peste multă vreme, în urma intervenției profesorului Gulian pe lângă un puternic al zilei, profesorul de marxism-leninism Vladimir Tismăneanu, tatăl lui Tismăneanu de astăzi.

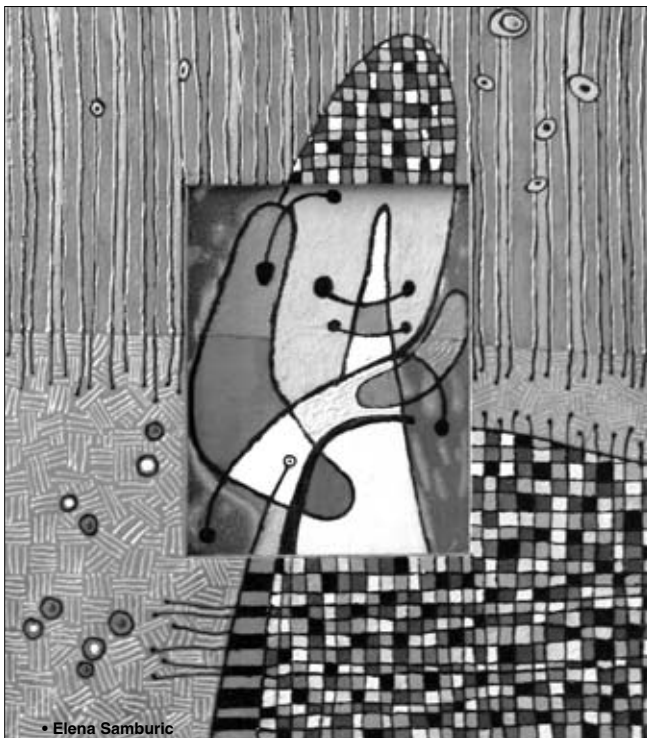
Se pare că de „microbul” filosofiei s-a contaminat definitiv prin 1948, când a citit una din multele ediții ale traducerii lui Const. Pestreanu din Arthur Schopenhauer și anume *Viața, amorul, moartea*. Geta, viitoarea soție (și până astăzi soție), elevă pe atunci la un alt liceu din Târgu-Jiu, scrie autorul, „trebuia să suporte destul de des – până ce deveneam deplasat, aproape ridicol – obsesivele jubilații schopenhaueriene”. Filosofia, în noul regim, trebuia rescrisă, iar studentul începuse să cunoască frica, fără a fi fricos. Ea, frica, își avea izvorul într-o „neagră paradigmă a reacțiilor subiectivității celorlalți”. Memorialistul recunoaște că a căzut în capcana marxism-leninismului și că a fost și el „pe linie”. Nu se fandosește și nu-și găsește scuze. Dar își pune întrebări și caută răspunsuri. Aceste memorii sunt scrise târziu. La 84 de ani, umorile, câte vor fi fost, s-au estompat. E nevoie de adevărul trăit. Fără iluzii. Cam asta face Grigore Smeu. Există un discret aer nostalgic și un aproape indubitabil fior tragic, ca un bâzâit de fond. Rememorează o epocă și încearcă să-și înțeleagă devenirea, să găsească un Sens. Într-un fel sau altul, când e vorba de o individualitate, uneori, ca la filosofii

eleați, nu există devenire, după cum vom vedea în finalul acestor rânduri. Oricum, memoria afectivă reține doar semnificativul.

Grigore Smeu nu are nevoie de susținători. *Istoria esteticii românești*, lucrare fundamentală, îl așază la intersecția viitoarelor cercetări în domeniu. Rigoarea academică, obligatorie într-o lucrare ca aceea menționată anterior, este părăsită de autor în prozele sale scurte și, desigur, în memorii. Cam ce înțelege vulgular auzind de Immanuel Kant? Personajul narator dintr-o povestire care dă titlul unei cărți (*Cu Kant la copcă – povestiri*, Editura „Academica Brâncuși”, Târgu-Jiu, 2009), este pescar, și iarna, la copcă întâlnește alți pescari foarte curioși să știe cu cine au de-a face. Narratorul spune că e profesor de filosofie, iar pescarii, care parcă știu ceva, sunt convingeți că profesiunea acesta are legătură cu unul... Manoilă. Pentru cine nu s-a „prins”, Manoilă este transparența în românește a prenumelui Immanuel (Kant), desigur.

Dacă filosofia trebuia rescrisă – și a fost rescrisă – la începutul „deceniului obsedant”, cum am putea să nu ne aducem aminte de învățământul politico-ideologic, care se făcea de Sus până Jos, adică până la oamenii de serviciu și măturătorii de stradă. Grigore Smeu, care știe mai bine ca oricine despre acele întâmplări a putut observa soarta unor concepte, să zicem „obiectivitate”, așa cum au fost ele receptate de către vulg. În *Zâmbet tras pe roată* există multe secvențe savuroase, realizate cu mijloacele prozatorului. Astfel, aflăm că într-o piață de cartier a Bucureștiului era un precupeț slab, înalt, uscat, cu hainele lustruite de atâta călcat, dar cu o morgă de lord scăpătat, cu gesturi campănite și care nu-și lăuda marfa strigând, asemenea celorlalți, fiindcă era sub demnitatea lui. Acesta, la un început de iunie, vindea cișeșe trifanda. Așezat la rând, autorul vede o băbuță care, în mai multe rânduri, fiindcă nu avea bani, a luat cu discreție câteva cișeșe. Nemairăbdând, după o vreme, lasând la o parte „blazonul”, precupețul a apostrofat-o, ridicând degetul arătător: „Ascultă, doamnă!... Eu o bag în pizda mă-sii de treabă... Păi se poate?... Să fim *obiectivi* și *concreți*...” Iar băbuța, după câțiva pași, s-a întors și i-a replicat precupețului „Fir-ați ai dracu cu *obiectivi* mă-tii!... și cu *concreții* mă-tii!” Cam așa arătau conceptele filosofice în gura oamenilor obișnuți.

Om „viu” și în toată puterea cuvântului, fiu de țărani în sensul cel mai înalt al noțiunii (și mândru de asta), scormonitor de bibliotecă, cel mai important estetician român în viață, după cum spun cunoscătorii, prozator și poet, comentator subtil de poezie, critic literar și eseist, degustător al valorilor (estetice!) ale erosului etc., Grigore Smeu este un gorjean cu melancolii sadoveniene. E, în fond, un om al naturii, care a hotărât, cândva, să-și trăiască viața socială între cărți și fișe de lectură. Textul ales de autor pentru coperta a patra a acestei cărți de memorii, decupat, e simptomatic, atunci când, privind retrospectiv, încearcă să-și determine drumul și Sensul: „Probabil că fiecare dispune, în subteran, de un «eu originar». Al său și numai al său. Și dacă este așa, atunci, cu oricâte modificări ale vieții proprii, fiecare devine ce-a fost”.

Cred că am spus de mai multe ori că sunt o pasionată cititoare de memorialistică. Poate acesta a fost mereu un aspect care m-a apropiat de Mihail Sebastian și nu mi-am dat seama decât mult mai târziu. Motivul pentru care fac deseori asta e simplu: pulsul vieții, studiul metalităților și al relațiilor interumane într-o anumită perioadă. De aceea, când am văzut demersul lui Teșu Solomovici de a publica un „jurnal indirect” al lui Mihail Sebastian pentru perioada 1926-1945, nu am rezistat tentației de a-l citi. Intenția redactorului de carte a fost de a pune reflectoare asupra a două decenii de viață românească, oameni, întâmplări, lecturi, reflexii, proiecte, procese de conștiință, frivolități, note de drum, scrisori, pledoarii și acuzații, evenimente și răfuieli intime, lichidări sufletești.

Jurnalul intim (pentru perioada 1935-1944) al lui Mihail Sebastian publicat de Editura Humanitas în anii 90 a dezvăluit pentru publicul interesat de acest gen sau doar de autor o sensibilitate sufletească aparte, un spirit critic necruțător cu alții, dar și cu sine, drama unui evreu, care încearcă să supraviețuiască în momente crâncene, pasiunea pentru muzică și teatru, două modalități prin care scriitorul încearcă să înfrunte mizeria vieții cotidiene, prietenii și gesturile lor de trădare, de generozitate sau de solidaritate.

„Jurnalul indirect” începe cu anul 1926, adică de la debutul publicistic al lui Mihail Sebastian. Este vorba despre un fragment dintr-un articol publicat în revista *Politica* în care apare portretizat elevul de liceu de astăzi. Afirmăția nu se referă la elevul din zilele noastre, deși o mare parte dintre notațiile făcute în articol sunt izbitor de actuale. Cititorul de azi află că o criză a școlii exista și în 1926, pentru că sistemul de educație se reformează mai greu.

Gabriela GÎRMACEA

Jurnalul indirect

Cauza ar fi schimbările produse în viața politică și socială a vremii: „Generația violentei” este generația friei de muncă cinstită și de încordare dreaptă. Coborâtă în stradă, a adoptat mentalitatea străzii: bătaia, înjurătura, dacă vrei reacțiunea energică și conștiința forțelor sale. A uitat însă cartea și școala. Și trebuie readusă acolo.

Începând cu extrasele din presa anului 1927, când Mihail Sebastian intră în redacția ziarului *Cuvântul*, lectorul poate descoperi un tânăr de 20 de ani cu lecturi profunde, cu o cultură cinematografică, cu repere estetice, care urmărește atent mișcarea de avangardă și care le analizează profund. Pornind de la distincția dintre realitate și ficțiune, el observă că: *Viața rămâne doar în fapte mici, în gesturi uitate, în întâmplări simple*. Deși nu începeu să lucreze la cărțile care-l vor consacra ca romancier sau ca dramaturg, Sebastian are opinii interesante cu privire la granițele dintre genurile literare și sesizează că în literatură începe să se manifeste un nou efort înspre integralism manifestat tocmai prin moartea categoriilor artistice pentru a ajunge la concluzia că puritatea genurilor este azi o prejudecată.

Notațiile cele mai interesante din 1927 mi s-au părut cele referitoare la mentalități. Viața de atunci, care nu diferă foarte mult de ceea ce ni se întâmplă azi, era marcată de știri cu privire la falimente, fraude și arestări, care îi țineau pe provinciali în tensiune. Unii se mulțumesc să urmărească

pasivi un scandal sau să schimbe între ei priviri cu subînțelese, alții sunt afectați de eveniment, dar pe aceștia nu-i vede nimeni. Nici dramele lor nu impresionează pe nimeni, pentru că ei reprezintă tăcerea grea și înfrântă a unei lumi sărăcite. Sebastian observă plin de amărăciune realitatea că unui bogat i se acordă circumstanțe atenuante și nu i se cer decât bani. Inechitatea socială a existat întotdeauna, iar portretul pe care i-l face Sebastian celui avut este dur și sarcastic: *Un om*

bogat este un om prost, fiindcă nu are nevoie să fie inteligent. Atunci când îndrăznește să treacă de cercul comodei sale mediocrități, cochetează. Se simte în rândurile publicate în revista *Cuvântul* o revoltă împotriva parvenitismului, a demagogiei, a sărăciei, a umilinței. Pledoariile din paginile revistei anunță, prin tonul vehement, pe viitorul avocat.

Din 1928, Mihail Sebastian începe să trăiască un acut sentiment al ratării. Articolele din *Cuvântul* sau din scrisorile trimise

• Nili Friedman

lui Camil Baltazar conțin mai multe referiri cu privire la viața din provincie care urăște inteligența și elimină spiritul. Existența este una circumscrișă unor stereotipii pe care le ironizase I. L. Caragiale prin Fraturidi, un personaj ce ținea să arate că are un trai ordonat, decent și că nu-i scapă nimic din ceea ce se întâmplă în urbe: *am, n-am treabă, mă duc în târg sau douăsprezece trecute fix*. Mihail Sebastian scria că: *Provincia este cea mai strictă și mai aspră realizare etatistă, cea mai spartană realizare civică. Calendarul și orarul sunt legile sale, impuse egal tuturor*. Cu toate acestea, viața la Brăila are frumusețea ei. Tânărul se plimbă pe faleze sau într-un cartier nou, unde îi place să observe clădirile cu o arhitectură elegantă și trăiește cu sentimentul că bogăția este necesară pământului ca un pom și ca o viață.

O mare parte din timp și-o petrece citind cărți din literatura universală, despre care scrie. Îl interesează în această perioadă realizarea epică a ideii și modul în care se realizează o tragedie sufletească. Întâlnirile cu teatrul sunt notate în articolele trimise la *Universul Literar*. Aici sesizează mirajul: *Scena își rezervă surprize, mișcare și inedit*. A văzut-o jucând pe Elvira Popescu și a fost fascinat de ea.

Tot la *Universul Literar* îl va prezenta pentru prima dată publicului român pe Marcel Proust. Sesizând că *Proust este un nume vag știut*, Mihail Sebastian propune redactorului-șef ca informațiile critice să fie însoțite de câteva fragmente din opera scriitorului. Demersul tânărului critic de 21 de ani este curajos și profund. El dovedește intuiție în aprecierile făcute, rafinament în interpretare, profunzime în înțelegere.

Nu voi insista asupra întregului parcurs biografic al scriitorului care se urmărește ușor în carte și nici asupra faptului că lectura este una captivantă. Urmărind fragmentele din articolele selectate, care alternează cu scrisorile sau cu alte extrase din jurnalul intim, cititorul poate fi ușor derutat de schimbările de ton în confesiune. Uneori, tonul lui Mihail Sebastian este nostalgic, alteori – rece, obiectiv, critic, ironic. Sunt mai multe fețe ale unei personalități.

Teșu Solomovici, editorul acestei cărți, propune cititorilor, într-o lucrare curajoasă, documentată și interesantă, portretul unui scriitor, care trebuie reevaluat de generațiile tinere și asta cred că va fi posibil după apariția ediției de opere, care va reduce în discuție publicistica. Cu o disimulare modestie, în finalul prefeței, dumealui recunoaște că *titlul acestei cărți nu e tocmai cel potrivit, în orice caz nu e tocmai obișnuit*, dar a reușit să realizeze ceea ce a intenționat: prezentarea vieții zburcimate a unui scriitor de excepție.

Ioan DĂNILĂ

Pentru limba noastră

Reactivarea unui neadevăr

Aproape că s-a stins entuziasmul cu care am luat atitudine față de nedreptatea istorică de acum 200 de ani: răpirea Basarabiei. Am asistat la un simpozion băcăuan/național – de altminteri, reușit –, am aflat ce s-a mai petrecut la Craiova, Tg. Neamț sau la Iași pe aceeași temă și am citit îngrozit că Vasile Stati, autorul monstruosului „Dicționar moldovenesc-românesc”, nu se lasă nici măcar acum, într-un an comemorativ. Cu aceleași palide – ca să nu spunem false – argumente, pseudofilologul de la Chișinău susține în continuare că limba de dincolo de Prut este alta decât cea din arcul carpatic.

Brusc mi-am amintit de o lucrare prea puțin comentată, scrisă de un reputat filolog, prof.univ.dr. Ion Popescu-Sireteanu: „*Moldovenii în istorie*. Cartea unui impostor și falsificator agramat” (Iași, Ed. „Vasiliana ’98”, 2004). Este o binevenită luare de poziție față de „cartea unui autor obscur – Petru P. Moldovan”, tipărită la Chișinău, „în redacția și pe contul

autorului”. Așadar, cel ce semnează nu a avut curajul să se adreseze unei edituri, ceea ce îl pune din capul locului într-o poziție vulnerabilă. Numele și prenumele sunt confecționate după modelul unor elemente reale: Petre Moldoveanu, în 1991, a publicat la Baia Mare o replică la volumul de 900 (!) de pagini al lui A.M. Lazarev, „Organizarea statului sovietic moldovenesc și problema basarabeană” (1974, Chișinău). „Moldovenii nu-s români – susține Lazarev –, ci o națiune deosebită.” Astfel dorea „să justifice tâlhăria rusească din anul 1812 împotriva Moldovei, căreia i s-a furat mai mult de jumătate din teritoriu, anume 45.630 km² (Ion Popescu-Sireteanu, *op.cit.*, p. 5). Mai mult decât atât: „locuitorii Moldovei nu sânt denumiți români”, afirma Lazarev, eludând echivalența pe care un cărturar rus, A. Zașciuk, o făcea încă în 1862 între moldovenii și români. Cinci ani mai târziu, B.P. Hasdeu nota: „Moldova, Transilvania, Muntenia nu există pe fața pământului; există o singură Românie, cu un picior în

Dunăre și cu altul pe ramificațiile cele mai depărtate ale Carpaților, există un singur corp și un singur suflet...”

Cartea lui Ion Popescu-Sireteanu este model de atitudine a unui intelectual față de un caz de încălcare flagrantă a adevărului istoric. Vorbind despre ea, la aproape un deceniu de la apariție, nu facem decât să atragem atenția încă o dată că în materie de cunoaștere nu putem opera cu alunecăturile politicii, decât cu riscul de a comite „o fraudă științifică” (Eugen Coșeriu). Sintagma, preluată de Ion Popescu-Sireteanu, este însoțită de afirmații pertinente ale aceluiași Eugen Coșeriu: „... o limbă moldovenească diferită de limba română, sau chiar și numai de dialectul dacoromân, pur și simplu nu există”, pentru că „graiul basarabean e cuprins în aria dacoromână”.

Să sperăm că o broșură precum „Moldovenii în istorie” sau „Dicționarul moldovenesc-românesc” au și trecut în seria accidentelor editoriale, care nu vor reuși „să-i îndepărteze pe moldovenii de patria lor spirituală, de limba lor națională și de istoria lor românească” (Ion Popescu-Sireteanu).

Scrisori către Radu Cârnelci (2)

18 ianuarie 1970
lași

Iubite prieten,

Îți răspund cu o mică întârziere la scrisoarea primită acum câteva zile.

În sfârșit, articolul a apărut, ciuntit totuși! Am fost foarte nemulțumit și am cerut explicații, întrucât mie mi se aplică adesea acest regim fără să fiu consultat. Investigațiile s-au făcut în prezența mea, și cel care a tăiat cu de la sine putere (nu-i intra în pagină) este un corector obraznic! Eu am anexat la exemplarul pe care ți-l trimisesea ce s-a omiss.

Pe aici amicii devotați cred că am scris despre tine o pagină frumoasă și demnă. E singura satisfacție a criticului, mai ales azi când destinul lui este ingrat. Sînt sigur că și la Bacău articolul a fost primit favorabil. Zic acestea nu din vanitate, ci pentru a mă convinge că trebuie să fac un volum cu asemenea portrete în care „critica prietenă”, cum o numea Lovinescu, să capete o înfățișare de mai multă înțelegere estetică și demnitate umană.

Pe moment nu mă pot concentra asupra acestei cărți deoarece trebuie neapărat să termin pînă în vară niște lucrări de care afirmă, într-un fel, și consolidarea situației mele didactice care este nu tocmai privilegiată datorită faptului – ai să zici că am o groază de lucruri publicate!

Pentru Ateneu o să vă mai dau deocamdată din ceea ce lucrez acum, urmînd ca mai târziu (adică, din toamnă mai ales) să răspund și la comenziile ce mi le faceți.

Cartea mea a trecut definitiv la „Junimea”, unde se și află acum. Are copertă (f. frumoasă), și cu excepția a două-trei modificări de cuvinte este așa cum am dat-o eu. Și am fost ațîta dus cu vorba că sînt probleme, că nu mai sînt probleme, că iar sînt probleme, că nu-i hîrtie, dar ce nu s-a spus! Dușmanii m-au jucat, dar nu-i nimic. Cine sapă groapa altuia, cade el în ea! Dacă aici trebuie (la tipografie) vor merge bine, va apărea pînă în mai-iunie (e programată pe trimestrul II. Poate o dă la Bacău!)

Aștept să-mi răspunzi. La ce te mai gîndești, ce intenționezi să realizezi în numerele viitoare ale revistei. În așteptarea răspunsului tău te îmbrățișez cu toată dragostea și prietenia,
Mihai Drăgan

21 decembrie 1970
lași

Iubite domnule Cârnelci,

Îți scriu o scrisoare absolut confidențială, așa cum a fost și rugămîntea ce mi-ai adresat-o prin telefon!

I-am spus lui C.Ș. exact ceea ce mi-ai spus. Zice că despre poezii nu știe nimic (eu însumi am văzut plicul d-tale, acum aproape trei luni, pe masa lui), că nu-i numai el aici, că „porcii” de la secție (adică Zaharia Singeorzan – Trahanache – pe care îl publicăți mereu!) is vinovați! Tot secția e vinovată, zice, că n-a scris despre numărul cu poezia. Cînd îi zic ce mi-ai spus, privitor la recenzarea romanului parolele în decembrie 1971, observă: „Nu se poate! Voi vedea personal ce

Așa cum arătăm în numărul trecut al revistei, gruparea Ateneu a echivalat cu un prilej fericit de a reconsidera opera/prezența bacoviană pe de o parte, urmînd totuși și o nouă coordonată - aceea de a impune Bacăul pe harta revistelor literare însemnate. În umbra amintirii poetului, s-au însemnat prietenii motivate de aceeași afinități literare, s-au scris opere întregi, așa cum au făcut-o Radu Cârnelci, Ovidiu Genaru, Mihail Sabin, Sergiu Adam, Calistrat Costin, Octavian Voicu etc. Însă

proprile date identitare rămân rareori și sub semnul unor polemici firești, în parte cordiale. Toate acestea pot fi lesne probate, regăsindu-se în paginile (de corespondență) schimbate de prietenii Ateneului. Varietatea tematică, stilul care oscilează între un ton grav și cordialitate asumată, proprietatea termenilor, situarea de pe principii morale devin constante în corespondența Mihai Drăgan – Radu Cârnelci, aflată la un al doilea episod.

Marius MANTA

este cu poeziile lui Cârnelci, îi voi scrie... Cum, el [adică – Dta] e colaboratorul nostru? Da, e o greșeală că nu s-a scris despre numărul cu poezia. Acum se va interesa de D-ta. Iată ce a zis: „Voi da dispoziție [la secție] să se scrie o recenzie despre toate numerele din acest an ale Ateneului!”

Deci: iubește Ateneul cînd acesta trebuie să scrie despre romanele sale! Așa i-a făcut și lui Const. Călin cînd a auzit că scrie despre romanele sale, C.Ș. i-a cerut colaborarea (un articol despre Tr. Chelariu, care a apărut după 3 1 luni, și un alt articol despre Camilar care n-a mai apărut!). Singur vei trage concluziile! Dta ești un scriitor exact opus lui, generos, loial, cu un suflet rar, cum era odată la Viața Românească. Știi, cred, că C.Ș. este acela care l-a pus pe Zaharia Trahanache să mă atace neloial chiar în numărul din Cronica în care aveam eu articolul „celebru” (Eu primesc orice atac, dar deschis, nu prin introducerea mercenarilor prin ușa din dos!).

Lucrurile trebuie să le iei așa cum sînt. Dl. Liviu Leonte mi-a declarat - și nu am motive să mă îndoiesc - că nu știe absolut nimic despre plicul D-tale cu poezii, pe care l-ai trimis lui C.Ș. Omul s-a aflat încurcat cînd i-am spus, și cum este un intelectual subțire și-a dat seama imediat că ai dreptate să fii puțin supărat.

Din parte-mi, ți-am povestit întocmai. Cred că trebuie să faci exact ceea ce mi-ai spus la telefon, deși omul nostru din Havana te va bombarda acum cu scrisori lirice! Ar trebui să închei cu prima propoziție a acestei scrisori. Te rog să-mi scrii două rînduri ca să fii sigur că ai primit această epistolă.

x

În ce mă privește, doresc a fi mai mult ca oricînd al Ateneului, să contribui cu puțin la sporirea prestigiului revistei care la lași e mai citită decît Cronica. Asta e destulă pedeapsă! Trimit tot acum lui Costică un articol inedit al lui Ibrăileanu despre Hogas, o mică bombă care doresc să fie publicat în nr.1, la Breviar.

Prieten devotat,
Mihai Drăgan

P.S. Nu uita: răspunde-mi imediat. Și dă-mi adresa de acasă

6 august 1971
lași

Stimate domnule Cârnelci,

Nu ți-am scris imediat ce am ajuns la lași deoarece nu puteam să-ți dau un răspuns precis.

Și aici a fost o concurență teribilă. Pentru toamnă au mai rămas neocupate 8(opt) locuri la stomatologie. Examenul va fi - dacă nu se va renunța cumva! - la 5 septembrie. Se anunță în presă.

Privitor la venirea mea la Bacău, la 15 septembrie: întăresc ceea ce ți-am spus. Trebuie să am o chemare oficială deoarece altminteri iese cu scandal la facultate (între 15-25 septembrie este examenul de admitere la fără frecvență).

Cu toată stima și prietenia,
Mihai Drăgan

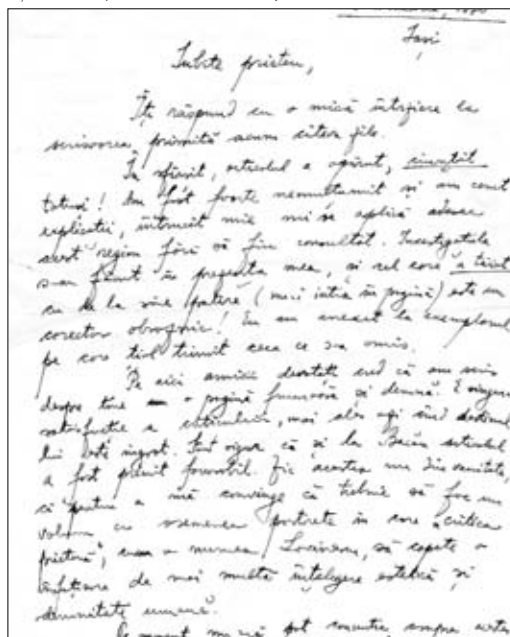
P.S. Cred că articolul apare sigur în 8.

6 iunie, 1972

Stimate Domnule Cârnelci,

Vă trimit un articol, solicitat de prietenul C. Costin cu vreo două săptămîni în urmă. Sper că pentru numărul pe luna iulie aveți nevoie și de materiale ceva mai incisive, căci de la documentele din iulie 1971 nu se scrie peste tot mai bine și mai frumos, cum ar fi fost de așteptat... Citeva mostre, luate chiar dintr-o perioadă anterioară documentelor, nu va demonstra decît că documentele erau... necesare. Criticați-mi argumentația și mai ales răspundeți-mi cit mai repede dacă acceptați acest articol, ca să-l valorific, totuși.

Cu aceeași prietenie,
M. Drăgan

Din nou la Mangalia, la HOP

Ediția 2012 a Galei Tănărului Actor de la Mangalia, cea de-a XV-a, desfășurată între 29 august - 1 septembrie, a fost umbrită de vestea dispariției domnului Cornel Todea, directorul și însuflețitorul acestui eveniment. De fiecare dată, când mergeam la festival, mă bucura reintâlnirea cu domnia sa, și așteptam, seară de seară, să-l ascult spiritualele prezentări,

făcute într-un stil unic, plin de farmec și umor. Spunea mereu lucruri interesante prin bogăția și diversitatea informației culturale, prin neașteptate, inedite, savuroase asocieri, subtile observații, fine ironii. Îi plăceau jocurile de cuvinte, ludicul în stare pură, prețuia vorbele de duh, paradoxurile, dar nu pierdea din vedere sensurile adânci, grave, esențiale, în fine,

avea o cuceritoare tinerețe de spirit, de-a dreptul contagioasă. Și-mi mai amintesc că, la una dintre edițiile trecute ale galei, ieșeam în balconul camerei de hotel, absolut vrăjită de muzica pe care o auzeam, venind de undeva, dintr-o cameră alăturată. Am întrebat, la recepție, cu cine sunt vecină și nu mică mi-a fost surpriza când am aflat că este vorba chiar despre domnul Todea. Când ne-am întâlnit, într-o pauză de spectacol, i-am mărturisit că sunt răpită de clipocirile acelea minunate care izvorau dintr-un pian, întrebându-l cine cânta. A fost teribil de încântat că mi-a prilejuit atâta bucurie și că-i împărțeam gusturile muzicale, spunându-mi că este vorba despre un vechi prieten, pianistul român de jazz (stabilit în Germania) Eugen Ciceu. E o amintire frumoasă la care țin foarte mult.

În fine, revenind la ediția de anul acesta a Hop-ului, am mai puțin lucruri de zis, pentru că impresia de ansamblu a fost mai curând dezamăgitoare. Mulți concurenți, e adevărat, dar mediocri sau slabi de-a binelea. Unii păreau ajunși acolo dintr-o pură întâmplare, într-atât de subțirică, însălită, superficială fiind prestația lor. Și asta în condițiile în care, pe lângă recitalul ales, și la proba obligatorie au beneficiat tot de șansa unei mari libertăți, având posibilitatea de a se opri

• Andrei Chiran

asupra unui text din operele unor mari dramaturgi, iar lista e destul de lungă, incluzându-i pe Goldoni, Gozzi, Lope de Vega, Cervantes, Calderon de la Barca, Ben Jonson, Marlowe, Shakespeare, Racine, Moliere, Schiller, Goethe, vorba ceea, toată floarea cea vestită a teatrului. Din ce am văzut, în primele trei zile de concurs, cât am stat la Mangalia, i-am remarcat doar pe Alin Stanciu, Claudia Chiraș (mi-a plăcut Rosalinda ei, alți colegi frīgându-se tare cu Shakespeare), Alexandra Tarce, Gabriel Sandu, Simona Arsu, Loredana Cosovanu, ultima fiind foarte bună în monologul „Crize”, dar mai puțin inspirată la proba impsă.

Ce mi-a plăcut cu adevărat a fost evoluția celor de la secțiunea grup, unde am văzut spectacolele „Noaptea bufonilor” după W. Shakespeare, 10, un spectacol scris și regizat de interpreți, „Tigrul” de Murray Schisgal, „Buzunarul cu pâine” de Matei Vișniec și „Night on

Earth”, adaptare după Jim Jarmusch. Cei zece actori de la Cluj, absolvenți ai Universității „Babeș-Bolyai”, au fost chiar de nota 10, inventivi, simpatici, plini de prospețime și umor, probând multiple calități, plasticitate, inteligență scenică, poftă de joc. Ei se numesc: Agnes Abraham, Julia Albert, Krisztina Biró, Noemi Daróczy, Eva Imre, Csaba Marosán, Bence Molnár, Rita Sigmund, Emese Simó și Zsolt Vátány. Imi pare rău că nu am văzut concurenții din ultima zi, ei fiind cei mai premiați la actuala ediție, dar sper că-i voi întâlni cu alte ocazii. Cu siguranță, directorii de teatre, prezenți în număr mare la Mangalia anul acesta, au pus ochii pe ei și, probabil, le vor face unele oferte. Chestiunea la care trebuie să se gândească serios participanții la Gală este aceea că nu e deloc simplu să susții un recital, să fii pe scenă singur sau cum spunea George Banu, să fii actor la persoana I, într-un *one man show*, gen cu multe exigente.

Carmen MIHALACHE

• Loredana Cosovanu

PREMIILE GALEI TĂNĂRULUI ACTOR HOP

Juriul a fost alcătuit din Radu Afrim (regizor), Florin Fieroiu (coregraf), Radu Macrinici (dramaturg), Virginia Mirea (actriță), Marius Rizea (actor).

Marele Premiu al Galei Tănărului Actor HOP, Premiul „Ștefan Iordache”, a fost acordat actriței **Sabrina Iașchevici** pentru rolul *Winnie* din spectacolul „Ce zile frumoase!” de Samuel Beckett

Premiul pentru cea mai bună actriță, secțiunea individual, a fost acordat actriței **Loredana Cosovanu** pentru „Crize”, după Mihai Ighat.

Premiul pentru cel mai bun actor, secțiunea individual, a fost acordat actorului **Andrei Chiran** pentru rolul *Alan* în „Equus” de Peter Schaffer.

Premiul pentru cea mai bună trupă de actori – secțiunea grup, a fost acordat trupei de actori care a prezentat spectacolul **ZECE**, scris și regizat de actorii: **ĂGI ABRAHAM, KRISZTINA BIRÓ, NOEMI DARÓCZI, ÉVA IMRE, CSABA MAROSÁN, BENCE MOLNÁR, RITA SIGMOND, EMESE SIMÓ, ZSOLT VATÁNY.**

Premiul „Sică Alexandrescu” (începând cu a V-a ediție), premiul special al juriului, s-a acordat **ex aequo** actriței **Simona Arsu** pentru rolul *Groparul* din spectacolul „Noaptea bufonilor”, după texte de William Shakespeare și actorului **Alexandru Nagy** pentru rolul *Domnul cu baston* din „Buzunarul cu pâine” de Matei Vișniec.

PREMIUL Yorick, oferit de către revista **Yorick**, prin editura **Nemira** s-a acordat actriței **Andreea C. Hristu** care a interpretat în secțiunea Individual „Magazinul cu fleacuri” de Botos Bălinț și Andreea Chindriș.

PREMIUL TIMICĂ, oferit de Asociația MASTER CLASS s-a acordat actriței **Fulvia Folosea** pentru „Concert de binefacere”, după Eric Bogosian.

PREMIUL pentru cea mai buna interpretare a unei tirade de teatru clasic oferit de actrița **Dorina Lazăr** nu s-a acordat.

PREMIUL PUBLICULUI

Secțiunea individual

Cea mai bună actriță: Claudia Chiraș pentru „Sinuciderea Ancăii”, după Adrian Sandu.

Cel mai bun actor: Alin Stanciu care a interpretat „Omul care ascultă muzică la căști pe trotuar”, după „Paparazzi” de Matei Vișniec.

secțiunea grup: trupei de actori care a prezentat spectacolul **ZECE**.

Călătoriile Angelei Scarlet

După o îndelungată experiență în lumea formelor frumoase, ca muzeograf la Muzeul de Artă din Bacău, după publicarea a trei volume de versuri și o susținută prezență în paginile revistelor de cultură cu eseuri, reportaje, studii, Angela Scarlet a scos, recent, la iveală o nouă carte. Ea se numește „Capela” și cuprinde, potrivit spuselor criticului literar Constantin Călin, o serie de „corespondențe româno-franceze, îndeosebi în latura religioasă și cea culturală”. Este cea de-a două carte de publicistică și proză scurtă a autoarei, după „Clipa și... timpul”, apărută în anul 2009, la aceeași editură Alma Mater, Bacău. Câteva dintre cele unsprezece texte însumate acum în „Capela” au apărut în revista „Ateneu” și ele s-au bucurat de un bine meritat succes în rândul cititorilor, pentru că Angela Scarlet deține știința și talentul de a capta atenția prin felul în care povestește, pune în valoare esențialul, observă detaliile, portrețizează. Ea scrie despre locuri, evenimente, întâmplări și, bineînțeles, despre oameni, manifestând un spirit deschis, o neobosită, vie curiozitate de a afla cât mai mult, de a adânci un subiect, în plus, sensibilitatea poetei încălzind paginile de evocări cu un accent aparte. Corespondențele româno-franceze, în sensul de legături istorice, culturale, sunt rodul unor ample documentări la fața locului, Angela Scarlet fiind de câțiva timp rezidentă în „orașul luminilor”, unde poposește în anumite perioade, an de an. Sunt popasuri foarte active, de fapt, pentru că scriitoarea, împrumutând haina reporterului, nu pare a sta o clipă la loc, într-atât de dornică fiind de a cunoaște, a înțelege, a fi martoră la evenimentele

deosebite și diverse, cu scopul de a împărtăși și altora ceea ce a văzut și a trăit. E o bogată risipire de impresii, senzații, mărturisiri și mărturii în paginile cărții, ceea ce o face deopotrivă interesantă și plăcută la lectură. Înarmată cu multiple informații, din varii domenii, bazată pe studiul unor documente, Angela Scarlet ne dezvăluie, cu generozitate, câte ceva important din acele mai multe lumi, unele nebanuite, ale Parisului. Pe firul memoriei afective ea recompose evenimentele la care a asistat, recompunând un tablou care-i aparține din Parisul ei. Care devine o construcție proprie, subiectivă, evident, după cum sugerează remarcă și criticul

Marius Manta în prefața volumului. Autoarea ne invită la „Călătorii poetice cu metroul”, la o „Sărbătoare la Marea Pagodă”, La „Târgul internațional de Poezie din Place Saint Sulpice”, ne introduce în atmosfera premiilor literare franceze, în „Premiul Goncourt”, ne face apoi cunoștință cu personalități ca poetul Serge Pey, faimosul fotoreporter Reza, Sergiu Zancu, pictorul român de Aubervilliers. Piese de rezistență ale „Capelei” sunt două materiale, „Regii, capela și lampadarul lui Tarază” și „Episcopul de Roman”, cel de-al doilea fiindu-i consacrat lui PS Ioachim Băcăuanul, care a binecuvântat această apariție editorială. Sunt de citit neaparat, cu ochii minții, dar și ai sufletului, pentru că Angela Scarlet relevă semnificațiile profunde ale unei citorii, trasează pertinent liniile unui parcurs biografic de excepție și ale unui crez înalt. Mai semnalez că volumul are o copertă semnăată de artistul Gheorghe Zărnescu și este bilingv, Georgeta Marinescu asigurând traducerea în franceză. (C.M.)

Prima dispută dintre metafizică și poezie ar fi fost, poate, sterilă, iar consecințele, nesemnificative *atunci*, n-ar fi rodit în polemică frizând însuși destinul complicat al poeziei și istoria ei sinuoasă fără implicarea decisivă a câtorva mari poeți: germanii Hölderlin și Trakl, francezii Mallarmé și Rimbaud, portughezul Pessoa, rusul Mandelstam, austriacul Celan, italianul Leopardi, americanul Stevens... Sunt puțini, cum se vede, iar apartenența lor la țări și culturi diverse face și mai izbitoare unitatea demersului. E adevărat, ne-ar fi extrem de dificil să analizăm procesul poetic prin care acești creatori, fiecare în felul său, recuză termenii scenei platoniciene. Dar principalele ipoteze pot fi cu ușurință formulate.

O semnificativă ipoteză aduce în prim-plan romantismul. Din interiorul poeziei, în folosul poeziei, romantismul ar fi o întoarcere la schema platoniciană. Să ne amintim de Shelley, de ideea că poezia ar trebui să orienteze politica. Poetul romantic crede că e mai îndreptătit decât filozoful să fie „legislator”. Or ce au în comun poezii de mai sus e tocmai respingerea figurii poetului ca profet sau legislator. Nici poetul, nici filozoful n-au autoritate în privința politicii, deși se interesează de ea. În opinia lor, sprijinul filozofic pentru politică e prea scurt. Iar ceea ce trebuie să fie, în principiu, politica nu se epuizează nici în figurile concrete ale politicii vremii lor, nici în ceea ce enunță filozofii istoriei sau ale progresului, cu care sunt contemporani. Unii dintre ei, Mallarmé și Pessoa mai ales, au promovat chiar necesitatea ca politica să se gândească pe sine plecând de la ea însăși.

O a doua ipoteză e că toți acești poeți împărtășesc convingerea unei capacități ontologice inedite a poeziei; altfel spus, convingerea că poezia e totuna cu a gândi. Ființa apelând la un instrumentar ce nu e al filozofiei. Instrumentar înseamnă, în acest caz, operații imanente limbii, cezuri ale semnificației și sensului. Vorbind despre operații poetice nu facem decât să arătăm că acești creatori nu recur la un discurs metapoetic, la un discurs al poeziei despre Ființă. Platon se credea îndreptătit să așeze patul poetului lângă patul dulgherului, iar Heidegger greșea reducând limba poetică la un discurs orb: gândind Ființa, poezii (cu siguranță, cei invocați mai sus) acționează prin operații, rezolvând astfel multe dintre problemele pe care metafizica le-a lăsat în incertitudine. Cuvântul *operație* validează constatarea că poezia lor nu e discursivă; gândirea nu progresa prin enunțuri argumentative, ci se urzește direct în limbă, în efectele limbii, ale figurilor proprii de gândire. E și o dificultate aici: lecturile pretind identificarea operațiilor cu opera. Scara acestei lecturi e chiar poemul: de fiecare dată, are loc o operație poetică, iar poemul este locul acesteia.

Poemul se folosește de limbă în mod indirect. Dar în golul dintre cuvânt și limbă, efect al violenței pe care primul o exercită asupra celei de-a doua, apare, în poezie, o „figură de gândire”, care, să înțelegem bine, nu e nici o *figură a gândirii*, nici măcar *gândirea pusă în figură*. Figura de care vorbim e un dat nou, produs de poem și pe care acesta trebuie să-l acapareze. Un „sechestr” neinterpretativ al poemului. Afirmatia nu e gratuită, câtă vreme aduce în discuție o abordare metodică. Într-o conferință (publicată într-o broșură din

Gheorghe IORGA

Metafizică și poezie (III)

1993), „Curajul poeziei”, filozoful francez Philippe Lacoue-Labarthe poziționează cuvântul „metodă” împotriva problematicii heideggeriene a „drumului spre poem”, a presupusului „mers către originea” acestuia. Metoda e o voință ce, dimpotrivă, acreditează ideea că poezia e spațiul unui adevăr singular, pe care nu-l ilustrează nimic din exterior, în ciuda exprimării lui.

Necesitatea unei metode traduce atât opțiunea pentru adevărurile imanente poeziei, cât și respingerea ipotezei unei „expresivități” a textului liric, în virtutea unui adevăr sau unui sens ce i-ar fi anterioare și exterioare. Singularitatea poeziei constă din aceea că limba, cuvintele, deci semnificațiile, constituie materia ei. Orice poem e, astfel, o gândire – raport a limbii și are drept corolar un fals paradox: ceea ce „spune” nu coincide cu sensul intrinsec al cuvintelor. Versul nu e decât una dintre „arățărilor” posibile ale acestei non-coincidențe, prin capacitatea sa, dovedită în timp, de a destrăma, creând o nouă unitate de elocuțiune, unitatea semnificativului și a sensului. A introduce în limbă o constantă descentrare între ceea ce e semnificat și ceea ce e gândit, gândirea neexistând ca atare decât într-o cezură a sensului, iată ce face poezia. Mai mult, Mandelstam insistă asupra necesității de a lua drept „un cuvânt unic” „orice element periodic al discursului în versuri, fie că e vorba de un vers, de o strofă sau de o vastă unitate lirică”. De aici provine esențiala dezaxare a poemului, aceea a operațiilor sale.

Dar și asprimea poemului. Poemul nu-i ca Dumnezeu portughez, pus în evidență de către Claudel în „Pantofii de mătase”: nu scrie drept „par linhas tortas”, scrie drept cu rânduri drepte și această rectitudine a poemului atrage și respinge, în același timp, bucură și obosete, copleșește și derutează, astfel încât e bine, din punct de vedere metodic, să intri în poem prin partea sa cea mai obscură, care e și cea mai rezistentă. Câci astfel de obstacole există mereu ca să ateste forța proprie

a poemului drept gândire. Nu limba nu e înțeleasă (cuvintele, propozițiile, frazele sunt clare, iar sintaxa e mereu susceptibilă de a fi reconstituită), ci ceea ce se enunță de-a lungul ei. Această obscuritate tranzitorie a enunțării nu emană din *ceea-ce-nu-se-spune* sau dintr-un subtext, ea e gândirea textului însuși: producție a unei gândiri noi a cărei singularitate constă din aceea că se sprijină direct pe cuvinte, altfel spus, limba a încetat să-i mai fie preambul („vestibul”, după o imagine a lui Alberto Caeiro – unul dintre heteronimii lui Pessoa), devenindu-i substanță. Luând în considerare ipoteza că poezia e gândire, cititorul se preocupă de adevărul poemului sub chipul „de două ori adevărat” (Michel Deguy) modul propriu sub care se prezintă un adevăr poetic. În poezie, susține Michel Deguy, „totul se arată prin altceva”. Dacă textul poetic e „de două ori adevărat”, asta înseamnă că el cere punerea sub tensiune a două enunțuri diferite, ce există în jocul uneia în raport cu cealaltă, fără participarea niciunui referent din afară, fie acesta un adevăr etern, fie realitatea.

Dar această dublă putere (de a izola și de a produce poemul) nu-i dă oare gândirii posibilitatea să se consacre doar în distanța ce separă cele două enunțuri? Chiar în această distanță țâșnește ceea ce Mallarmé numește „un al treilea termen, fuzibil și clar”. A privilegia distanța în favoarea categoriei „de două ori adevărat” și a desemna în această distanță „oblicitatea” poemului e un mod de a accepta că poemul nu constă dintr-un du-te-vino echivoc între cele două adevăruri, ci că „suportă” scurtcircuitul unui adevăr.

E un paradox aparent că, în poezie, spre deosebire de proză, limba e rarefiată. Iată de ce exercițiul poetic constă din a interveni în limbă, considerată informă. „Tăind” drept, poemul își organizează oblicitatea, demonstrând că adevărurile sale țin de limbă. „Operația” poemului e ceea ce în el taie orice sens. O operație organizează în limbă nu o semnificație, ci un enunț, și doar

evidențierea enunțurilor poemului e coerentă cu o gândire a imanenței acestuia. Hopkins definește mai bine imanența: „The verses stand or fall by their simple selves”.

Gândirea nu e preexistentă limbii poeziei, prin urmare *această limbă* se sustrage limbii naturale. Regăsim astfel ideea „oblicității” poemului. Am putea numi „diagonală” maniera de care dispune poemul de a „țâia” în limbă. „Oblicitatea” nu poate fi dată la schimb. Poemul e o gândire ce nu poate fi schimbată cu nimic, pentru că poemul se separă gândirea de ea însăși. În orice caz, nu limba ca vehicul.

De aici provine o dificultate pentru filozofie, a cărei metodă e cu totul alta. Prima dispută dintre metafizică și poezie e sublinia când, în *Cartea a X-a* din „Republica”, Platon distinge „patul esențial” de „patul dulgherului” și de „patul imitatorului”, esența se află în sensibil și delușim că acesta e motivul pentru care ontologica rivalitate cu poezii e atât de violentă. În această ordine a lucrurilor, nu e lipsit de semnificație să examinăm în ce manieră un poet, Alvaro de Campos (alt heteronim al lui Pessoa), reia, la rândul său, și prezintă figura platoniciană a Ideii. În melancolica reminiscență pe care se deschide celebra „Odă maritimă”, iată cum imaginea „Marelui Chei” evocă esența: „Un chei, da, un chei oarecum material,/ Real, vizibil în chip de chei, un adevărat chei./ Cheiul Absolut după al cărui model imitat în mod inconștient./ Evocat în mod insensibil./ Ne construim noi oamenii/ Cheiurile din porturile noastre./ Cheiurile noastre de piatră actuale țărnuind o adevărată apă./ Care odată construite se dovedesc a fi/ Lucruri-Reale, Spirite-Lucruri, Entități de Piatră-Suflet./ În unele dintre clipele noastre de sentiment-rădăcină/ Când în lumea exterioră e ca și cum s-ar deschide o ușă/ Îndărătul căreia, fără să se modifice nimic./ Totul arată a fi diferit./ Ah, Marele Chei de la care plecăm pe Nave- Natiuni!/ Marele Chei Anterior, etern și divin!/ Din ce port anume? Pe ce ape? Și de ce mă gândesc eu la el?/ Marele Chei semănând cu atâtea altele, însă Unic.” (Fernando Pessoa, „Opera poetică”, Ed. Humanitas, 2011, în traducerea lui Dinu Flămând). O astfel de viziune nu traduce oare, în interiorul orientării platoniciene, ideea, că un acces la Ființă, prin sensibil, e posibil? Și că tocmai în acest mod poemul își urzește figurile?

Va trebui să admitem, atunci, că alegerea gândirii argumentative nu e singura cale posibilă în privința ontologiei și că o poezie își cere, la rândul său, locul lângă matematici! Poeziei îi rămâne drept sarcină fundamentală să elucideze din ce constă propria „severitate”, odată ce aceasta nu e nici discursivă, nici argumentativă...

În sfârșit, există un diferend major între poezii amintite la început și ceea ce ei identifică, fiecare într-o direcție diferită, drept o gândire a Ființei al cărei loc e filozofia: diferendul e determinat de voința de a re-exprimă identitatea dintre Ființă și gândire. Poezii invocați la început, nesemnând în niciun chip unii cu alții prin tot ce au scris, fac front comun împotriva criticismului. Textele lor poetice au, în subsidiar, o mărturisire și o credință constanțe: Ființa trebuie gândită din nou, fără rest. E un impuls major, chiar dacă e posibil ca tentativa, din interiorul poemului, să eșueze.

© Geamina Iva Vlad

(urmare din pag. 24)

Interviu în discuție mai mulți factori, printre care libertatea de alegere și ajustarea a cursurilor, dar resursele financiare sunt puține. Un avantaj pe care îl aveți aici, în România, este sprijinul financiar mai mare din partea guvernului.

Un alt lucru care ne afectează pe toți: vara trecută „New York Times” a publicat un articol în care se afirma că masteratul a devenit noua licență în numeroase domenii. Această tendință ne va afecta cu siguranță pe toți. Dincolo de structura educațională și de acorduri, principala provocare rămâne să-i educăm pe tinerii în așa fel încât să fie capabili să se adapteze la o situație potrivită cu schimbările din lume. Bologna pare a fi un punct de plecare în procesul de largire a învățământului european, atât ca structură, cât și ca scop. Apreciez deschiderea atâtor țări (cred că sunt deja 47) de a aloca resurse în acest sens.

5. În contextul dezbaterilor privind raportul dintre predare și cercetare, care credeți că este locul unui profesor universitar? Care ar trebuie să fie misiunea sa?

După cum știți, răspunsul la această întrebare nu e deloc ușor și nu pot opta exclusiv pentru una dintre variante. Totuși, am cunoscut de-a lungul carierei mele (inclusiv cea din acest semestru) profesioniști care au găsit un echilibru între cerințele predării și ale cercetării. Tinerii universitari mai ales sunt supuși exigențelor crescânde ale cercetării și publicării pentru a putea promova, ceea ce uneori le diminuează energia pentru predare. Această presiune vine din interior, dar și din așteptările legate de ceea ce înseamnă să fii universitar. Eu însămi am făcut asta, deși cariera mea s-a desfășurat într-o instituție de predare care presupunea că eforturile mele trebuiau canalizate în sensul educației. Doctoratul meu a fost important atât în activitatea de predare, cât și de cercetare, însă cercetarea a fost opțională și adesea am fost liberă să abordez teme care mă interesau pe măsură ce apăreau.

Asta nu se întâmplă însă niciodată în

Experiență românească. Un bursier Fulbright la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău: Holly Mckinzie

universitățile de cercetare din Statele Unite, unde maxima „publici sau dispari” e mai valabilă ca niciodată. Dar dacă universitarii nu efectuează activități de cercetare, anumite domenii intră în declin. Ca avocat al Burselor pentru predare și învățare (SoTL) și ca membru fondator al Societății Internaționale pentru Bursele pentru predare și învățare, visul meu este că într-o bună zi universitățile vor găsi o cale de mijloc între promovare și exploatare. Universitarii SoTL cercetează cum și ce învață studenții la anumite discipline, ceea ce reprezintă o direcție cu totul diferită față de cercetarea educațională propriu-zisă. Este o direcție care stimulează cercetarea și predarea în același timp. E, în egală măsură, o direcție care, teoretic, permite cercetătorilor să se concentreze asupra cercetării, iar profesorilor asupra calității învățării studenților.

Ca o paranteză, trebuie spus că acum câțiva ani soțul m-a convins că cei mai experimentați profesori sunt adesea și cei mai capabili să predea cursurile introductive, de bază. Am ținut minte asta de-a lungul anilor și am predat mereu la o clasă inițială în fiecare semestru. Asta mi-a permis să văd cum studenții se schimbă în termeni de abilități, dar și de așteptări și, totodată, mă ține pe mine conectată la ce e nou!

6. Ați putea explica pentru cititorii revistei „Ateneu” ce înseamnă o bursă Fulbright?

O colegă de-a mea folosește adesea sintagma „citizen diplomats” și cred că asta definește esența programului Fulbright. A avea un universitar Fulbright sau un tânăr cercetător în comunitatea ta înseamnă că participanții au șansa de a se cunoaște unii pe alții mai bine. Același colegă spunea că e o ocazie de a vedea

americani obișnuiți într-un cadru profesional familiar.

Programul burselor Fulbright este sponsorizat de Departamentul de Stat al Statelor Unite prin Consiliul pentru Schimburi Educaționale Internaționale ale Universităților. În esență, programul oferă universitarilor selecții posibilitatea de a cunoaște instituțiile politice, economice, educaționale și culturale ale celorlalți și de a schimba idei referitoare la importanța bunăstării generale a locuitorilor lumii. Misiunea mea este de Senior Scholar, ceea ce înseamnă esența programului, dar Fulbright are, de asemenea, programe pentru cercetarea studenților și pentru profesori de limbi străine sau schimburi internaționale de diferite tipuri și chiar programe de formare a specialiștilor pe termen scurt.

Apariția acestui program a fost nemaipomenită și îmi place să le povestesc oamenilor despre ea. În 1945, senatorul J. William Fulbright a propus o moțiune pentru a folosi încasările din vânzarea despăgubirilor de război ale guvernului american pentru a fonda un schimb internațional între S.U.A. și alte țări. El credea că schimburile educaționale pot promova pacea și înțelegerea. Moțiunea a construit un plan pentru stingerea datoriilor acumulate de țările străine în timpul războiului în schimbul fondării unui program educațional internațional. România a fost printre primii participanți în program. În 1983, spre finalul vieții, senatorul Fulbright a făcut, într-unul din discursurile sale, o aserțiune pe care eu o folosesc în semnătura mea electronică: „Schimburile educaționale pot transforma națiunile în oameni, contribuind, ca nicio o altă formă de comunicare, la umanizarea relațiilor internaționale.”

7. Știu că ați ales să veniți la Bacău după ce ați lucrat cu absolvenți ai Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău. Ne-ați putea spune care sunt oportunitățile pe care o asemenea bursă le oferă? Poate un student român aplica pentru o asemenea bursă?

Da. Așa este. Am cunoscut o absolventă care a trăit acum câțiva ani în Arizona. La vremea aceea vorbea despre universitate și despre admirația pentru profesorii ei. Ea a fost prima care mi-a sugerat să mă gândesc la un parteneriat cu Facultatea de Litere din Bacău. Căutând programe de cercetare care ar accepta o asemenea proiect, am aflat că Fulbright era cel mai potrivit. Pagina web a Fulbright este impresionantă și există oportunități pentru studenții și profesorii dornici să aplice și să pregătească un proiect.

Probabil știți că România este unul dintre cei mai vechi membri ai Fulbright, împlinind anul trecut 50 de ani de activitate. Prin acordul de cooperare între țările noastre, Comisia română oferă cam 20 de burse repartizate pe diferite categorii, atât pentru profesori, cât și pentru studenți. Competiția este acerbă, desigur, dar aplicații primesc ajutor din partea echipei de la American Corner, dar și de la echipa Comisiei din București. (Pentru mai multe informații pentru granturile deschise pentru studenții și profesorii români, accesați <http://www.fulbright.ro> sau contactați American Corner situat în incinta Casei Corpului Didactic „Grigore Tabacaru”, Bacău, Strada Oituz, nr. 24, 600266, tel/fax: 0234 517874; 0234 523988).

8. Cum vede un specialist în comunicare literatură o bursă Fulbright în Statele Unite?

Ahh. Mărturisesc faptul că iubesc mai mult limba decât literatura. În orice caz, mă grăbesc să adaug că fiul meu, chimist de profesie, citește mai multă literatură, din pasiune, decât am citit eu când eram studentă. El a fost consilierul meu principal în alegerea cărților pe care le-am adus să le prezint la Biblioteca Universității „Vasile Alecsandri”. Apropos, fotografia trimisă a fost făcută cu biblioteca universității, Cecilia Anghel, în ziua când ne-am întâlnit pentru a prezenta aceste cărți.

În ceea ce privește cunoștințele mele de literatură, sunt prea firave pentru a le împărtăși. Când am primit scrisoarea de confirmare, am început să fac unele cercetări, dar literatura română nu prea e accesibilă în Statele Unite, cu excepția câtorva colecții din universități. Desigur, sunt obișnuită cu Vasile Alecsandri, în primul rând datorită faptului că am întâlnit numeroase referințe la el când am citit despre istoria modernă a acestei părți a lumii. A fost un naționalist extraordinar, iar poemele pe care le-am citit ilustrează interesul pentru popoarele ale căror destine au fost controlate de interese politice externe. În același sens, trebuie menționată opera Hertei Muller care se ocupă cu teme similare într-un context mai recent: cărțile ei sunt frumos scrise, dar dureros de citit. Alțeva? A, da! Mai știu un poem de Eminescu, *Doina*. Când am citit despre el prima dată, am crezut că va fi vorba despre femeile cu acest nume. (Cunosc două: una în Arizona și alta, colega și prietena mea de la universitatea băcăuană). Imaginați-vă uimirea mea când am înțeles profunzimea *doinii* prin raportare la istoria și cultura română. Ca în toată experiența mea aici, era ceva semnificativ și uluitor dincolo de suprafață.

Vă mulțumesc pentru amabilitate și pentru că ați împărtășit cititorilor ceva din experiența băcăuană și românească.

Antonia GÎRMACEA

Cinema

Batman revine

În sfârșit un film bun. Este foarte greu să îmi stăpânesc entuziasmul când vine vorba de ultimul film din trilogia „Batman,” „The Dark Knight Rises.” Nu numai că am așteptat acest film patru ani, dar, spre bucuria mea, acesta a reușit să se ridice la înălțimea așteptărilor mele (care erau destul de ridicate după vizionarea părții a doua).

Poate fi urmărit acest film fără vizionarea celorlalte părți ale trilogiei? Da și nu. Da, pentru că majoritatea evenimentelor din filmele precedente sunt explicate pe parcursul părții a treia. Nu, pentru că anumite detalii nu sunt explicate temeinic și ar putea deruta privitorii mai puțin răbdători.

„The Dark Knight Rises” începe imediat după finalul părții a doua, unde consecințele dispariției lui Batman (Christian Bale) sunt ilustrate. Însă, cetățenii din orașul Gotham, nu se pot bucura de pace prea mult timp, din cauza pericolului reprezentat de Bane (Tom Hardy). Noul inamic al lui Batman a ajuns la conducerea Ligii Umbrelor („The League of Shadows”),

împotriva căreia Batman s-a mai luptat în primul film din trilogie. Într-un mod interesant, toate întâmplările din filmele anterioare își găsesc rezoluția în „The Dark Knight Rises”, însă regizorul filmelor, Christopher Nolan, tot reușește să facă audiența să sperie la o continuare după vizionarea filmului.

Pe lângă lupta cu Bane, Batman (mai bine spus Bruce Wayne) trebuie să depășească o serie de probleme personale și să își înfrunte temerile pentru a reveni. Filmul excelează în această privință. Batman nu este impresionant prin scenele de luptă, ci prin personalitatea sa complexă. Nu este un erou perfect. În acest film comite greșeli pe care unul le-ar considera banale, însă defectele acestuia îl fac uman, reușind să devină mai mult decât un simplu personaj pe un ecran de cinematograf. Este fascinantă de urmărit transformarea acestuia de la început până la final.

Maturizarea lui Bruce Wayne, constatarea statutului de simbol al lui Batman și adoptarea motto-ului „Batman poate fi oricine,” conduc filmul către un final satisfăcător, promovând fiecare act de compasiune ca un fapt aparținând unui erou, indiferent de vârstă sau de statut. Bruce Wayne nu este singurul Batman din film: toți cei care îl ajută să salveze orașul Gotham sunt demni de a purta acest nume, mai ales comisarul Gordon (Gary Oldman) și ajutorul acestuia, tânărul polițist John Blake (Joseph Gordon – Levitt). „Batman” este un model la care toți cetățenii trebuie să aspire, nu numai un om îmbrăcat într-un costum de liliac.

În ciuda calităților acestui erou, este interesant faptul că Batman nu este personajul principal al filmelor, în viziunea regizorului. Acesta vede orașul Gotham ca personaj principal, însă această alegere nu este deplasată. Toate evenimentele au legă-

tură cu Gotham. Chiar dacă sunt prezentate scene în alte locații îndepărtate, privitorului i se aduce aminte instantaneu că orice întâmplare din acest loc va avea o influență asupra acestui oraș. Cetățenii orașului mereu sunt în primejdie și mereu se confruntă cu alegeri de ordin moral, care îi vor afecta nu numai pe ei în particular, ci și întreaga comunitate.

Actorii își interpretează cu succes rolurile, mai ales Joseph Gordon – Levitt, în rolul polițistului în căutarea dreptății și Anne Hathaway, care o interpretează pe Selina Kyle, un personaj care se confruntă cu propriile mustrări de conștiință în confruntările acesteia cu Batman. Tom Hardy este impresionant în rolul lui Bane, un personaj celebru în benzile desenate ce au stat la baza acestei trilogii. Această interpretare a lui Bane este, însă, cu totul deosebită, o combinație inedită între Darth Vader și Hannibal Lecter, ce merită urmărită.

Concluzia este simplă: dacă nu ați văzut încă acest film, atunci ce mai așteptați?

Nu știu câți dintre cititori s-ar putea sustrage plăcerii de a parcurge pagini de memorialistică bine scrise! Îmi amintesc cum, în cadrul unei discuții cu „oameni de specialitate”, se ajunsese la ideea că marile noastre cărți „formatoare” sunt în bună măsură jurnalele/memoriile. Cert este că în ultimul timp constat atât o avalanșă a aducerilor-aminte, cât și un soi de „heirupism” (a mi se scuza barbaria termenului) în editarea antologiilor de poezie. Rolul celor ce întâmpină astfel de cărți se complică aproape în progresie geometrică – nu afirm nimic nou, însă numeroasele apariții pot conduce către așezarea în același rând a două cărți complet diferite din punct de vedere estetic/valoric.

Aflăm de pe coperta ultimă a volumului lui Ioan Pinteza că *Proximități și mărturisiri* adună laolaltă o serie de notații culturale-teologice, reflectii, amintiri ori simple însemnări, toate scrise de-a lungul anilor. În ciuda faptului că suntem invitați la a înțelege că „temele și personajele [...] sunt retrazite și devin contemporane nouă”, aș îndrăzni să afirm că marea temă a cărții în discuție este procesul de restaurare a Omului, aflat într-un continuum, surprins deopotrivă de vocația sacerdotală și culturală a autorului.

Nefind un portret literar, e întrucâtva nefiresc a consemna câteva din momentele importante parcurs de autor; cu toate acestea, consider că o simplă înșiruire a volumelor/activităților domniei sale ar putea indica (pentru cei care încă nu îl cunosc) aria largă a subtemelor dezvoltate în volumul de față. Astfel, nu vom trece nici peste datele identitare; născut la Bistrița-Năsăud, absolvent al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj,

literaturbahn

Marius MANTA

Ioan Pinteza - Proximități și mărturisiri

preot paroh în Bistrița, redactor-șef la „Miscarea literară”. Este autorul *Slujbei de canonicare a Cuviosului Pahomie de la Gledin* și a *Slujbei de canonicizare a Sfinților Martiri Năsăudeni*. Volume de poezie: *Frigul și frica, Mormântul gol, Grădina lui Ion, Casa teslarului, 50. Poeme alese*. A editat, prefatată și îngrijit mare parte a operei lui Nicolae Steinhardt: *Dăruind vei dobândi, Călătoria unui fiu risipitor, Ispita lecturii, Pledoarie pentru o literatură nobilă și sentimentală, Eu însuși și alți câțiva, O iconă maramureșeană*. Nicolae Monahul, *Eseu romanțat asupra neizbânzii*. Din categoria eseurilor, jurnalelor, convorbirilor: *Primejdia mărturisirii, Convorbiri cu N. Steinhardt, Primejdia mărturisirii. Convor-*

birile de la Rohia; Însotiri în Turbul Babel, Bucuria între-bării. Părintele Stăniloae în dialog cu Ioan Pinteza, Admiratii ortodoxe, Jurnal discontinuu cu N. Steinhardt.

Revenind la *Proximități și mărturisiri*, voi afirma unitatea acestei cărți. Deși conține însemnări din arii diverse, cu toate că aceste însemnări nu sunt date, ba chiar adesea simți cum cele scrise jonglează inteligent între timpul fizic și cel subiectiv (asumat exclusiv afectiv), volumul întregeste drumul acelei unice căutări. Autorul nu are cum să fie prins în mrejele unei contemporaneității adesea decăzute, aflate sub semnul morbid al gândirii fragmentare. Direct, consemnează: „Orice fragment e orgolios. Mă gândesc la Cioran, Eliade, T.E. Hulme... Nu există pic de smerenie în fragment. El, fragmentul, are orgoliul și încăpățănarea să afirme – sus și tare – gânduri și idei definitive, certitudini și temeuri de neclintit, păreri de necontestat. E mereu certăreț și cârtitor... Mesajul lui e unui de sorginte fundamentalistă. Fragmentul e în esență vicios. Știu din propria experiență ce înseamnă Fragmentul. Jurnalul pe care îl scriu de câțiva ani buni începea a deveni un viciu. Așadar, îi cunosc Fragmentului toate atributele orgolioase de care e în stare”. Dimpotrivă, am mai zis – așa cum se aștern în fața cititorului,

fragmentele se autoînstituie într-o manieră de a gândi lumea, într-o modalitate filtrată estetic de a înțelege omul în aventura-i către redescoperire. Rândurile lui Ioan Pinteza au un firesc care te învalui, aducând todată varii argumente culturale. Gândirea sa cunoaște atributele unei libertăți în firea cea nestrictă; adesea, aventura intelectuală polemizează, ridicând în discuție probleme spinoase: cine ar putea empatiza cu Iuda, cine ar putea vedea „disponibilitățile religioase” ale lui Cioran, cine ar mai putea căuta motivele în atitudinea eretică a lui Tolstoi? Îndrăgostit de marea proză rusă – numele lui Tolstoi, Dostoievski, Cehov, Turgheniev apar adesea! -, Ioan Pinteza nu îi uită nici pe francezi (de la Marcel Proust, Malraux, Gide... până la dostoievskianul Makine) și nici pe germani ori greci (filosofii prin excelență). Însă autorul nu rămâne doar în sfera literaturii; cu o lejeritate ce ar deranja orgoliul unui critic plastic ori muzical, consemnează bucuria prilejuită atât de întâlnirea cu picturi celebre, cât și de melodicitatea mozartiană, neuitând de grava sonoritate a lui Bach.

Multe din cele prezentate stau sub semnul ineditului. Să începem cu... Caragiale: „Eu îl găsesc pe Caragiale foarte ortodox [...] mai ales în schițele lui. O cronică de Crăciun, Duminica Tomii, La

Paști, Tatăl nostru, de pildă. Sunt pagini de o savoare ortodoxă inegalabilă. Chiar dacă personajele par mici și neînsemnate, «oi rătăcite», cum le spune Iisus, plate, agitate nevoie-mare și deformate de la natură, ele nu sunt atee și lipsite de credință, de respect, de bun simț, pietate”. Apoi, surprinde total atitudinea lui Voiculescu în fața morții: „Există o mărturie, pentru mine tulburătoare și greu de înțeles, despre sfârșitul lui Vasile Voiculescu. Ea îi aparține fiului acestuia, doctorul Radu Voiculescu. E consemnată în cartea lui Marius Oprea *Adevărata călătorie a lui Zahau*. Mărturia e absolut terifiantă. Voiculescu a refuzat împărțșania. A și argumentat: «Nu am păcate, părinte...» E de necrezut”; luăm aminte de calea indicată de a citi contraversatul *Orbitor* (perceput drept o carte despre mântuire), de chipul lui Noica printre *Minee, Cazanii ori Triod* (ce ar putea surprinde pe mulți!); imaginea securiștilor care veneau în noapte către biserică mânăstirii sau posturi ale unor înalți ierarhi lasă de gândit. În linia marilor părinți, cu statut de avva – învățător, avem tușele unor nune marcante pentru ortodoxie: Ilie Cleopa, Arsenie Boca, Iustin Pârveu, Serafim Man, Teofil Părăianu, Părintele Proclu. De învățăturile acestora se leagă Psaltimea, „Psalmiul lui David. O încredere oarbă în Dumnezeu și un război total împotriva vrămașilor. O slăvire a Domnului (cum nu s-a mai auzit) și o ceartă aspră și dezlântuită (cum nu s-a mai văzut), din «străfundul inimii», împotriva dușmanilor (văzuți, nu nevăzuți!). O adâncă și amănunțită revizuire a propriilor căderi, slăbiciuni, «vârsări de sânge» și, fără niciun fel de milă și îngăduință, o răzbanare a Omului credincios față de toți aceia care stau împotriva lui Dumnezeu”. Poetul Ioan Pinteza nu se dezmente: avem multe pagini încărcate de un lirism tulburător – fie cele în care ni se vorbește despre figura Sfântului Pahomie, fie cele în care pictural ne descoperă ținuturile natale.

Voit, am lăsat la urmă ceea ce era mai important. Totalitatea acestor proximități și mărturisiri circumscriu figura marelui părinte Nicolae, monahul de la Rohia, aflat mereu în centru, având pentru conștiința scriitorului un rol asemănător cu cel al Corului din tragediile antice. Vocea părintelui contrapunctează în permanență îndoiele, bucuriile, înstrăinările omului Ioan Pinteza, cu rol evident în formarea sa ulterioară.

Micro-jurnalul lui Ioan Pinteza nu dezvoltă neapărat statura unui edificiu pentru că nici discursul, nici miezul reflecțiilor nu sunt anchilozate. El devine însă model pentru trăirea efervescentă în proximitatea Adevărului.

Mihnea Baran și Albumul cu Simboluri

După numeroase expoziții personale de pictură, în această toamnă, Mihnea Baran a surprins publicul iubitor de frumos, atât printr-o originală și neașteptată expoziție de grafică, deschisă la Galeriele „Velea” din Bacău, cât și prin apariția unui elegant album de artă, sub același titlu, „Simboluri”. Albumul, editat de Magic Print (Onești), beneficiază de excelente condiții grafice, contribuția plasticianului fiind esențială, sunt admirabile desenele sale de autor, rafinate și expresive, remarcabil fiind și faptul că de fotografiere și machetare s-a ocupat el însuși. În deschiderea albumului, aflăm date biografice despre Mihnea Baran, accentul căzând, firesc, pe intensa lui activitate artistică.

Albumul conține și două prezențări, semnate de criticii de artă Valentin Ciucă și, respectiv, Iulian Bucur. Printre altele, în ampla și aplicată sa cronică, Valetin Ciucă îl definește pe Mihnea Baran ca „un virtuoz al liniei și un cavalier al su-

gestiei subtile și nuanțate”. Pe de altă parte, Iulian Bucur, fin observator al aspectelor sensibile, pune în evidență că temele și motivele din graficele prezentate, au referințe la diversitatea trăirilor și complexitatea firii umane: „Omul este eroul paginilor care urmează, cu trăirile lui ascunse și cele lesne arătate pe chipul lui. Omul este ultimul, cu măreția și neputințele, cu bucuria și nenumăratele tristeți, omul este la urmă, cu gândurile și cu vorbele spuse tare, cu vocea tare, omul este subiectul și obiectul celor mai proaspete hărții ieșite de sub penița lui Mihnea Baran.”

Albumul de artă „Simboluri” semnat de Mihnea Baran se răsfăiește cu plăcere, chiar cu încântare, desenele ilustrate având înalta calitate de a însufleți privitorul/cititor cu stări sufletești intense și pure. O adevărată terapie pentru suflet!

V. SAVU

N. 12 iulie 1922, în Bacău. **Poet, prozator, memorialist, publicist, contabil.** Este fiul șefului de tren Constantin Baciu și al Aguritei, casnică. O bună parte din copilărie a petrecut-o la bunicii din Ruginoaș, județul Iași, cărora le poartă și acum în suflet cele mai frumoase amintiri, întrucât de la ei și de la părinți, toți buni creștini ortodocși, a învățat, încă din primii ani, munca, rugăciunea, cinstea și omenia. Și-a început studiile în orașul natal, la Școala de Băieți Nr. 2 (1929-1933, în prezent, „Al. I. Cuza”), continuându-le, cu destule peripeții, la Liceul Comercial (actualul Colegiu Economic „Ion Ghica”), pe care l-a absolvit în 1946. La 15 ani, odată cu înființarea magazinului de coloniale „Consumul Legionar”, condus de Viorel Trifa, episcopul de mai târziu al românilor din America, a descoperit și cunoscut mai bine Mișcarea Legionară, căreia avea să-i dedice întreaga sa viață. Un prim contact îl luase în vara aceluiași an, când s-a deschis tabăra de muncă din comuna Traian, unde tinerii și iubitorii de Dumnezeu de toate vârstele au participat la ridicarea unei bisericici și a unei școli. Atunci a simțit întâia oară o „chemare a vremii” și a înțeles că „scopul omului pe pământ nu-i viața, ci învierea”. Deși înfricoșat de represiunea din noaptea de 21/22 septembrie 1939, în cursul căreia au fost uciși 256 de legionari, și-a îndreptat pașii către Frățiile de Cruce, în perioada prigoanei antonesciene ajungând în fruntea Unității C a Liceului Comercial. În zorii zilei de 6 septembrie 1941 a fost pentru prima oară arestat și chinuit trei zile în beciurile Siguranței băcăuane. Eliberat pentru că nu se găsește nimic la percheziție, a fost rearestat pe 3 noiembrie, trimis în judecată pentru „inaltă crimă de trădare” și judecat de către Curtea Marțială din Galați. După 120 de zile de încarcerare, timp în care s-a luptat nu numai cu teroarea gardienilor, ci și cu frigul, ploșnițele și păduchii din carceră, a fost achitat pe 28 februarie 1942 și pus în libertate. A plecat spre Bacău „senin și voios”, pentru că în temnița gălățeană a cunoscut „adevărată viață legionară” și a trăit-o în „toată măreția ei”. Înarmat cu „cea mai dramatică experiență”, a reluat activitatea în F.D.C., însă în aprilie a fost din nou arestat, de data aceasta cu încă vreo 30 de elevi de la liceele băcăuane și trimis direct la sediul Siguranței Generale a Statului, apoi la Închisoarea Văcărești. Transferat la Închisoarea Galați, a avut parte de un nou „regim de temniță grea, de muncă silnică”, însă în cele din urmă același Tribunal Militar l-a achitat, permițându-i să revină în orașul natal și să activeze în continuare în Frățiile de Cruce, ca șef al Unității C. Filat pas cu pas, zi de zi, la sfârșitul lui octombrie ajunge iar în beciurile Siguranței din Bacău, de unde, după o săptămână de carceră e

Personalități băcăuane

Petru C. Baciu

pus în libertate, întrucât pe 1 noiembrie 1942 trebuia să se prezinte la Batalionul 18 Vânători de Munte din Târgu Ocna, la care fusese încorporat. Trimis la Școala Militară Odobesti Putna, concurează cu alți 2000 de candidați și, după severul examen, se numără printre cei 128 de admiși, absolvind în mai 1944 și fiind repartizat la o subunitate a Diviziei 1 Munte Sinaia din Sibiu. Scăpat din două bombardamente în cadrul unei misiuni în Capitală, ajunge cu o parte a unității în comunele sibiene Cristian și Orlat, apoi, în urma prăbușirii fizice, în Spitalul Militar Alba Iulia. Ajuns pe frontul Moldovei, e din nou internat, de data aceasta chiar la Bacău, în Spitalul de Război nr. 10, de unde fuge pentru a nu fi capturat de ruși. Cu gâtjeul încă sângerând, se alătură formațiunii sale de vânători de munte și participă la eliberarea Ardealului de Nord, luptând pentru cucerirea liniilor de rezistență nemțești de pe malurile Mureșului și Someșului. Lăsat la vatră pe 26 august 1945, revine la Bacău, de unde se înscrie la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București și pregătește rezistența armată din munți, trimițând la Utirea-Solonț, mai multe transporturi cu armament. La 24 iunie 1946 ține prima ședință de organizare în pădurea Rahova-Buhuși, iar în zorii zilei de 25 mai 1948 pleacă în Munții Solonțului, împreună cu Gheorghe Ungurașu, inițiatorul și organizatorul principal al rezistenței armate de la Utirea. În acest interval trăiește „cea mai frumoasă ucenicie” pe lângă profesorul Vasile Stoian, fost prefect de Bacău, și Părintele Nicolae Grebenea, ambii condamnați de regimul comunist, își vizitează colegii de detenție de la Aiud și pe cei din Colonia de muncă de la Galda de Jos, unde îl cunoaște pe cel ce avea să devină „Sfântul închisorilor”, Valeriu Gafencu, care i-a încredințat un „îndreptat la spovedanie construit de el pentru a-l multiplica și a-l împărți tinerilor fedeciști din Bacău”. Urmărit în permanență de Securitatea din Moinești, își schimbă zi de zi ascunzătorile, creează diversivni și, în rarele clipe de liniște, scrie versuri și începe un jurnal al grupului său, în care consemnează principalele evenimente. Alegând între curaj și lașitate, jură că nu va trăda niciodată Legiunea și Căpitanul, înfruntând nu doar dușmanul, ci și vitregia naturii. A rezistat „șase luni, cât șase veacuri”, mâncând doar „culbeci și bureți, frunză de leordă”, dar acolo, în singurătatea munților, și-a „purificat viața”, simțindu-se mai aproape de

Dumnezeu și împăcându-se cu sine și cu lumea „pentru totdeauna”. Din ordinul conducerii legionare, la 15 noiembrie 1948 a părăsit munții, împreună cu Gheorghe Ungurașu, și s-a îndreptat spre Capitală, unde însă avea să fie trădat și arestat pe 30 noiembrie. După o lună de anchetă severă, timp în care a ajuns asemenea celorlalte „cadavre mișcătoare, oase învelite într-o piele vânăată” din celulă, a fost trimis la Iași, împreună cu Gheorghe Ungurașu și Nicolae Simionescu, „legați toți trei în lanțuri unul de altul”, unde a stat, cu mâinile încătușate la spate, timp de 17 zile, într-o „celulă mică, umedă, meugăită, fără aer, fără pat”. A ajuns apoi la Temnița din Suceava, unde a rămas încă o lună, iar de aici în beciurile Securității din Bacău, unde a fost anchetat, timp de patru luni, în „nopti de groază și supliciu”, cu băți crunte la „tălpi și la testicule”. La jumătatea lui septembrie 1949 a revenit în celula de la Suceava, unde a rămas în lanțuri până în mai 1951, când a fost transferat la Închisoarea Jilava, nimerind într-o cameră cu 240 de alți deținuți, unde „lipsa de aer nu îngăduia nici mustelilor să zboare”. Trimis la reeducare, a scăpat după numai două săptămâni de „teroarea Piteștiului”, fiind expedit la Tribunalul Militar Iași „pentru judecare”. Fără a primi vreo sentință, ajunge la Poarta Albă, de unde, în martie 1952, e trimis la Colonia de muncă Peninsula, iar apoi la

Capul Midia. Stopându-se lucrul la Canalul Dunăre-Marea Neagră, a fost repartizat la o brigadă de săpători de la Borzești, lucrând la devierea râului Trotus, apoi, ca dulgher, la Onești, lucrând la cele două pavilioane ale centralei. În martie 1956, după un an și opt luni de anchetă la Securitatea din Bacău, e trimis la Închisoarea Iași, Tribunalul condamnându-l, de data aceasta, la 10 ani de muncă silnică. Chinuit de ulcer și de durerea de ficat, ajunge „epuizat și bolnav” la Zarca Aiudului, unde pentru a primi regim hepatic e silit să facă greva foamei timp de 5 zile. Supus și aici la „silnicii și samavolnicii fără precedent”, pe la jumătatea lunii iulie 1958 ar fi trebuit să fie eliberat, dar pentru că a refuzat să devină colaborator al Securității, în august a fost condamnat la 3 ani „închisoare administrativă” și transferat în Delta, la Grindurea Periprava, apoi pe bac, la recoltat stuf. După doi ani de „pripocseală” la stuf, e declarat inapt și mutat la Periprava, de unde, la 29 iunie 1961, de Sfinții Apostol Petru și Pavel, e, în sfârșit, pus în libertate. Este încadrat ca muncitor necalificat la Trulstul de Construcții Nr. 2 din Bacău, calificându-se apoi ca zidar și, în toamna anului 1962, ca fochist. Cu ajutorul maestrului Romică Mihalcea și al avocatului Aurel Ciocică se transferă la Fabrica de Zahăr din Săscut, ocupând un post de contabil I la Serviciul financiar. Dibuit după un an că este

„cazierist politic”, primește preaviz, dar izbutește să se transfere pe același post la Întreprinderea Regională Combustibilul, unde o va cunoaște pe viitoarea soție, Aurica Munteanu. După 13 ani de detenție și 14 ani de falsă libertate, la începutul lui iunie 1975 e din nou anchetat și, la 11 octombrie, arestat. Pe baza declarațiilor a șase martori falși, Tribunalul Militar Iași îl condamnă, pe 21 noiembrie, la 6 ani de închisoare „pentru infracțiunea de propagandă împotriva orânduirii socialiste”. Încarcerat la Bacău, Rahova și Jilava, ajunge pentru a doua oară la Zarca Aiud, cea mai temută închisoare din România, dar acum găsește condiții cât de cât îmbunătățite. Scutit de muncă după ce soția intențea un proces la Tribunalul din Alba-Iulia, e eliberat, la presiunea occidentalilor, pe 8 august 1977, revenind pe postul de revizor contabil la Direcția Comercială Bacău, de unde fusese arestat și lucrând până la pensionare. După 1990 își transcrie cele peste 200 de poezii scrise și memorate în anii grei ai detenției, debutând în **Gazeta de Vest** (1990), publicând apoi în **Bunavestire, Pentru Patrie, Rost** și alte publicații de dreapta atât poezie, cât și articole evocatoare, de atitudine ori pagini memorialistice din închisorile comuniste prin care a trecut. Editorial debutează în 1995, când Editura Majadahonda din București îi publică volumul **Cine? Poezii de temniță**, reeditat în 2002 de Editura Fundației Culturale „Buna Vestire” din Capitală. La aceasta din urmă mai încredințează tiparului volumele de poezie **Înimi zăvorâte. Memoria temniței** (1999) și de mărturie **Răstigniri ascunse** (vol. I, 2004, și vol. II, 2009), bine primite de cititori și fiind apreciată forța lor cutremurătoare. Inclus în antologia **Poezii după gratii**, editată de Mănăstirea Petru Vodă, fostul „dușman al clasei muncitoare” s-a implicat cu tot sufletul în reorganizarea vechilor luptători împotriva comunismului și în recrutarea și formarea noii generații de tineri în spiritul ideilor naționale, creștine și al valorilor Statului de drept. Membru la fel de activ în Asociația Foștilor Deținuți Politici, în Partidul „Pentru Patrie”, constituit de vechii legionari, în Fundațiile „Buna Vestire” și „George Manu”, neobositul veteran de război a participat la numeroase conferințe și simpozioane științifice consacrate istoriei neamului, precum și la ridicarea Monumentului Martirilor Rezistenței Anticomuniste din Parcul Căncicov.

Deși cu sănătatea șubrezită, Dumnezeu i-a îngăduit să atingă nouă decenii de viață și să poată, astfel, mărturisii ororile comuniste și adevărul despre cei ce și-au sacrificat viața pentru binele țării.

Cornel GALBEN

Lilia, copilul cu icoană în suflet

Liubov Feodorovna Dostoievskaja a fost fiica preferată a lui Dostoievski. Născută în 1869 (14/26 septembrie), la Dresda, aceasta avea să devină romancieră, dar și autoarea unor cărți despre tatăl ei (memorii). În familie i se spunea Liuba sau Lilia, în vreme ce ea însăși își spunea, în străinătate, Aimée. Aflând vești despre apropiata naștere a Liliei, A. N. Maikov, prietenul lui Dostoievski, îi scrie acestuia un calambur de toată frumusețea (apud Boris N. Tihomirov, *Liubov Dostoievskaja – fiica scriitorului*), în *Convorbiri literare*, mai 2000, pag. 9, traducere de Emil Iordache): „În primul rând, ați terminat romanul *Idiotul* Slavă Domnului! Din scrisori, mi-am dat seama căt v-a chinuit. În al doilea rând, și Anna Grigorievna a început să elaboreze un roman, dar nici ea nu poate spune ce va fi acesta, deși îl va elabora 9 luni (...) Ambele circumstanțe vă vor influența probabil planurile, adică apare o întrebare capitală: unde veți locui, la Florența sau aici? Romanul Annei Grigorievna unde trebuie să vadă lumina zilei?” Dostoievski a ales Dresda, preferând o țară a cărei limbă o cunoștea. Aici, în cartierul englezesc al orașului, se va

cogito

Ion FERCU

Prin subteranele dostoievskiene (10)

naște Liubov. Fericit, tatăl îi scrie lui A. N. Maikov, pe care l roagă să fie nașul copilei: „Cu trei zile în urmă s-a născut fetița mea, Liubov. Totul a decurs normal și copilă este voinică, sănătoasă, o frumusețe” (Anna Dostoievskaja, *Amintiri*, Editura Univers, București, pag. 166). Tot plin de entuziasm, îi scria și lui N.N. Strahov: „Ah, de ce nu ești căsătorit și de ce n-ai copii, stimate Nikolai Nikolaievici. Îți jur că asta constituie trei sferturi din fericirea noastră, iar restul abia dacă face un sfert” (Ibidem). În 1871, familia Dostoievski se întorcea la Petersburg, încărcată de bagaje. Zeloșii vameși au început să cotrobăiască și prin manuscrisele lui Dostoievski (carnete de însemnări, mai ales, căci, la cererea lui Dostoievski, manuscrisele *Idiotului* și *Eternului soț*, dar și manuscrisul unei părți din varianta romanului *Demonii*, fuseseră arse la Dresda). Zeloșii vameși au fost oprți din demersul lor chiar de către micuța Liubov, povestește Anna

Dostoievskaja: „...i se făcuse foame, biată de ea, și a început să strige cât o ținea gura: «Mamă, vreau chifle!» Funcționarii s-au săturat repede de țipetele și ne-au lăsat în plata Domnului, înapoiindu-ne fără niciun fel de observații și cărțile, și manuscrisul” (Ibidem, pag.177). Biografia lui Dostoievski consemnează și amănunte care nu sunt întâmplătoare: pe 14 septembrie, stil nou, data nașterii Liliei, este înălțarea Sfintei Cruci. În *Demonii*, scriitorul plează în începutul acțiunii chiar de ziua înălțării Sfintei Cruci, în vreme ce la romanul *Idiotul* începuse să lucreze, cu doi ani mai devreme, în aceeași zi... Bolnav, Dostoievski era nevoit să meargă uneori în străinătate. De-acolo, îi scria fiicei sale scrisori emoționante, deși aceasta nu avea decât 10 ani: „Iubitul meu înger, Lila, te sărut, te binecuvântează și te iubesc foarte mult. Îți mulțumesc pentru că-mi scrii; citeșc scrisorile, le sărut și mă gândesc la tine de fiecare dată

când le primesc. Aici mi-e urât fără voi, n-am cunoscut, așa că tac mereu și mă tem c-o să mă dezvăț să vorbesc. Peste vreo trei săptămâni mă întorc la voi. Dragă Lilia, ascult-o pe mama și nu te certa cu Fedea. Să învațați bine, amândoi. Mă rog lui Dumnezeu pentru voi și îl implor să vă dea sănătate (...) Ascultați-o, vă rog, pe mama în toate și n-o necăjiți. La revedere, dragă, Lilecika, te iubesc foarte mult. Sărut-o pe mama. Tatăl tău, F. Dostoievski” (F.M. Dostoievski, *Opere complete* în 30 de volume, *Leningrad*, 1988, p.101, apud Boris N. Tihonov, articolul citat). Scrisoarea era trimisă din Bad-Ems, în august 1879.

Un cavaler fără reproș

Nu este întâmplător că și fiica, peste ani, în nvela autobiografică *Famecele*, își copleșea tatăl cu aceeași dragoste: „Tatăl meu a fost un om extraordinar. Un asemenea

evoluția muzicii românești. Asumat de un grup de soliști ai Orchestrei Naționale Radio, împlânzitori ai instrumentelor de suflat și, în special de către Miliade Nenoiu, cel care în calitatea lui de lider a dovedit o vie imaginație instituțională și repertorială, un bine dozat spirit de autoritate, precum și o sumedenie de îndemânări administrative aflate la adăpostul unei calde convivialități, al unui plezism discret dublat de cultul prieteniei, al lecturii și poeziei. Într-un spațiu devenit excentric și marginal pentru muzica de cameră, Miliade Nenoiu și „Concordia” și-au edificat statutul de campioni ai unei sensibilități și adaptabilități rotunde, organice și al unui apetit de comunicare ce nu încapă în hotarele unei singure operații sau poziționări. N-au fost primadone, n-au fost războinici ultra-agresivi, dar au fost excelenți deschizători de perspective și interlocutori prețioși pentru toți cei care au avut norocul de a-i intersecta. La cât au avut de întâmpinat, încasat, îndurat, nu puteau rezista decât prin puterea convingerilor lor, printr-o suverană independență a crezului artistic și printr-un devotament necondiționat față de ceea ce este autentic. Cultura noastră, se știe, e una predominant literară, filologice, scriitorii în general fiind cei care determină climatul cultural. Ei controlează azimutul intelectual. Ei comentează cărțile apărute. Ei propun premii. Ei realizează emisiunile culturale. Ei încearcă să traseze direcțiile estetice. Și iată că tot un scriitor - Miliade Nenoiu - acreditează, printr-o carte puternic auto-referențială, un crâmpei din povestea recentă a artei sunetelor. O aripă din zborul înalt al muzicii românești contemporane. Există un mod tonic de a te confrunta cu tine și cu lumea din jur. Miliade Nenoiu cunoaște foarte bine această manieră de a răzbate prin luciditate și discernământ. Restul e destin. Dar și istorie, pentru că ansamblul „Concordia” reprezintă o filă vizibilă din orice manual de istorie a muzicii.

mondo musica

Liviu DĂNCEANU

Concordia

Orice întreprindere poate fi percepută ca amintire a unui trecut și anticipare a unui proiect ineputabil. Orice scriere biografică stă, aidoma unui succint episod afirmativ, într-un ocean de nedeterminare. Nu o simți aproape și nu e adevărată, câtă vreme nu-i parcurgi până la capăt nedeterminarea. Adică, să o citești. Și să o simți talmăcind-o ori să o talmăcești, simțind-o. Am citit cartea lui Miliade Nenoiu, *Portret din cinci închipuirii* (București, Editura Muzicală, 2012), simțind-o și talmăcind-o ca pe un comprimat de timp. Am fost acroșat de ceva consumat, care subzistă încă, dar și de ceva actual, care se oferă uzului și de ceva virtual, pe cale de a se naște. S-a consumat un traiect de peste trei decenii în care muzicienii cvintetului „Concordia” au luminat zeci și sute de estrade concertistice; s-a actualizat o stare de spirit, pe care această carte o întreține prin caracterul ei memorialistic; în sfârșit, s-a virtualizat redobândirea unui prestigiu legitim, dar și instaurarea oficiului pedagogic de care generațiile în formare are atâtă trebuință. Toate sunt dovezi că, iată, posibilul e mai tare decât realul. Că atunci când urmărești o idee de tonațională nouă și generozitate, chiar dacă întruparea ei comportă o anumită dificultate de formulare, o tatonare, o ezitare, reușita e asigurată. Mai ales dacă igizina exprimării creatoare și organizatorice e monitorizată

de corectitudine și decență. Dar dincolo de corectitudine și decență e nevoie de semnificații, de spiritualitate, de afectivitate, de valori morale și estetice. Pe acestea a mizat Miliade Nenoiu în lucrul său întru „concordia” a cinci instrumente de suflat. Nu a fost deloc simplu. Fie și numai pentru că ansamblul „Concordia” s-a trezit pe vremea când accesoriul sufoca substanța, iar stimularea și satisfacerea nevoilor estetice erau frecvent înlocuite de însăși standardizarea lor, când pedanteria era ofensivă și consecvența subversivă sau, în orice caz, suspectă. Ansamblul a traversat apoi acea perioadă când firescul era evacuat până și din scadențele lui fundamentale. Mereu cu fruntea sus, fără concesiilor ori compromisuri notabile. În cele din urmă a adormit într-o epocă a artei care nu mai e căutarea, ci dexteritate, a virtuozității care se poate dispensa de talent. În acest răstimp „Concordia” a dezvoltat un drum al căruia orizont interogativ și restituitiv s-a alcătuit, în fond, de la sine, prin întâlniri modelatoare, curiozități, obsesii, sanse și neșanse, candorii și eschive, oportunități provocatoare, surprize și inerții. Dincolo de vremuri mai mult sau mai puțin copleșitoare, dincolo de accidente și precarități auto-biografice, dincolo de limitele și derapajele individuale ori colective, un asemenea drum a fost necesar și a meritat să fie asumat. Necessar pentru

cronica traducerilor

Ionel SAVITESCU

Viața lui Himmler

„Misiunea noastră a fost să încercăm... să înțelegem de ce acest om simplu și modest a devenit un criminal în masă convins de corectitudinea fundamentală a acțiunilor sale. Contribuția lui Himmler la teoria și practica nazismului a fost aceea a unui pedant conștiincios, care și-a dorit întotdeauna să fie militar, dar a ajuns politist...”

Roger Manvell,
Heinrich Fraenkel

În ierarhia nazistă, Heinrich Himmler (1900 – 1945) ocupa o poziție înaltă ca șef al SS-ului și al Gestapoului, apoi, ministru de Interne din 1943, deși nu se afla printre intimii lui Hitler. Însă, acest H. H. s-a dovedit un funcționar conștiincios și meticulos, devenind indispensabil Führerului, căruia i-a rămas până aproape de final un slujitor devotat (când a intrat prin intermediul contelui Bernadotte în contact cu Aliații, în vederea unei păci separate). Himmler către Hitler: „Vă voi rămâne fidel pentru todeauna. Nu va trebui să vă temeți niciodată de mine” (p. 58). Iar, atunci când a fost sfătuit să renunțe la Hitler, Himmler s-a exprimat: „Nu mă pot descotorosi de Führer, căruia îi datorez totul” (p. 205). Până la actuala cercetare*, ce a pătruns de curând pe piața cărții din România (deși volumul în chestiune a apărut în 1965, în urma lecturii am constatat cu satisfacție că tomul în discuție nu este depășit de cercetările recente), datorată lui Roger Manvell și Heinrich Fraenkel, viața și activitatea lui Himmler ne erau cunoscute întrucâtva din alte numeroase volume ce tratează epoca celui de-al Treilea Reich, iar Ferran Gallego îi dedică în „**Oamenii lui Hitler. Elita național-socialismului (1918 – 1945)**”, Ed. ALL, 2010, un consistent eseu. Am început, așadar, lectura acestui tom (segmentat în opt capitole, anexe, note, bibliografie selectivă, indice), cu o înfinită curiozitate. Himmler, în pofida absenței unei conduite pragmatice, ce era impusă de mediul în care trăia, se dovedește a fi un pasionat cercetător al trecutului medieval german, preocupat de arianism încât trimite o expediție în Tibet, chestiune ce a devenit subiectul unei cărți a lui Christopher Hale („**Cruciada lui Himmler. Istoria expediției germane în Tibet din 1938**”, Ed. RAO, 2007/2008), de societățile secrete, de Ordinul Cavalerilor Teutoni, de regele Heinrich Păsărarul, creator al Reichului german, de astrologie, toate acestea producându-i mai tânărului său colaborator, Heydrich, senzația pierderii inutile a timpului, mașina de război germană având cu totul alte priorități. Însă, singura persoană care s-a dovedit întrucâtva înțelegătoare cu preocupările lui Himmler, se pare, că a fost Hitler, la fel de pasionat de originea ariană a poporului german. Biblioteca lui Himmler este descrisă de

Kersten: „Lăsat pentru câteva minute printre cărțile lui Himmler, el a văzut multe volume de istorie a Germaniei și a Evului Mediu, despre Henric Păsărarul și Gîngis Han, despre Mahomed și credința mahomedană. În dormitorul acestuia, a văzut că Himmler citea Coranul în traducere germană, carte pe care o ținea tot timpul la el” (p. 131). Din memoriile lui Kersten, Himmler ne apare în adevărata sa înfățișare (p. 221), iar Europa o vedea ca pe o confederație de state cu monedă unică, conduse de Germania. Uriașul teritoriu al Rusiei urma să fie împărțit și exploatat de Germania, Anglia, SUA. Nimic din existența familiei lui Himmler nu prevedea că Heinrich va ajunge o oficialitate importantă a Germaniei naziste. Deci, Heinrich era fiul mijlociu al institutorului Gerhard Himmler din München („*Era un om studios, pedant, foarte conștient de prestigiul social conferit de patronajul casei regale bavareze din Wittelsbach*”, p. 13). De timpuriu, H. H. ține un jurnal, cu intermitențe, în care-și nota impresiile, preocupările, cultul pentru părinți, visele legate de cariera militară, însă va studia agronomia. Relațiile cu colegii, în special, cu fetele scot în evidență o fire introvertită, preocupat mai mult de ascensiunea socială. Lipsa banilor îi displacea în relațiile de familie. În ianuarie 1922 cunoaște pe căpitanul Ernst Röhm („*foarte prietenos*”), vizitându-l apoi la închisoare, iar mai târziu împreună cu Göring va încerca să scape de Röhm. În 1924, la cinci luni după puci îl menționează în jurnalele sale pe Hitler, iar înclinațiile antisemite se amplifică începând cu 1922, pentru ca în 1923 să intre în Partidul Nazist și este atras de cariera politică, intră în SS în 1925, în fine, o cunoaște pe infirmiera poloneză Margareta Concerzowo

cu care se căsătorește în 1928. Anul 1929 îi va fi favorabil: ascensiunea politică a lui Himmler se datorează lui Hitler, care printr-un ordin din 6 ianuarie îl numește Reichsführer SS: „*SS era de fapt o forță în interiorul unei alte forte, misiunea ei specială fiind propriu-zis asigurarea protecției lui Hitler și a altor lideri nazisti la întâlniri, adunări și parade*” (p. 34). Curând, Himmler este influențat de Walter Darre („*Sânge și pământ*”) și Alfred Rosenberg („*Mitul secolului XX*”), carte scrisă ca o replică la volumul lui Chamberlain) emite Legea căsătoriei (în ianuarie 1935) pentru membrii SS. Se verifică genealogia acestor oameni până la 1750 (deși mai jos, la pagina 81, recomandă ca aceste cercetări să fie extinse până la 1648), insistând ca aceste verificări ale originii să fie efectuate chiar și asupra familiei sale, a soției și a amantelor sale Hedwig, urmându-se astfel o puritate a rasei întrucât de un om ideal, în viaținea lui Himmler, legat de munca pământului, Himmler exaltând, astfel, virtuțile țărânelui german, spre deosebire, bunăoară, de Lenin, care ura, în genere, țărâniea (v. G. Papini, „**Gog**”, Univers, 1990, p. 103). Cunoștința cu Heydrich și angajarea imediată, înfățișarea impunătoare de arian veritabil, inteligența, competența profesională, talentele artistice și lingvistice au contribuit ca Heydrich să devină un idol al SS-iștilor și, probabil, numai o moarte prematură (iunie 1942) a stopat o carieră fulminantă ce îl amenința chiar pe Hitler: „*asasinarea lui Heydrich, în 1942, avea să-l scoată brusc din scenă într-o vreme în care, după opinia multora dintre cei care-l cunoșteau bine, el era pregătit să-l înlocuiască pe Himmler și chiar să-l învingă pe Hitler în lupta pentru putere din această perioadă de*

sfârșit, căci poziția de lider a Führerului era subminată de propriile sale obsesii și era amenințată de intrigile subordonaților săi” (pp. 43 – 44). Intrarea în SS era condiționată de prestarea unui jurământ de credință și fidelitate față de Hitler. Absorbit de munca sa, de lecturile și preocupările sale „*Himmler avea pomirile unui om retras, al unui pustnic nemilos, dedicat studiilor sale și hotărât să recreeze omenirea după chipul evocate de cunoștințele sale excentrice. Marea tragedie a epocii noastre este aceea că, vreme de câțiva ani, el a avut puterea de a face, în Europa, experimente care au costat viața a milioane de oameni*” (p. 70). Existența acestor lagăre de exterminare, unde au dispărut între cinci – șase milioane de evrei a contribuit ca secolul al XX-lea „*care ar fi trebuit să fie cel mai civilizată, unul dintre cele mai groaznice din istorie... Principalul autor al acestui act prelungit de degradare umană a fost Himmler, care credea că misiunea lui este una necesară și că în ea nu-și aveau locul sentimentele umane*” (p. 72). Lipsit de intuiție militară, de strategii, de tactică, Himmler dorea războiul, deși Göring mai realist considera că Germania nu are suficiente mijloace materiale și umane pentru susținerea unor campanii în Vest și în Est. Vârful ierarhiei naziste era dominat de Hitler, care după ocuparea Austriei și a Cehoslovaciei începuse să se distanțeze de apropiații săi, dezbinându-i ca să-i poată stăpâni mai ușor. Deși subordonat al lui Himmler (acesta este descris ca „*o mediocritate în comparație cu Heydrich*”, p. 104), Heydrich era „*de o inteligență diabolică*” (p. 105, Gisevius), superior șefului său pe care știa să-l cultive, să-l conducă din umbră pentru a-și realiza scopurile personale. Portretul lui Heydrich (pp. 106 – 107), realizat de Schellenberg impresionează prin amploarea unor calități prin care Heydrich își domina toți interlocutorii, inclusiv pe Hitler și Himmler. Pentru Felix Kersten, Heydrich se comporta „*cu o slugărie complet inexplicabilă*” (p. 108), față de Himmler, dar pentru noi acest comportament este evident al subalternului, care era conștient că șeful îi este inferior. În fine, deși se știa că Heydrich avea strămoși evrei, n-a fost îndepărtat, tocmai datorită calităților sale. După atentatul din 8 noiembrie 1939 din berăria müncheneză (despre care se știe astăzi că

fusese pus la cale cu acordul lui Hitler, p. 125), Hitler a trecut la ocuparea Danemarcei și a Norvegiei, apoi au urmat Belgia, Olanda, Franța. În sfârșit, campania din Rusia este pregătită, iar la 13 martie 1941 este emis ordinul de ocupare a Rusiei: „*Ferocitatea cu care Hitler, Göring și Himmler și-au planificat asaltul asupra Rusiei este unică în istorie*” (p. 150). În privința evreilor, între 1938 – 1942, s-a optat pentru trimiterea lor în Madagascar, o idee mai veche din secolul al XIX-lea aparținând lui Paul Lagarde (v. Leon Poliakov „**Mitul arian. Eșeu asupra izvoarelor rasismului și ale naționalismelor**”, Ed. EST, 2003, p. 404. Se mai poate consulta de același autor și „**Breviarul urii. Al III-lea Reich și evreii**”, Ed. EST, 2004), proiect abandonat în februarie 1942. Ulterior, Himmler „*a recunoscut, 11 noiembrie după foarte multe insistențe, că se plănua distrugerea evreilor... Așa cum americanii i-au exterminat pe indieni, germanii trebuie să-i șteargă de pe fața pământului pe evrei*” (p. 153). Însă, multiple probleme iscate de un front de peste 3.000 de km, care era greu de susținut material și uman, apoi, faptul că Hitler se înconjură numai de nulități, care-i încurajau fan-teziile belicoase, au contribuit la degingolada mașinii de război germane. Între adulatoarii lui Hitler, Himmler deținea întâietatea (p. 192), rămânând în opinia lui Schellenberg „*omul cel mai puternic al regimului*”. Discuțiile în jurul unei păci cu puterile occidentale sunt infructuoase, mai productive ar fi putut deveni tratativele dintre Molotov și Ribbentrop, din iunie 1943, la Kirovograd, dacă partea germană și-ar fi limitat pretențiile (a se vedea în acest sens B. H. Liddell Hart „**Istoria celui de al Doilea Război Mondial**”, II, Ed. Orizonturi, 2006, p. 131). Dintre multele caracterizări ale lui Himmler, cea mai apropiată de adevăr se află la pagina 233. În fine, evenimentele se precipită: debarcarea în Normandia, atentatul din 20 iulie 1944, Germania este ocupată de trupele aliate, Hitler se sinucide trăind amărăciunea de a fi trădat de Göring și Himmler. Încercând să fugă, Himmler este capturat de englezi, își dezvăluie identitatea, apoi, se sinucide. Omul cel mai puternic după Hitler este înmormântat „*într-un loc nemarkat, din apropiere de Lüneburg*” (p. 305). Evident, noua traducere completează un gol în literatura de specialitate.

* Roger Manvell, Heinrich Fraenkel, **HEINRICH HIMMLER. Viața sinistru a șefului SS-ului și al Gestapoului**. Traducere din limba engleză de Dan Criste, Ed. Meditații, București, 2010.

• Bogdan Antochi

1. Aș începe prin a vă întreba cine este adevărata Holly Mckinzie. Cine se află, de fapt, în spatele profesorului și cercetătorului cu o asemenea carieră extraordinară?

E un mod interesant de a începe! Cred că ne întrebăm cu toții, din când în când, acest lucru în condițiile în care viețile noastre devin tot mai complicate. În acest context, pentru femeile care au ales o carieră profesională și au început să termine facultatea la finele anilor '60, se pare că ceea ce ne definește este profesiunea. În orice caz, cam asta te întreabă toată lumea în S.U.A.: „Cu ce te ocupi?” Și nu e doar situația femeilor din Statele Unite. În ceea ce mă privește, sunt un om ca oricare altul: fiică, soră, soție, mamă și, mai nou, bunică. Fiecare dintre acestea e ca un rol într-o piesă complexă, cu precizarea că accentul se mută în funcție de moment și de situație. Uneori asta ne uimește. Spre exemplu, acum vreo douăzeci de ani, împreună cu soțul meu ne-am retras copiii de la școală un semestru pentru a călători în Mexic și America Centrală. Am fost atunci atât profesor, cât și părinte, dar cel mai important lucru a fost să-i facem pe copiii noștri să conștientizeze că oamenii trăiesc și gândesc diferit. Acea lecție a prins: amândoi vorbesc acum mai multe limbi străine, au trăit în afara Statelor Unite și au găzduit oaspeți din străinătate. În afara carierei mele profesionale, copiii sunt realizarea supremă.

În ceea ce privește viziunea mea despre lume, este important de știut că m-am născut și am crescut la țară, în California Centrală, într-o zonă supranumită „Cosul cu fructe al Americii”. Având o moștenire indigenă și apoi hispanică, Vestul Statelor Unite s-a schimbat radical în anii 1930, când americanii au trăit vremuri grele în perioada „deșertificării”, a secetei cumplite din Oklahoma. California e un vis de aur, cu terenuri fertile și locuri de muncă pentru oricine, după cum spuneau părinții noștri. În ultimii ani, s-au stabilit aici imigranți din America Latină și din Asia și au format comunități puternice. De treizeci de ani locuiesc în Arizona, un stat de frontieră. Granita cu Mexicul e la doar câteva ore distanță. Pentru un european nu pare a fi mare lucru, pentru că sunteți obișnuiți cu țări apropiate geografic. În schimb, pentru noi, cele cinci state de frontieră se identifică printr-o intensă cultură hibridă, rezultat al vecinătății.

Ceea ce vreau de fapt să spun este că eu sunt rezultatul unei regiuni extrem de

S.U.A.

Experiență românească. Un bursier Fulbright la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău: Holly Mckinzie

diversă din Statele Unite. Le-am subliniat acest lucru studenților de la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, arătându-le că Indexul Diversității Populației din statul meu este de aproape 70. Sunt șanse de aproape 70% ca doi oameni care se întâlnesc pe stradă să aibă o moștenire culturală diferită. Pentru mine asta înseamnă că am asimilat limba și obiceiurile vecinilor mei, mai ales latini. Atât personal, cât și profesional, aceste influențe se concretizează într-o atitudine mult mai deschisă față de viață decât și-ar fi putut imagina vreodată părinții mei. Nu știu ce să spun. Viziunea mea despre lume e destul de complexă și de aceea este greu să dau un răspuns precis.

2. Cum vi s-a părut Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău când ați venit pentru prima dată aici și ce impresie v-a lăsat România?

Ei, bine, trebuie să vă mărturisesc faptul că am sosit în București pe 19 ianuarie și România mi s-a părut friguroasă! S-ar putea să vi se pară irrelevant, dar la noi temperatura medie în ianuarie este de 13-15 grade. A doua zi dimineața era -1 grad și iarna și-a făcut simțită prezența. Toată luna am fost cu soțul meu la Chișinău, iar reporterii CNN vorbeau despre o iarnă extremă. În cele din urmă, ne-am obișnuit cu ideea și am început să ne vedem de treburile zilnice. Totuși, la un moment dat ne-am pus întrebarea dacă vom putea să ne întorcem la Bacău în martie, pentru începutul semestrului.

Dincolo de acest aspect, e important de spus că aerul era rece, dar oamenii foarte calzi. În București, echipa de la Comisia Fulbright ne-a întâmpinat la aeroport. Apoi, partenerul meu din Bacău, doamna Doina Cmeciu, a venit special la București în aceeași zi. A făcut acest efort doar pentru a-mi ura bun venit din partea Facultății de Litere și a universității pe care o reprezenta. Am fost invitată să cunosc Bacăul, deși programul meu oficial urma să înceapă abia în martie. Mi-a fost clar din prima clipă că avea să fie o experiență fructuoasă.

Gândindu-mă retrospectiv, cred că m-am așteptat ca universitatea să fie veche, cu clădiri istorice, așa cum sunt majoritatea în Europa. Când am făcut un tur al orașului, îmi amintesc că mă gândeam la aspectul modern și eficient al clădirilor. De fapt, ceea ce credeam, s-a dovedit a fi adevărat, acum când mă găsesc la finalul experienței universitare în Bacău.

3. După ce ați petrecut o jumătate de an la Bacău, ați putea compara sistemul universitar din Statele Unite cu cel din România?

În ceea ce privește școala primară, cred că ne asemănăm, cu o singură excepție notabilă. Mi-aș dori ca și noi, americanii, să avem o tradiție puternică în învățarea limbilor străine și ca toți copiii să învețe o limbă străină încă din clasele pri-

mare. Există o glumă pe care probabil o știți:

Q. „Cum se numește cel care vorbește trei limbi?”

A: „Trilingual.”

Q. „Cum se numește cel care vorbește două limbi?”

A: „Bilingual.”

Q. „Cum se numește cel care vorbește o singură limbă?”

A. „American.”

Din diverse motive, noi nu am acordat suficientă importanță învățării limbilor străine. Sotul meu, istoric de profesie, explică acest fapt prin izolarea geografică a Statelor Unite: europenii călătoresc o rădăcină și deja au nevoie de o altă limbă. Adesea, ea este engleza. Aici în Bacău studenții mei vorbesc engleza excelent. Mulți dintre americani nu o vorbesc la fel de bine, deși cred că în ultima vreme facem și noi progrese. Amintiți-vă că de aproape suntem de Mexic și că hispanicii trăiesc în Arizona. Este motivul pentru care am insistat ca ai noștri să învețe spaniola. A fost o decizie importantă, care le-a prins bine, dar învățarea unei limbi este adesea dificilă. Un alt element diferit este diversitatea: în S.U.A., Ministerul Educației se ocupă de copiii care vorbesc peste 70 de limbi, de la grădiniță până la terminarea liceului! Mulți dintre acești copii se străduiesc să învețe engleza. Din acest exemplu, se pot vedea atât avantajele cât și dezavantajele diversității unei populații.

În ceea ce privește învățământul universitar, unul dintre lucrurile care li s-a părut interesant colegilor și studenților de la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău ține de specificul instituției unde predau: Glendale Community College. Deoarece definiția europeană a termenului „colegiu” diferă de a noastră, uneori oamenii cred că un colegiu comunitar este aidoma unui liceu. Dar nu este așa. În Statele Unite, termenii „colegiu” și „universitate” sunt folosiți ca sinonime. În realitate, un colegiu comunitar este o instituție distinctă care oferă o gamă variată și interesantă privind educația tinerilor și a adulților. Concepte inițiale cu două scopuri, educație vocațională și educație de conversie, s-au dezvoltat diverse programe educaționale în cadrul colegiului nostru. Ele includ educația continuă, învățarea limbii, cursuri profesionale de doi ani cum ar fi, de exemplu, cursuri pentru pompieri sau pentru cei interesați în legislație. În facultatea unde predau, „Comunicare și limbile lumii”, îi învățăm pe studenții de la toate aceste programe, deși accentul cade pe „studenții de transfer”, adică pe aceia care studiază doi ani la noi după care se vor duce la o altă universitate pentru a-și da licența.

De asemenea, avem semnat un acord cu una dintre universitățile de stat pentru a le preda studenților cursuri în campusul nostru pentru ca ei să-și poată lua licența

în Comunicare organizațională fără să se mai deplaseze în alt oraș. Toate aceste exemple, dar și multe altele, demonstrează flexibilitatea învățământului superior pe care l-am dezvoltat în Statele Unite. Ca și în cazul învățării limbilor străine sunt avantaje și dezavantaje. Dar asta e o altă discuție, care ar dura, probabil, toată după-amiaza...

4. Având experiența predării în atât de multe locuri în lume, ce credeți despre sistemul Bologna? Este el o soluție pentru viitorul învățământului universitar?

Așa cum înțeleg eu conceptul, intenția acordului de la Bologna este de a oferi o soluție globalizării în creștere. Mă refer la ceea ce noi numim „armonizare”, adică o corespondență între conținuturile și creditele dintre diferitele instituții de învățământ. Acesta e un vis în multe dintre instituțiile din S.U.A. și sunt mândră că statul meu, Arizona, a făcut primii pași în acest domeniu. La noi, principiul funcționează prin intermediul unui ghid de echivalare a cursurilor care acoperă trei universități statale și colegii comunitare. Imaginați-vă câtă diplomatie și câte negocieri sunt necesare pentru a funcționa!

Am menționat mai devreme că prin colegiile comunitare se asigură primii doi ani de educație universitară. Ceea ce prevede acordul de armonizare din Arizona este faptul că un student se poate transfera de la un colegiu comunitar în anul al treilea de studiu sau de la o universitate la alta fără să-și piardă creditele anterioare. Cu anumite limite, creditele unui student devin portabile. Din această perspectivă, sistemul Bologna pare a fi cu bătaie lungă și capabil să schimbe viețile oamenilor din întreaga Europă.

Totuși, nu sunt la fel de convinsă în legătură cu distribuția anilor de studiu. Bologna propune un sistem 3-2-3, cu trei ani pentru licență, doi pentru master și 3 pentru doctorat. Din punctul meu de vedere, chestiunea globalizării intervine și aici: e greu de înțeles cum poate fi curriculumul pentru licență redus la trei ani fără modificări majore în filosofia educației. Nu-mi dau seama exact ce modificări ar impune decât că ar trebui să punem mai puțin accent pe fapte concrete și mai mult pe concepte și pe maniera de adaptare a procesului de învățare. Realist vorbind, atât în S.U.A., cât și în România, viața economică a studenților le influențează mai mult ca niciodată educația: deși ideal ar fi ca ei să fie studenți cu normă întreagă și să nu trebuiască să lucreze în timpul studiilor.

Asta se întâmplă cu majoritatea studenților din colegiile și universitățile americane: cred că timpul mediu pentru obținerea licenței este de cinci ani.

A consemnat **Adrian Jicu**
(continuare în pag. 19)

Director: Carmen MIHALACHE Inițiator al seriei noi: Radu CÂRNECI
Redacția: Adrian JICU, Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU
Ștefan RADU (s.g.r.)

• Revista apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România • Redacția: Str. Caisilor nr. 7 • Tel/Fax: 0234-512497 • E-mail: ateneubc@gmail.com •
• Materialele nepublicate nu se restituie. • Tipărit la Tipografia „ELENA” Bacău, www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •
• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO50 TREZ 0615 010X XX00 0317 •

5 1948465 1000065 09